

Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή
Νίκος Βρατσάνος

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ
και
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΝΑΣΤΡΑΝΤΙΝ ΧΟΤΖΑ

Εικονογράφηση: Μυρτώ Βρατσάνου

ΑΘΗΝΑ 2014

Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή
Νίκος Βρατσάνος

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ
και
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΝΑΣΤΡΑΝΤΙΝ ΧΟΤΖΑ

Εικονογράφηση: Μυρτώ Βρατσάνου

Έκδοση Μιχ. Τουμπής Α.Ε.
ΑΘΗΝΑ 2014

Ηλεκτρονική Ετοιμασία Κειμένου: Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή και Νίκος Βρατσάνος

Διορθώσεις Κειμένου : Ελένη Κλαδάκη – Βρατσάνου

Σχεδίαση εξωφύλλου και οπισθοφύλλου: Μυρτώ Βρατσάνου

Εικονογράφηση: Μυρτώ Βρατσάνου

Φωτογραφίες: Αρχείο Ελένης Κλαδάκη - Βρατσάνου

Έκδοση: Μιχ. Τουμπής Α.Ε.

Copyright 2014: Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή

ISBN: 987-960-574-057-3

Στη μνήμη του πατέρα και παππού μας,
Νικήτα Φ. Κλαδάκη,
που γαλούχησε δυο γεννεές παιδιών,
με τις ιστορίες του Κύκλου του Φεγγαριού
και τα ανέκδοτα του Ναστραντίν Χότζα.

Βιογραφικά σημειώματα

Η **Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή** γεννήθηκε από Συμιακή οικογένεια στον Πειραιά το 1928 και μεγάλωσε στη Σύμη. Το 1950, πήρε δίπλωμα Μηχανολόγου-Ηλεκτρολόγου Μηχανικού από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Από το 1956 μέχρι το 1967 εργάστηκε στη Δ.Ε.Η. και ήταν παράλληλα Επιμελήτρια στην Έδρα Υψηλών Τάσεων του Ε.Μ.Π. και μέλος του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης. Στη διάρκεια της Δικτατορίας αναγκάστηκε να μεταναστεύσει με την οικογένειά της στον Καναδά όπου συνέχισε να ασκεί το επάγγελμα του μηχανικού, εργαζόμενη για τη μελέτη μεγάλων ενεργειακών έργων στον Καναδά και σε χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Κεντρικής Αμερικής. Τον ίδιο καιρό απέκτησε το δίπλωμα «Master of Engineering». Από το 1998 ασχολήθηκε με τη συγγραφή αφηγημάτων σχετικών με την ιδιαίτερη πατρίδα της, τη Σύμη, με την εκπαίδευση στη Δωδεκάνησο κατά τη διάρκεια της Ιταλικής κατοχής ενώ δημοσίευσε σε δυο τόμους τις επιστημονικές εργασίες του θανόντος συζύγου της Χρήστου Δ. Μενεμενλή καθηγητή του Πανεπιστημίου Πάτρας.

Ο **Νίκος Βρατσάνος** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1963. Σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, και στο Πανεπιστήμιο Columbia στη Νέα Υόρκη. Παράλληλα με τη μελέτη και την κατασκευή κτηριακών έργων, ασχολείται με ελεύθερη αρθρογραφία σε έντυπα αρχιτεκτονικού και πολιτιστικού περιεχομένου, με διαλέξεις και με επιμέλεια εκθέσεων και φωτογραφίας. Διατηρούσε τη μουσική στήλη στο περιοδικό ANTI.

Η **Μυρτώ Βρατσάνου** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1994. Είναι δευτεροετής σπουδάστρια στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα. Έχει συμμετάσχει με ζωγραφικό και γλυπτικό έργο, καθώς και με δράσεις (performances) σε διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Πίνακας Περιεχομένων

Λίγα λόγια για το βιβλίο	10
Ο Κύκλος του Φεγγαριού.....	14
Το αυτοκίνητο του Χαϊλέ Σελασιέ.....	20
Καταγωγή του Ναστραντίν Χότζα	26
1. Στη Σύμη του Χότζα	27
2. Ο Χότζας, ο τεμπέλης γάδαρος και το νέφτι	35
3. Κι αυτό ακατούρητο είναι	41
4. Το όνειρο του Χότζα	44
5. Όταν ο γάδαρος φήκει τρεις	46
6. Καλός είναι κι ο Πάνω Κόσμος	50
7. Καλύτερα να τα έχεις καλά με τον Καδή παρά με το Βαλή. ..	55
8. Ο Χότζας, ο Φούρναρης κι ο Εβραίος.....	59
9. Ο Φούρνος του Χότζα	61
10. Γεια σου Χότζα.....	65
11. Όλος ο καβγάς ήταν για το πάπλωμα.....	68
12. Δεν πιάνεται η μαρτυρία σου.....	70
13. Κι εσύ δίκιο έχεις.....	74
14. Το σώβρακο του Χότζα και οι κλέφτες	77
15. Ο Χότζας και τα 100 φλουριά.....	80
16. Σκύλος αντί αρνί	82
17. Ο τεμπέλης γάδαρος, η ζάχαρη και τα σφουγγάρια ...	83
18. Ο Χότζας και το Τίποτα	85
19. Ο Χότζας και το βάζο με τα φλουριά.....	87
20. Σε πλήρωσε με το κουδούνισμα του παρά του	90
21. Ο Χότζας κάνει τον πεθαμένο	93
22. Ο τέντζερης που γεννά	96
23. Το μικρό σπίτι του Μιχάλη.....	99
24. Το Τεμπελχανείο.....	102
25. Η Αλήθεια.....	105

26. Το λάθος του Χάρου	105
27. Θα μπορούσε να συμβεί κάτι χειρότερο.....	106
28. Ο Χότζας βγάζει Λόγο.....	107
29. Το γάδαρό μου θα πιστέψεις ή εμένα;	108
30. Το Όνειρο που απογοητεύει	108
31. Ό,τι μού έκανες θα σου κάνω	109
32. Τράβηξε το φεγγάρι από το πηγάδι.....	110
Επίλογος: το τελευταίο παραμύθι.....	112

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Ο Νασρεντίν Χότζα ή γνωστότερος ως Ναστραντίν Χότζας, ήταν ένας δημοφιλής, κεντρικός ήρωας μύθων, παροιμιών, ανεκδότων που κυκλοφορούσαν ευρύτατα σε όλες τις κοινωνικές τάξεις της Μέσης Ανατολής. Το όνομα, στα Αραβικά, σημαίνει «Η Δόξα της Πίστης».

Στις αρχές ακόμα του 20ου αιώνα, ο Ναστραντίν Χότζας ή απλώς Χότζας, υπήρξε ένας τύπος ανθρώπου αγαπητού στον Ελληνικό λαό, ιδιαίτερα για τη λαϊκή θυμοσοφία του. Παρ' όλο που ο Χότζας είναι Τούρκος Ιεροδιδάσκαλος, ο Ελληνικός λαός τον υιοθέτησε, γιατί τον ταύτισε με τους φτωχούς εργαζόμενους που πάσχιζαν να επιβιώσουν. Είναι ο λαϊκός ήρωας, ο απλοϊκός χωρατατζής που ποτέ δε χάνει την αισιοδοξία του και μηχανεύεται διάφορα τεχνάσματα για να επιβιώσει, αλλά τίμιος μέσα στην πονηριά του.

Οι περιπέτειές του και τ' αστεία του διαβάζονταν άπληστα και κυκλοφορούσαν από στόμα σε στόμα. Πόσοι μικροί και μεγάλοι δεν έχουν διασκεδάσει ανιστορώντας ανέκδοτα από τις περιπέτειες του Ναστραντίν Χότζα! Ακόμη και σήμερα, χρησιμοποιούμε μερικές εκφράσεις από τα ανέκδοτα του Χότζα σαν παροιμίες όπως: «Ο φούρνος του Χότζα», «Και σύ δίκιο έχεις», «Όλος ο καβγάς ήταν για το πάπλωμα», «Δεν πιάνεται η μαρτυρία σου» κ.α. Οι περιπέτειες του ήταν ιδιαίτερα αγαπητές στα παιδιά που δεν κουράζονταν να τις ακούν ξανά και ξανά.

Η λογοτεχνία, όμως, αυτή ξεπεράστηκε με τα χρόνια γιατί δεν εκπροσωπεί πια το λαϊκό πνεύμα, όπως αυτό διαμορφώθηκε μέσα στις νέες συνθήκες ζωής, ιδιαίτερα με την εξάπλωση της τηλεόρασης και του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Πριν ακόμα πάω σχολείο άκουγα τον πατέρα μου, τις χειμωνιάτικες νύχτες, να διαβάζει στον αδελφό μου και σε μένα μερικές σελίδες από κάποιο βιβλίο με κλασικά παραμύθια, με τη μυθολογία μας ή με τους ήρωες του 21. Τέλειωνε, όμως πάντα, με ένα ή δυο ανέκδοτα του Χότζα, που περιμέναμε να ακούσουμε με ανυπομονησία. Το ρεπερτόριο του ήταν περιορισμένο και επαναλάμβανε τις ίδιες και τις ίδιες ιστορίες. Εμείς όμως δεν κουραζόμασταν να τις ακούμε. Τις τοποθετούσε στο οικείο, νησιώτικο περιβάλλον και χρησιμοποιούσε ονόματα προσώπων που γνωρίζαμε για να τις κάνει αληθοφανείς.

Η αφήγηση των παραμυθιών συνεχιζόταν και τις καλοκαιριάτικες νύχτες, στη βεγγέρα που κάναμε στην μπροστινή αυλή του εξοχικού μας σπιτιού στο Πέδι, στη Σύμη.

Η εικόνα, που παρουσίαζε η βεγγέρα, ήταν η ίδια κάθε μέρα. Ο πατέρας σε μια πάνινη, αναπαυτική πολυθρόνα (σαιζλόγκ), στην αριστερή πλευρά της εξώπορτας προς το βουνό της Γριάς, μας περίμενε για ν' αρχίσει τα παραμύθια του. Ο παππούς, σε άλλη σαιζλόγκ, στη δεξιά πλευρά της πόρτας, ρέμβαζε κοιτάζοντας το πέλαγος. Ίσως να έβλεπε τις μακρινές ακτές της Βόρειας Αφρικής, όπου οι καπετάνιοι του ψάρευαν σφουγγάρια.

Η μάνα μου και η Ανήκα, καθισμένες η πρώτη σε μια καρέκλα καφενείου και η άλλη στο πέτρινο κατώφλι, άκουγαν την Ερήνη της Λεβένταινας να μονολογεί δυνατά, κουνούσαν το κεφάλι τους πάντα σε επιδοκιμασία και πού και πού πέταγαν ένα «σωστά, καλά τα λες». Η μάμμη μου (γιαγιά μου), η Φωτεινή, έλειπε στη βεγγέρα του Γιασεμιού. Εγώ με τον αδερφό μου, ξαπλωμένοι σε μια παννενία (κουρελού) στα πόδια του πατέρα μου, κάναμε πραχτική αστρονομία, κοιτάζοντας τον ουρανό και ακούγοντας τα παραμύθια του, μέχρι να μας πάρει ο ύπνος, εμάς και τον παρα-

μυθά που έπεφτε σε βαθύ ύπνο και άρχιζε ένα βροντώδες ροχαλητό.

Είχαμε μάθει τα ονόματα και τις θέσεις μερικών αστερισμών, του Πολικού Αστέρα, των πιο κοντινών πλανητών Άρη και Αφροδίτη, της Πούλιας και του Αυγερινού και φυσικά τις φάσεις τού φεγγαριού.

Στην αρχή του Καλοκαιριού, το Φεγγάρι ενέφαινε (ανέτελλε) από το βουνό της Γριάς, δυτικά προς το Χωριό και ήταν άσπρο. Όσο προχωρούσε το καλοκαίρι, τόσο και η ανατολή τού φεγγαριού μετατοπιζόταν ανατολικά της Γριάς προς τον Άϊ-Νικόλα. Όσπου στο τέλος, όταν άρχιζαν τα σχολεία κατά τα μέσα του Σεπτέμβρη και φεύγαμε από το Πέδι για να πάμε στο χειμωνιάτικο σπίτι στο Πιτίνι, το Φεγγάρι ανέτελλε από τη μέση του λόφου του Αϊ-Νικόλα. Τότε το χρώμα του γινόταν πορτοκαλή από τους υδρατμούς της ατμόσφαιρας που παρεμβάλλονταν ανάμεσα στο βουνό και στην αυλή μας.

Όσο το φεγγάρι μεγάλωνε, τόσο η ανατολή του γινόταν πιο αργά τη νύχτα και έφτανε η μέρα, που δεν το βλέπαμε να ανατέλλει. Πηγαίναμε να κοιμηθούμε χωρίς να το δούμε. Είχε φτάσει η χάση του φεγγαριού και τη λάμψη του αντικαθιστούσε η αστροφεγγιά. Τότε κάτι άλλα φωτάκια τρεμόσβηναν μέσα στη γαλήνη του λιμανιού, ενώ ακουγόταν το ελαφρύ πάφλασμα των κουπιών και το σιγανό πρόσταγμα του ψαρά προς τον κουπά του: «άλα το βαθύ, σία το ρηχό, σταμάτα». Ήταν οι περιφάνες (πυροφάνια) για το νυχτερινό ψάρεμα με λουξ. Στη χάση τού φεγγαριού, όταν είναι σκοτεινά, τα χταπόδια, οι σουπιές και τα καλαμάρια πλησιάζουν τα ρηχά νερά.

Το πρωί, θα ξανάβλεπα το φεγγάρι χλωμό πια και χωρίς λάμψη προς τα βορειοδυτικά, κάπου ανάμεσα στο Κάστρο και στο Νεκροταφείο του Πεδιού.

Οι διηγήσεις, όπως τις ακούγαμε, δεν ήταν σαν μικρά ανέκδοτα, αλλά σαν γεγονότα που είχαν γίνει, με πρωταγωνιστές τους κατοίκους του νησιού και σύμφωνα με τα τότε ήθη και έθιμα. Αυτήν την εικόνα προσπαθήσαμε να δώσουμε στα ανέκδοτα του Χότζα, που καταγράψαμε, χρησιμοποιώντας, συχνά, λέξεις από την ντοπιολαλιά.

Μακριά από τη Σύμη και κάτω από άλλους ουρανούς, συνέχισα, όσο μπορούσα, την παράδοση του πατέρα μου στα δικά μου παιδιά και εγγόνια που μού ζητούσαν ένα Χοτζάκι μετά από κάθε παραμύθι. Η μαγεία όμως του «Συμιακού Ουρανού» και του «Κύκλου του Συμιακού Φεγγαριού» είχε χαθεί.

Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή

Ο Κύκλος του Φεγγαριού

Περνάγαμε τα καλοκαίρια μας στη Σύμη, στο εξοχικό σπίτι, στο Πέδι, εγώ και τα ξαδέλφια μου. Και κάναμε πολλά πράγματα. Ψαρέματα, παιχνίδια, πεζοπορίες, κηπουρικές, ψώνια στο Γιαλό, το λιμάνι της Σύμης. Αλλ' αυτά ήταν παροδικά, χανόντουσαν με την κάθε μέρα που περνούσε, με τις πρώτες σταγόνες του Φθινοπώρου, όταν γυρίζαμε στην Αθήνα, στο σχολείο. Εκείνο όμως που έμενε, κι αυτό πολύ αργότερα το κατάλαβα, ήταν ο Κύκλος του Φεγγαριού. Το φεγγάρι γέμιζε, έλαμπε στο κορύφωμά του, άδειαζε και τέλος σκοτείνιαζε, κι αυτό όριζε το πέρασμα του χρόνου, τους τρεις μήνες ελευθερίας που περνάγαμε. Και το ρυθμό, το μέτρο σε αυτό το πέρασμα, τον έδινε ο παππούς μου με τα παραμύθια που μας έλεγε κάθε βράδυ, στην μπροστινή αυλή, εκεί που αναγκαστικά μας χαιρέταγε το μισό χωριό, καθώς γύριζαν στα σπίτια τους, στο Πέδι, από τις δουλειές τους στο Γιαλό.

Υπήρχε ολόκληρη ιεροτελεστία για το παραμύθι. Ο παππούς ξάπλωνε στην ξύλινη πολυθρόνα με το άσπρο πανί και κάπνιζε, με πίπα, τσιγάρα «Άσσος Φίλτρο Κασετίνα». Εγώ περιμένα πότε θα τελειώσει το κουτί για να τού πάρω το τσιγαρόχαρτο κα να το ζωγραφίσω. Κοντά του, ξαπλωμένα σε μια πανnenία (κουρελού), τα έξι εγγόνια του, με ένα από αυτά, πάντα, πάνω στα γόνατά του. Δίπλα του, καθισμένες σε ξύλινες καρέκλες που διπλώνανε, η γιαγιά μου Μάχη, και η προγιαγιά μου Φωτεινή, η μητέρα του παππού Νικήτα. Την παρέα, τη συμπλήρωνε η γειτόνισσα μας, η Ερήνη της Λεβένταινας.

Κάποια στιγμή, η προ-γιαγιά νύσταζε και έπρεπε να μπει μέσα να κοιμηθεί. Αυτό γινόταν με την ίδια πάντα ρουτίνα. Ένας από εμάς έπρεπε να τη συνοδεύσει, να κλειδώσει από μέσα το ισόγειο του σπιτιού, όπου ήταν η κάμαρά της,

15

ν' ανέβει από μια στενή ξύλινη σκαλίτσα, που έτριζε ανατριχιαστικά μέσα στο σκοτάδι, στον όροφο που ήταν τα υπόλοιπα υπνοδωμάτια, να κατέβει τη μεγάλη, εξωτερική, πέτρινη σκάλα και να βγει, πάλι, στην αυλή. Εδώ τα πράγματα ήταν δύσκολα, μέσα στην απόλυτη ησυχία και στο σκοτάδι, το κατέβασμα της εξωτερικής, πέτρινης σκάλας αποκτούσε εφιαλτικές διαστάσεις, καθώς οι σκιές από το σπίτι, τα δέντρα (τον πεύκο, τη λεύκα, τις συκιές, τις ροδιές) και το κουτζινί πολλαπλασιάζονταν και λυσομανούσαν πίσω μου. Πολλές φορές, η μόνη λύση ήταν να τρέξω με κλειστά τα μάτια, μέχρι να μπορέσω να βρεθώ στην αυλή την ώρα που άρχιζε η διήγηση.

Το παραμύθι ακολουθούσε τον κύκλο του φεγγαριού. Όταν υπήρχε κάποιο φως, στο γέμισμα ή στο άδειασμά του, ο παππούς μάς έλεγε ιστορίες τού Ναστραντίν Χότζα, σαν κι αυτές που θα διαβάσετε παρακάτω, για έναν Χότζα που, στο μυαλό μας, ήταν Έλληνας, και μας φαινόταν απόλυτα λογικό να τον φανταζόμαστε, με το σαρίκι του να γυροφέρνει στα δρομάκια της Σύμης.

Άλλες φορές μάς έλεγε ιστορίες με τον Χαϊλέ Σελασιέ, τον Αυτοκράτορα της Αιθιοπίας. Ήταν, τότε, φαίνεται πολύ δημοφιλής στα δελτία ειδήσεων από την επίσημη επίσκεψή του στην Ελλάδα το 1972 αλλά για εμάς δεν ήταν παρά ο στενός φίλος του παππού από την Αφρική όπου, τον χειμώνα πήγαινε και τον έβλεπε κι έκαναν σαφάρι μαζί, κυνηγώντας ελέφαντες και τίγρεις, ή πάλι έκαναν βόλτες μέσα σ' ένα μεγάλο, άσπρο, ανοιχτό αυτοκίνητο, ο Χαϊλέ ντυμένος στα άσπρα και με ένα άσπρο τουρμπάνι. Ο παππούς ήταν με την καλή μπεζ φορεσιά του και το ψάθινο καπέλο που φόραγε την Κυριακή, στην Εκκλησία. Πόσες φορές δεν κοιμηθήκαμε με την υπόσχεση ότι ο Χαϊλέ θα έβγαζε εισιτήριο για να έρθει να μας δει στη Σύμη;

Κι όταν το φεγγάρι ήταν ολόγιομο, έβγαινε αργοπορημένο λούζοντας με ασήμι όλο το χωριό και τη θάλασσα, τότε είχαν σειρά οι τοπικές ιστορίες. Το φεγγάρι ανάτελλε από τη Νότια πλευρά του κόλπου, από ένα βουνό που η κορυφογραμμή του κόντρα στο φωτισμένο ουρανό σχημάτιζε μια Γριά ξαπλωμένη. Κι εκεί, ακριβώς απ' όπου έβγαινε το φεγγάρι, ήταν το στόμα της με το μοναδικό της δόντι ν' αστράφτει. Μας έλεγε ιστορίες γι' αυτή τη Γριά, πως την ημέρα κοιμόταν, αλλά τη νύχτα με το φεγγάρι ξύπναγε κι έπιανε όσα παιδιά είχαν ξωμείνει, μόνα τους στο βουνό. Άλλοτε, η Γριά πήγαινε να βρει τον Βαρβάλακκα. Αυτός, πάλι, ήταν ένας τεράστιος, σκοτεινός γίγαντας που κρυβόταν στα πηγάδια, κι όσα παιδιά έσκυβαν μέσα, τα τράβαγε και τα έπνιγε. Κι άλλες φορές μας έδειχνε την πανσέληνο, όπου τα βουνά και οι κοιλάδες πάνω της σχημάτιζαν ένα πρόσωπο. Μας έλεγε ότι ήταν ο Κάιν που, μετανιωμένος για το φόνο του αδελφού του, έβγαινε και κοίταζε από ψηλά να βρει τον αδικοχαμένο Άβελ.

Όταν το φεγγάρι ήταν στη χάση του και είχε σκοτεινιάσει, σειρά είχαν τ' αστέρια. Μας έδειχνε τους Αστερισμούς, τη Μεγάλη και τη Μικρή Άρκτο που στην ουρά της έχει τον Πολικό Αστέρα, τον Ωρίωνα με τη ζώνη του, την Ανδρομέδα. Μας εξηγούσε για το Γαλαξία, μας έδειχνε την Πούλια και μας έλεγε γιατί τη λένε και Αυγερινό. Κι όταν, η ΔΕΗ έβαλε ένα στύλο κοντά μας, και το τεχνητό φως χαλούσε τη μαγεία του σκοταδιού, ο παππούς έβαλε τον τεχνίτη της ΔΕΗ, που ήταν γιός της γυναίκας που μας βοηθούσε στο σπίτι, ν' ανέβει στον στύλο και να γυρίσει το φως προς το γείτονα!

Και μετά τα παραμύθια, όταν πια όλο το χωριό είχε κοιμηθεί, κι όταν ακόμη και οι ψαράδικες βάρκες είχαν σταματήσει να αργοσαλεύουν στη θάλασσα, ο παππούς έδινε το σύνθημα του τέλους. Μαζεύαμε σιγά-σιγά τις καρτέκλες

και τα πράγματα κι ανεβαίναμε τη μεγάλη, πέτρινη σκάλα για να κοιμηθούμε, αφού προηγουμένως μας έστειλε στις βουρλιές, που ήταν κοντά στη θάλασσα, για να αποφευχθεί κάποιο νυχτερινό ατύχημα και μουσκέψουμε τα στρώματα μας.

Αλλά καμιά φορά, μέσα στη νύχτα, μ' έπιανε η ανάγκη μου. Τότε, ο απόπατος (η τουαλέτα), ήταν έξω από το σπίτι, στο χωράφι, τον μπαξέ που λέγαμε, κι ήταν ολόκληρη περιπέτεια να πάμε εκεί. Μάζευα όλο το κουράγιο μου και, ξυπόλυτος για να μην ξυπνήσω τον παππού, άνοιγα, σιγά-σιγά, την πόρτα κι έβγαινα έξω. Κατέβαινα τη μεγάλη, πέτρινη σκάλα, για δεύτερη φορά μέσα στη νύχτα, και χωρίς να κοιτάζω γύρω μου, μην τυχόν και με πετύχει η Γριά ή ο Βαρβάλακας, έτρεχα στο άσπρο σπιτάκι που φέγγιζε στο βάθος. Όταν τέλειωνα, ξεκίναγα για το ταξίδι της επιστροφής, αλλά κοντοστεκόμωνα και ξεχνιόμωνα ... ο μπαξές ήταν γεμάτος πυγολαμπίδες που φεγγοβολούσαν, εκατοντάδες, και όπως μέσα στη νύχτα έχανες τη γραμμή του ορίζοντα, ήταν σαν να είχε ξεδιπλωθεί ο Ουρανός στη Γη, σαν να έβλεπα αστέρια παντού, αριστερά, δεξιά, πάνω και κάτω, ένα απέραντο κοσμικό χαλί ...

Από τότε έχουν περάσει σαράντα χρόνια. Όλα έχουν αλλάξει τόσο πολύ ... εγώ, τα ξαδέλφια μου, η Σύμη, το σπίτι στο Πέδι. Το φεγγάρι όμως δεν έχει αλλάξει, σχετικά τουλάχιστον, δεν είναι πια ο άγνωστος απρόσιτος κόσμος που με τόσες ιστορίες τροφοδοτούσε την παιδική φαντασία μας. Συνεχίζει να κάνει τον κύκλο του. Να γεμίζει, να λάμπει, ν' αδειάζει, να σκοτεινιάζει. Κι αν τύχει, όταν σκοτεινιάζει, να είμαι μακριά από την Αθήνα, κάπου που να μπορώ να δω τ' αστέρια, σηκώνω τα μάτια μου ψηλά, να θυμηθώ τους αστερισμούς. Αλλά δεν είναι πια εκεί, η Μεγάλη Άρκτος, ο Ωρίωνας, η Ανδρομέδα ... τώρα πια σαν να διακρίνω άλλα σχήμα-

τα. Να εκεί προς την Πούλια είναι ένας με σαρίκι, ναι, είναι ο Χότζας. Και πιο ανατολικά είναι ο Χαϊλέ Σελασιέ, σαν να κυνηγάει εκείνα τα πολλά άστρα που φτιάχνουν έναν ελέφαντα. Και παρακάτω αυτά τα πέντε άστρα σχηματίζουν τη Γριά, το πιο λαμπερό είναι το δόντι της. Και πιο εκεί, αυτό το νεφέλωμα, όχι δεν είναι ο γαλαξίας, μοιάζει σαν να είναι καπνός από «Άσσος Φίλτρο Κασετίνα» ...

Νίκος Βρατσάνος

*Προ-γιαγιά, Φωτεινή, στην έξω αυλή του σπιτιού,
Πέδι, 10-ετία 1960*

Στην έξω αυλή του σπιτιού, στο Πέδι, προπολεμικά

Το αυτοκίνητο του Χαϊλέ Σελασιέ

Μια φορά ο Χαϊλέ Σελασιέ έστειλε μήνυμα ότι θα έρθει επίσκεψη στη Σύμη. Χαρά μεγάλη ο παππούς, γιατί θα ξανάβλεπε, μετά από χρόνια, τον παιδικό του φίλο, που είχαν περάσει τόσα μαζί και είχαν κάνει τόσα κυνήγια, εκεί, στα δάση της Αιθιοπίας. Έβαλε λοιπόν και καθάρισαν το σπίτι, ετοίμασαν την καλή κάμαρα και πήραν πολλά μαξιλάρια, γιατί ο αυτοκράτορας ήταν μικρόσωμος κι όταν καθόταν σε καρέκλα, έβαζε ένα μαξιλάρι κάτω από τα πόδια του για να μη φαίνεται ότι δεν πατάν κάτω και κρέμονται.

Εκείνο τον καιρό στη Σύμη ερχόταν το «Μιαούλης».

Ένα παλιό βαπόρι, από αυτά που μας είχαν δώσει οι Ιταλοί, μετά τον πόλεμο, για αποζημίωση. Ήταν τέσσερα βαπόρια, το «Μιαούλης», το «Καραϊσκάκης», το «Κανάρης» κι ένα τέταρτο που ο παππούς δε θυμόταν το όνομά του. Από αυτά μόνο το «Μιαούλης» είχε μείνει να κάνει το δρομολόγιο από τον Πειραιά και να πιάνει στη Σύμη, μετά από τριάντα ώρες, κι αφού είχε περάσει όλα τα άλλα Δωδεκάνησα, την Πάτμο, την Αστυπάλαια, την Κάλυμνο, την Κω, τη Νίσυρο, τη Λέρο και την Τήλο. Αυτό το «Μιαούλης», λοιπόν, είχε έναν πλοίαρχο μαύρο, από την Αφρική, αλλά, μεγαλωμένο στην Ελλάδα, που, σε κάθε λιμάνι που έπιανε, έβαζε τα μεγάφωνα δυνατά και τραγουδούσε νησιώτικα, με πολύ κέφι.

Ο Χαϊλέ Σελασιέ, λοιπόν, πήγε πρώτα στην Αθήνα, όπου συνάντησε κι όλους τους επίσημους, και μετά μπήκε με τη συνοδεία του στο «Μιαούλης» για να έρθει στη Σύμη. Μαζί έφερνε και το αγαπημένο του αυτοκίνητο, που το έπαιρνε σε όλες του τις περιοδείες. Ήταν ένα άσπρο, αμερικάνικο, ανοιχτό, από εκείνα τα τεράστια με τα μακριά πίσω φτερά, με τη μυτερή μούρη, με το καμπύλο τζάμι. Είχε και κόκκινα καθίσματα, όπως πρέπει σε έναν Αυτοκράτορα. Με αυτό πήγαιναν βόλτες στην Αντίς Αμπέμπα, όταν κατέβαινε ο παππούς στην Αιθιοπία, και οδηγούσαν πάνω-κάτω στη μεγάλη λεωφόρο με τους κοκοφοίνικες. Ο Χαϊλέ καθόταν στο μαξιλαράκι του, με το άσπρο του σαρίκι και χαμογελαστός χαιρετούσε τον κόσμο, ενώ ο παππούς φόραγε την καλή του, καλοκαιρινή, κοντομάνικη, μπεζ φορεσιά, το ψάθινο καπέλο του και τα άσπρα τρυπητά παπούτσια.

Μόλις ανέβηκαν στο «Μιαούλης», ήρθε ο Πλοίαρχος να τους χαιρετήσει και νά, που βρέθηκαν γνωστοί. Ο παππούς του Πλοίαρχου ήταν από το ίδιο χωριό της Αιθιοπίας με το Χαϊλέ. Πολύ χάρηκε ο Πλοίαρχος γι' αυτήν την τιμή και τους

είχε, σε όλο το ταξίδι, στα όπα-όπα, με φαγητά, με κρασιά και με πούρα. Όταν έφτασαν, με το καλό στη Σύμη, όλος ο κόσμος μαζεύτηκε στη ξύλινη αποβάθρα, στο Μουράγιο, να προϋπαντήσει το Χαϊλέ Σελασιέ που κατέβηκε καμαρωτός-καμαρωτός. Κατέβασαν, με το γερανό, και το αυτοκίνητο. Ο Χαϊλέ μπήκε μέσα, κάθισε δίπλα του και ο παππούς και ξεκίνησαν για το σπίτι στο Πιτίι, στην απέναντι πλευρά από το Μουράγιο.

Αλλά δεν ήταν εύκολα τα πράγματα. Η προκουμαία ήταν στενή και το αυτοκίνητο προχωρούσε με δυσκολία. Κι όταν έφτασε στο γεφυράκι τού Τελωνείου, το Καντηρίμι (Καλντερίμι), ίσα που χώραγε. Στη μέση του Καντηριμιού, συναντήθηκε με το Μιχάλη το χαμάλη, το Χαχάλη, που έσερνε προς το Μουράγιο το αμαξάκι του, φορτωμένο με τις βαλίτσες και τις κούτες των επιβατών. Αναγκάστηκε ο Μιχάλης να γυρίσει πίσω φωνάζοντας για τον τόσο άδικο κόπο, που έκανε για να ανέβει την ανηφόρα, στο Καντηρίμι.

Και αμέσως παρακάτω άλλος χαμός, εκεί, που ήταν το καφενείο του Πάχου. Έτρεξε ο καημένος ο Πάχος να μαζέψει τις καρέκλες και τα τραπεζάκια, τα φορτωμένα λεμονίτες και καφεδάκια, πριν τα χτυπήσει το αυτοκίνητο. Ο παππούς, γεμάτος ντροπή, είχε κρύψει το πρόσωπό του πίσω από το ψάθινο του καπέλο, για να μην τον βλέπουν οι Συμιακοί.

Με τα πολλά, έφτασε το αυτοκίνητο στο σπίτι, στο Πιτίι, στην απέναντι πλευρά του Μουράγιου. Κι εκεί που ήταν έτοιμοι να κατέβουν, τούς πρόλαβε, τρέχοντας ξυπόλητος από το βαπόρι, ένας φρουρός και τούς είπε ότι ήρθε επείγον τηλεγράφημα από την Αιθιοπία να γυρίσει πίσω ο Αυτοκράτορας γιατί γίνονταν φασαρίες. Τί να κάνουν; τα μάζεψαν όλα και γύρισαν στο Μουράγιο. Και πάνω στη βιασύνη ο Χαϊλέ Σελασιέ σκέφτηκε ότι δεν προλάβαινε να

φορτώσει και το αυτοκίνητο, εξάλλου το είχε βαρεθεί και λίγο. Και με πολύ ευγένεια το χάρισε στο μαύρο Πλοίαρχο, για να θυμάται την πατρίδα του.

Το κράτησε, λοιπόν, το αυτοκίνητο ο Πλοίαρχος και κάθε Παρασκευή, που έπιανε στη Σύμη, κατέβαινε και τη μισή ώρα που περίμενε το βαπόρι, το έβαζε εμπρός και πήγαινε πέρα δώθε, από το Μουράγιο στο Πιτίνι και πάλι πίσω. Κι ας φώναζε ο Μιχάλης, που κάθε φορά εκεί, που είχε ανεβάσει το καρότσι του στο Καντηρίμι, το αυτοκίνητο τον ανάγκαζε να γυρίσει πίσω. Κι ας φώναζε κι ο Πάχος που αναγκαζόταν να μαζεύει κάθε φορά τις καρέκλες του.

Αυτό όμως δε βάσταξε πολύ. Κάποια μέρα πήγε ο Πλοίαρχος να βάλει εμπρός το αυτοκίνητο κι εκείνο δεν έπαιρνε. Είχε τελειώσει η βενζίνη. Εκείνο τον καιρό, όλες οι μηχανές στη Σύμη λειτουργούσαν με πετρέλαιο. Και στις βάρκες, τα γκαζολίνια που λέγανε, και στις φρέτζες, τα περίεργα τρίτροχα που είχαν στα χωράφια. Κι έτσι ο Πλοίαρχος αναγκάστηκε να παρατήρει το αυτοκίνητο στο Μουράγιο.

Τού φώναζαν, όμως, όλοι. Ο Αξιωματικός της Αστυνομίας και ο Διευθυντής του Ταχυδρομείου, που έβλεπαν το παρατημένο αυτοκίνητο από τα παράθυρά τους, και ο Δήμαρχος που πήγαινε το απόγευμα για μπάνιο στο Ναυτικό Όμιλο, πιο κάτω. Είδε και αποείδε ο Πλοίαρχος και μια Παρασκευή, έβαλε το γερανό από το βαπόρι να σηκώσει το αυτοκίνητο και ξεκίνησε για Ρόδο. Φτάνοντας στ' ανοιχτά στον επόμενο κόλπο, το Πέδι, εκεί είναι ένα μικρό νησάκι, το Παξιμάδι, μια σταλιά βράχος που ξεπροβάλλει από τη θάλασσα. Εκεί ο πλοίαρχος διέταξε να κόψουν ταχύτητα και περνώντας, ο γερανός κατέβασε το αυτοκίνητο πάνω στο νησάκι.

Πέρασαν οι μήνες, πέρασαν τα χρόνια. Το αυτοκίνητο από την αλμύρα, από τον άνεμο, από το κύμα έγινε στην

αρχή κόκκινο, μετά καφέ, μετά μαύρο. Οι πεταλίδες πήγαν και κόλλησαν στα πλευρά του. Οι γλάροι πήγαν και φώλιασαν στα καθίσματα με το κόκκινο δέρμα. Τα καβούρια μπήκαν στα σωθικά του. Σιγά-σιγά έγινε ένα με το βράχο, από μακριά δεν το ξεχώριζες πια, νόμιζες ότι είναι βράχος, κομμάτι του μικρού νησιού. Μόνο το βράδυ, όσοι ταξιδεύουν από τη Σύμη για τη Ρόδο, και περνάνε από τη μεριά του πελάγους, κι όταν έχει ολόγιομο φεγγάρι, τότε και μόνον τότε, βλέπουν να διαγράφεται μια γνώριμη φιγούρα με μακριά πίσω φτερά, με μυτερή μούρη, με καμπύλο τζάμι... το αυτοκίνητο του Χαϊλέ Σελασιέ.

Σημείωση: Οι ιστορίες με το Χαϊλέ Σελασιέ, που μας έλεγε ο παππούς, δεν ήταν ακριβώς ιστορίες. Ούτε παραμύθια, με αρχή, μέση και τέλος. Ήταν αφηγηματικές φράσεις του τύπου: «Τότε που ήρθε ο Χαϊλέ Σελασιέ στη Ρόδο, πήγαμε και φάγαμε μαζί», ή «Τότε που πήγαμε σαφάρι μαζί στη ζούγκλα και σκοτώσαμε τρεις τίγρεις», ή «Κόκκινα καθίσματα σαν κι αυτά στο αυτοκίνητο του Χαϊλέ Σελασιέ»... Ήταν τότε τα τελευταία χρόνια του '60, που αυτός ο τελευταίος αυτοκράτορας της Αιθιοπίας ακουγόταν πολύ στα δελτία ειδήσεων, τη μιά με τις επιδημίες πείνας στον τόπο του, την άλλη με την -τραγικά αναχρονιστική- λάμψη των δεξιώσεων στο παλάτι του. Στην παιδική μας φαντασία όμως είχε αποκτήσει επικό μέγεθος, και σίγουρα ο παππούς μας το διασκέδαζε πλάθοντας το μύθο της προσωπικής σχέσης μαζί του. Ίσως μάλιστα να τον είχε δει και πραγματικά τις δύο φορές (το 1954 και το 1972) που ο Αυτοκράτορας είχε επισκεφθεί την Αθήνα, και είχε διασχίσει τη Λεωφόρο Βασιλίσσης Αμαλίας, μέσα στο ανοιχτό αυτοκίνητό του, ερχόμενος από τον Πειραιά. Ένα θέαμα που θυμάται ζωηρά και η μητέρα μου, που ήταν στην υποδοχή με

το σχολείο της.

Μερικά, από αυτά τα ψήγματα αφηγήσεων, τα φαινομενικά ασύνδετα τότε, τα ένωσα στο παραπάνω -πιο μεγάλο- παραμύθι.

Νίκος Βρατσάνος

Καταγωγή τού Ναστραντίν Χότζα

Πολλοί λαοί της Μέσης Ανατολής και της Κεντρικής Ασίας διεκδικούν την καταγωγή του Ναστραντίν: Τουρκία, Αφγανιστάν, Ιράν, Ουζμπεκιστάν. Σε κάθε μια από αυτές τις χώρες, τ' όνομά του προφέρεται με διάφορο τρόπο: Nasrudeen, Nasrudin, Nasruddin, Nasr ud-Din, Nasredin, Naseeruddin, Nasr Eddin, Nastradhin, Nasreddine, Nastratin, Nusrettin, Nasrettin, Nostradin, Nastradin and Nazaruddin.

Τ' όνομά του συνοδεύεται πάντοτε και με έναν τιμητικό τίτλο, διαφορετικό για κάθε λαό: «Hoxha», «Khwaje», «Hodja», «Hoja», «Hojja», «Hodscha», «Hodža», «Hoca», «Hogea», «Mulla», «Mula», «Molla», «Efendi», «Afandi», «Ependi», «Hajji». Πολλές φορές αναφέρεται μόνο με τον τίτλο του. Στην Ελλάδα είναι γνωστός ως Ναστραντίν Χότζας ή απλώς Χότζας.

Ο Χότζας είναι Τούρκος Ιεροδιδάσκαλος που, εκτός από τα εκκλησιαστικά καθήκοντα του, μπορεί να ασκεί και τα καθήκοντα δικαστή και δασκάλου.

Ο Ναστραντίν παρουσιάζεται ως τύπος «σούφι», λαϊκού, ανατολίτη φιλόσοφου, οπλισμένου με φιλοσοφική εγκάρτηση στις αντιξοότητες της ζωής, πάντοτε ετοιμόλογος με ελευθερία εκφράσεων, πολλές φορές και με αισχρολογίες. Οι ιστορίες του μπορεί να είναι παράδοξες, απλοϊκές αλλά έχουν βαθύτερα νοήματα τα οποία γίνονται κατανοητά μέσα από τη διήγηση. Οι ιστορίες του έχουν συνήθως ένα λεπτό χιούμορ και παιδαγωγικό χαρακτήρα. Οι ιστορίες τού Ναστραντίν Χότζα είναι δημοφιλείς σε όλο τον κόσμο και η UNESCO είχε θεσπίσει το 1996-1997, «Διεθνές Έτος Νασρεντίν Χότζα».

Οι ιστορίες του Ναστραντίν Χότζα είναι γνωστές στη Μέση Ανατολή και σε μερικές άλλες χώρες του Κόσμου, όπου τις διηγούνται σαν χιουμοριστικά ανέκδοτα.

Στη Σύμη του Χότζα

Σ' ένα ψαράδικο χωριό κοντά στη θάλασσα, ζούσε ο Χότζας με τη γυναίκα του, τη Χότζαινα, τα δυο παιδιά τους, τα Χοτζόπουλα και το γάδαρό του, τον κυρ-Μέντιο. Μόνος του είχε χτίσει το σπίτι του με γρανιτένιες γκρίζες πέτρες που κουβαλούσε με το γάδαρό του από το κοντινό βου-

νό. Το είχε χτίσει στην άκρη του οικισμού. Μπροστά ήταν η γαλανή θάλασσα και πίσω, ανάμεσα σε δυο βουνά, απλωνόταν η εύφορη κοιλάδα με τα χωράφια και τ' αμπέλια. Στο βάθος, πέρα από την κοιλάδα, έλαμπαν τ' άσπρα σπίτια της πολιτείας που υψωνόταν πάνω στο λόφο, σαν πυραμίδα.

Η αυλή του σπιτιού ήταν στρωμένη κι αυτή με γκρίζες πλάκες με άσπρους ασβεστωμένους αρμούς. Σε μια άκρη της αυλής, δυο μεγάλες, μαυρισμένες πέτρες χρησίμευαν για να μαγειρεύει η Χότζαινα. Απάνω τους, ακουμπούσε το τσουκάλι και ανάμεσα τους άναβε τα κλαδιά, τα ξύλα και τις κουτσουνάρες (κουκουνάρες) από πεύκο, που ο Χότζας κουβαλούσε με το γάδαρο, από το βουνό. Πλάι, ήταν ο μικρός, χτιστός φούρνος για να ψήνει το ψωμί, το πηγάδι για να βγάζει το νερό με ένα χειροκίνητο μάγγανο κι ένα μεγάλο αρμυρίδι (αρμυρίκι) για να δένει ο Χότζας τον κυρ - Μέντιο. Στην πέτρινη πεζούλα, η Χότζαινα έπλενε τα πιάτα και τα ρούχα κι εκεί καθόταν ο Χότζας με την οικογένεια του να βεγγερίσουν τα βράδια. Μια κληματαριά σκίαζε, με τα πράσινα, πυκνά φύλλα της την αυλή.

Τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού, ο Χότζας καθόταν κάτω από την κληματαριά να δροσιστεί από τον μπάτη της θάλασσας. Τέσσερις φορές τη μέρα έστρωνε, στην αυλή, το μικρό περσικό χαλί προσευχής, που είχε φτάσει στα χέρια του από «πάππου προς πάππου». Στραμμένος προς την Μέκκα, έκανε τις μετάνοιες του και ψιθύριζε τα καθιερωμένα λόγια του Κορανιού. Ευχαριστούσε το Θεό που, έστω και αργά στα πενήντα του χρόνια, τού είχε δώσει επιτέλους αυτό που αναζητούσε: ένα σπίτι, μια γυναίκα, δυο παιδιά, ένα γάδαρο κι εξασφαλισμένο το καθημερινό ατζέμ πιλάφι του.

Μετά από ατέλειωτες περιπλανήσεις και περιπέτειες, είχε κατασταλάξει στο ψαράδικο χωριό του μικρού νη-

σιού, όπου οι περισσότεροι κάτοικοι ήταν άπιστοι ραγιάδες. Αυτό, όμως, δεν ενοχλούσε τον κοσμογυρισμένο Χότζα. Όλοι ήταν πλάσματα του Θεού. Κι αυτοί, εδώ, οι «άπιστοι» ήταν πολύ καλύτεροι από τους κοιλαράδες, χαραμοφάηδες «πιστούς» που τού άρπαζαν το κάθε γρόσι, μόλις τύχαινε να τ' αποκτήσει. Εδώ, οι άνθρωποι ήταν μεροκαματιάρηδες σαν κι εκείνον, τον αγαπούσαν και τον είχαν αποδεχτεί σαν δικό τους. Μπορούσε, επιτέλους να έχει ένα σπίτι και να ζήσει ήσυχα με την οικογένεια του. Και η κατσίκα του, δεμένη πλάι στο γάδαρο του, τού εξασφάλιζε το γάλα για τα Χοτζόπουλα, το τυρί και το γιαούρτι του.

Το μόνο παράπονο του ήταν ότι, στο τελευταίο ταξίδι του στην Προύσα, οι ληστές τού είχαν κλέψει το αγαπημένο του μουλάρι και τώρα έπρεπε ν' αρκεστεί σ' ένα ψωραλέο, τεμπέλη γάδαρο. Είχε κι ένα άλλο παράπονο, αλλ' αυτό δεν τον ένοιαζε και πολύ. Οι κάτοικοι του χωριού είχαν απλοποιήσει το όνομά του και από Ναστραντίν Χότζας είχε γίνει, απλά, Χότζας.

Για να θρέψει την οικογένεια του, πάντα έβρισκε κάτι να κάνει. Πότε το μουεζίνη και να προσκαλεί, με μακρόσυρτη μελαγχολική φωνή, τους πιστούς να κάνουν την προσευχή τους πρωί, μεσημέρι, απόγευμα και βράδυ. Πότε το δάσκαλο να μαθαίνει στα μικρά παιδιά να αποστηθίζουν στίχους από το Κοράνι και να τα νουθετεί με τη βίτσα στο χέρι. Κι όταν ο Καδής τύχαινε ν' αρρωστήσει ή να πάει προσκυνητής στη Μέκκα, ο Χότζας τον αντικαθιστούσε κι έκανε τον Καδή. Όλοι τον σέβονταν, γιατί δίκαιζε με δικαιοσύνη και αμεροληψία. Για να συμπληρώσει το μεροκάματο έκανε και θελήματα για τους κατοίκους του χωριού. Τους κουβαλούσε, με το γάδαρο του, νερό, κλαδιά, ξύλα και ό,τι άλλο ήθελαν. Ινσαλλάχ (με το θέλημα του Θεού), η δουλειά δεν τού έλλειπε.

Θυμάται τα παλιά τα χρόνια, στις περιπλανήσεις του, που όταν η φωνή του Μουεζίνη καλούσε τους πιστούς για τη βραδινή προσευχή και όλοι, έμποροι και καμηλιέρηδες, έπεφταν στα γόνατα να ευχαριστήσουν το Θεό, εκείνος έπαιρνε παράμερα το μουλάρι του και τού ψιθύριζε στο αυτί: «Αγαπημένο μου μουλάρι, άσε αυτούς τους καλοφαγώμενους κοιλαράδες να προσευχηθούν και να ευχαριστήσουν, με το δίκιο τους, το Θεό για τ' αγαθά που τούς έστειλε. Εμείς γιατί να τον ευχαριστήσουμε; Αν θέλει να τον ευχαριστήσουμε, πρέπει να στείλει σε μένα μια κατσαρόλα πιλάφι και σε σένα ένα δεμάτι σανό». Και νά, λοιπόν, που ο Θεός τον εισάκουσε.

Η ζωή του Ναστραντίν Χότζα, στα νιάτα του, δεν ήταν εύκολη. Γύριζε από πολιτεία σε πολιτεία, προσπαθώντας να κερδίσει ένα πιάτο πιλάφι κι ένα φλιτζάνι μυρωδάτο αχνιστό καφέ για τον εαυτό του κι ένα δεμάτι τριφύλλι για το μουλάρι του. Και πού δεν πήγε! Στη Βαγδάτη, στην Κωνσταντινούπολη, στην Τεχεράνη, στην Προύσα, στη Δαμασκό, στην Τραπεζούντα, στη Σμύρνη, στο Κάιρο, στην Ιερουσαλήμ και σε πολλά άλλα μέρη της Αφρικής και της Ασίας. Καβάλα στο γκρίζο μουλάρι του, που δεν αποχωριζόταν ποτέ, διάβαινε ερημιές, σιωπηλά βουνά, θολά ποτάμια και χαρούμενα λιβάδια. Τα πέταλα του μουλαριού σήκωναν σύννεφο τη σκόνη, ενώ ο Ναστραντίν Χότζας προχωρούσε κοιτάζοντας κατάματα το λαμπερό ήλιο, στο γαλανό ουρανό, χωρίς να μισοκλείνει τα ματόκλαδα του. Το τραγούδι του αντηχούσε στο σκονισμένο δρόμο, στα βουνά, στα φαράγγια, στα ποτάμια και στις λίμνες. Τράβαγε το δρόμο του χωρίς να κοιτάζει πίσω του, χωρίς να κλαίει για

το παρελθόν ή να φοβάται το μέλλον.

Κοιμόταν όπου τον έβρισκε η νύχτα, τότε κατάχαμα στη γη, τότε σε κάποια καλύβα τσομπάνη, τότε κοντά στη φωτιά, που οι καμηλιέρηδες των караβανιών άναβαν τις νύχτες για να ζεσταθούν. Στην καλύτερη περίπτωση, όταν είχε κερδίσει κανένα γρόσι, κοιμόταν σε κάποιο βρώμικο χάνι, γεμάτο καπνό και ψύλλους, ανάμεσα σε νεροκουβαλητές, ζητιάνους και άλλους φουκαράδες που, ανάκατα ο ένας πάνω στον άλλο, ξυνόντουσαν, φταρνιζόντουσαν, έφτυναν, έκλαναν και ροχάλιζαν.

Τα ρούχα του, μπαλωμένα και κουρελιασμένα, είχαν χάσει το χρώμα τους. Το πανταλόνι τού έφτανε μέχρι τη μισή γάμπα και πάνω από το βρώμικο πουκάμισο του, το γεμάτο λαδιές καφτάνι ήταν τρυπημένο από τ' αγκάθια και καμένο από τις σπίθες, στις νυχτερινές φωτιές των караβανιών. Στο κεφάλι είχε τυλιγμένο ένα θεόρατο τουρμπάνι που κάποτε ήταν άσπρο, στα πόδια πολυφορεμένες, τρύπιες, μυτερές παντούφλες και στη μέση ένα πλατύ κόκκινο ζωνάρι. Κοντός, αδύνατος, με μαύρο γενάκι πάνω στο μακρόστενο, μπρούτζινο πρόσωπο του, ο χωρατατζής Ναστραντίν Χότζας ξεχώριζε από τους άλλους με την πονηρή σπίθα μέσα στα γελαστά, μαύρα μάτια του.

Είχε γίνει ο τρόμος των πλούσιων και ο προστάτης των φτωχών και των δυστυχισμένων, σαν άλλος Δον Κιχώτης ή Ρομπέν των Δασών. Η φήμη του είχε φτάσει μέχρι τα πέρατα του κόσμου. Τα βράδυα, μαζεμένοι στα καφενεία, οι καμηλιέρηδες, οι σαμαράδες, οι χαλκωματάδες, οι σιδεράδες και άλλοι μάστορες διηγούνταν τις περιπέτειες και τα κατορθώματα του. Οι ζαπτιέδες (Τούρκοι χωροφύλακες) τον αναζητούσαν παντού αλλά ο Ναστραντίν Χότζας τούς ξέφευγε πάντα, σαν αερικό.

Πάντα πεινασμένος, έβρισκε τον τρόπο να οικονομή-

σει μερικά γρόσια από κάποιους κουτούς μπέηδες, εμίρηδες, βαλήδες, καδήδες, τελώνες, μουλάδες που φορούσαν χρυσοκέντητα καφτάνια και χλόμιαζαν από οργή και φόβο μόνο ν' ακούσουν να προφέρεται το όνομα του. Ο παράς, που λάχαινε να κερδίσει, δεν έμενε ποτέ στη τσέπη του. Πάντα θα συναντούσε κάποιον πιο δυστυχισμένο από τον ίδιο και θα το βοηθούσε, μένοντας ο ίδιος απένταρος. Πότε-πότε, τού λάχαινε να περάσει τη νύχτα στα μαλακά, βελούδινα και μεταξωτά μαξιλάρια κάποιας χανούμισας στο χαρέμι κάποιου άρχοντα, ξεγελώντας τους ευνούχους, τους φύλακες και τους φοβερούς γενίτσαρους με τα ξεγυμνωμένα γιαταγάνια.

Κατάφερνε να υπερασπίζει τον εαυτόν του από τους λη-

στές, τους λωποδύτες και τους τελώνες. Μια φορά θέλησε να πάει στην πολιτεία, όπου είχε γεννηθεί. Στην είσοδο της πολιτείας, στέκονταν αραδιασμένοι οι τελώνες και εισέπρατταν τους φόρους εισόδου στην πόλη και τους δασμούς για τα εμπορεύματα από τους εμπόρους. Ο Χότζας υπολόγιζε ότι θα πλήρωνε μόνο το φόρο εισόδου.

-Από πού έρχεσαι και για πιά σκοπό; τον ρώτησε ο Αρχιτελώνης.

-Έρχομαι από την Προύσα να δω τους συγγενείς μου.

-Έρχεσαι να επισκεφτείς τους συγγενείς σου, πρέπει επομένως να πληρώσεις, εκτός από το φόρο εισόδου, και το φόρο τού επισκέπτη.

-Μά, όχι, έρχομαι για μια σπουδαία υπόθεσή μου.

-Α! Τότε πρέπει να πληρώσεις και το φόρο για εμπορικές υποθέσεις, είπε ο Αρχιτελώνης και τα μάτια του άστραψαν από ευχαρίστηση. Πρέπει να πληρώσεις, δηλαδή, το φόρο εισόδου, το φόρο επισκέπτη, το φόρο υποθέσεων και την υποχρεωτική καταβολή για τον καλλωπισμό των τζαμιών. Συνολικά δέκα γρόσια.

Ο Χότζας έβγαλε δέκα γρόσια από το πουγκί που είχε στο κεμέρι του (ζώνη με θήκη για λεφτά) και τα έδωσε στον Αρχιτελώνη που τον παρακολουθούσε σαν αρπαχτικό όρνιο. Έπειτα έδεσε τη χρηματοσακούλα του και ετοιμαζόταν να φύγει, όταν ο Αρχιτελώνης, που είχε προφτάσει να δει ότι στο πουγκί τού Χότζα είχαν μείνει μερικά ακόμα γρόσια, τον σταμάτησε φωνάζοντάς του θυμωμένα:

-Ε', εσύ! πρέπει να πληρώσεις φόρο και για το μουλάρι σου. Γιατί μια κι εσύ έρχεσαι να επισκεφτείς τους συγγενείς σου, είναι φανερό ότι και το μουλάρι σου έρχεται να δει τους δικούς του.

-Ναι, αφέντη μου, απάντησε ο Χότζας με γλυκιά φωνή.

Πραγματικά, το μουλάρι μου έχει πολλούς συγγενείς σ' αυτήν την πόλη γιατί, αν δεν είχε, ο Εμίρης θα είχε γκρεμιστεί από το θρόνο του και σένα θα σε είχαν κρεμάσει από καιρό.

Και, πριν ακόμα ο Τελώνης συνέλθει από τη σαστιμάρα του, ο Ναστραντίν Χότζας πήδησε στο μουλάρι του και, σπιρουνίζοντάς το, τού έλεγε:

-Πιο γρήγορα, πιο γρήγορα, πιστό μου μουλάρι, διαφορετικά το αφεντικό σου θα πληρώσει ακόμα έναν άλλο φόρο με το κεφάλι του.

Το μουλάρι ήταν πολύ έξυπνο και, λες και τον κατάλαβε, ξαπολήθηκε σε μια διαβολεμένη τρεχάλα, που τα πέταλα του έβγαζαν σπίθες. Ο Χότζας με κόπο συγκρατιόταν πάνω του, για να μην πέσει χάμω. Πίσω τους, οι κότες έφευγαν τρομαγμένες, οι άνθρωποι κολλούσαν στον τοίχο για να τους αφήσουν να περάσουν κι ένα τσούρμο από σκυλιά τους ακολουθούσαν γαβγίζοντας. Μπερδευόντουσαν στα πόδια των γενίτσαρων και δεν τους άφηναν να τον πιάσουν.

Έτσι, ο Χότζας βγήκε από την πόλη και γίνηκε καπνός, η απάντηση, όμως, που έδωσε στον Τελώνη διαδόθηκε σε όλη την πόλη, από στόμα σε στόμα:

«Βρέθηκε, επιτέλους κάποιος να τους πει την αλήθεια», έλεγαν γελώντας.

Όταν πια είχε φτάσει στα πενήντα του χρόνια, βρέθηκε στο μικρό νησάκι, το κατοικημένο από άπιστους. Τού άρεσε αυτό το νησί, όπου οι κάτοικοι τον καλοδέχτηκαν και εκεί αποφάσισε να μείνει και να ξεκουραστεί από τις περιπλανήσεις του. Παντρεύτηκε και μια χανούμισα από την απέναντι Σταδιά και ζούσε ευτυχισμένος με τη Χότζαινα και τα δυο Χοτζόπουλα. Τα ανέκδοτα, που κυκλοφορούσαν γι' αυτόν στο νησί, δεν τον ενοχλούσαν.

-Άφησε τους να λένε. Εγώ να βγάζω το ψωμί μου, κι ας λένε ό,τι θέλουν!

2. Ο Χότζας, ο τεμπέλης γάδαρος και το νέφτι

Το χωριό, όπου κατοικούσε ο Χότζας, βρισκόταν στους πρόποδες ενός βουνού. Το βουνό ήταν καταπράσινο από τα πεύκα και τα κυπαρίσσια, που είχαν θεριέψει με το πέραςμα των χρόνων. Το μονοπάτι, όμως, που οδηγούσε στο όμορφο δάσος ήταν δυσκολοπερπάτητο, γιατί περνούσε ανάμεσα από απότομα, γκρίζα βράχια και αγκαθωτά πουρνάρια.

Ο γάδαρος τού Χότζα ήταν τεμπέλης. Δεν τού άρεσε να πηγαίνει στο βουνό μαζί με το Χότζα, γιατί το φόρτωνε ξύλα, κουτσουνάρες (κουκουνάρες) και κλαδιά. Το καλοκαίρι, που έκανε ζέστη, τότε πια ήταν που δεν ήθελε να το κουνά από το γιατάκι του. Προτιμούσε, να είναι δεμένος στο *αρμυρίδι* (αρμυρίκι) έξω από το σπίτι του Χότζα και να μασουλά τις δροσερές καρπουζόφλουδες, τις πεπονόφλουδες και τα φύλλα από φραγκοσυκιά που τού έφερνε η Χότζαινα κάθε πρωί. Μασουλούσε στη σκιά, χωρίς να σταματά να διώχνει με την ουρά του τις πεισματάρικες αλογόμυγες. Κοιτούσε τους μικρούς φίλους του, τα δυο Χοτζόπουλα που κολυμπούσαν κι έδιναν βουτιές στη θάλασσα μαζί με τ' άλλα παιδάκια.

Αγαπούσε τα Χοτζόπουλα, γιατί το χάδευαν και ποτέ δεν του έλεγαν κακιά κουβέντα να τον κακοκαρδίσουν. Τού έφερναν και καμιά λιχουδιά, από εκείνες που τούς έδινε η Χότζαινα: ένα ολόγλυκο σύκο, ένα τσαμπί ζουμερό σταφύλι ή ένα κρύο-κρύο φραγκόσυκο. Δεχόταν, με ολύμπια γαλήνη, τα δείγματα λατρείας από τα παιδιά. Ζήλευε όμως και ήθελε να ήταν κι εκείνος παιδάκι, και όχι γάδαρος. Να παίζει αμέριμνα και να βουτά στη δροσερή θάλασσα, όπως έβλεπε να κάνουν τα παιδιά. Κάθε τόσο άνοιγε το στόμα του κι έβγαζε ένα τρανταχτό γκάρισμα για να τούς θυμίσει ότι και αυτός ήταν εκεί και να μην τον ξεχνάν.

Το απομεσήμερο, όλα άναβαν και λαχάνιαζαν μέσα στην κάψα του καλοκαιριού. Ακόμα και η σκόνη του δρόμου, οι φράχτες και τα ντουβάρια έμοιαζαν αποκοιμισμένα από τον ήλιο. Τότε ο γάδαρος έπαιρνε, και αυτός, έναν υπνάκο, ενώ ο μπάτης τον νανούριζε. Ονειρευόταν ότι βρισκόταν σε μια χώρα όπου οι γάδαροι φόρτωναν τους ανθρώπους με ξύλα κι εκείνος από πίσω τους, μ' ένα ραβδί, τους κέντριζε να προχωράν πιο γρήγορα.

Κοιμόταν όρθιος, γιατί θυμόταν τη συμβουλή που η μαμά του τού είχε δώσει, πριν τους χωρίσουν οι άνθρωποι: «Παιδάκι μου, τού είχε πει μ' ένα λυπημένο γκάρισμα, δεν πρέπει να ξαπλώσεις ποτέ χάμω, ακόμα και άρρωστος να είσαι, γιατί δε θα μπορέσεις να σηκωθείς πια πάνω και θα πεθάνεις. Αυτή είναι η μοίρα όλων των γαδάρων, να ξαπλώνουν χάμω μόνο όταν έλθει η ώρα τους να πεθάνουν».

Δεν πρόλαβε να γνωρίσει, καλά-καλά, τη μανούλα του, την όμορφη, γκριζα γαιδάρα με τις μαύρες βούλες. Τους χώρισαν, όταν ήταν πολύ μικρός κι έπινε, ακόμα, το γάλα της μαμάς του. Τον πούλησαν στο Χότζα, που το μούλαρι του είχε πεθάνει εκείνες τις μέρες. Ακόμα θυμάται τί λυπημένα γκάρισματα έκανε, όταν ο Χότζας ήρθε να το δέσει μ' ένα σκοινί και να τον πάρει. Η μαμά του προσπαθούσε να τον παρηγορήσει: «παιδάκι μου, μην κλαις και χαλάς τα όμορφα, μεγάλα, αμυγδαλωτά μάτια σου. Είσαι τυχερός που σε αγοράζει ο Χότζας που, όπως άκουσα, σε θέλει να τού κουβαλάς, πότε-πότε, ξύλα. Για σκέψου, αν έμενες εδώ κοντά μου, θα είχες την τύχη τη δικιά μου. Θα σε είχαν δεμένο στο μαγγανοπήγαδο να το γυρίζεις από το πρωί μέχρι το βράδυ, μ' ένα μαύρο πανί στα μάτια για να μη βλέπεις τον ατελείωτο δρόμο και μπροστά σου να είναι κρεμασμένη μια σακούλα με σανό. Προσπαθείς να τη φτάσεις για να χορτάσεις την πείνα σου, αλλά δεν το κατορθώνεις ποτέ κι έτσι γυρίζεις το μαγγανοπήγαδο συνέχεια, χωρίς τελειωμό.

Αλήθεια, τυχερός ήταν. Είχε τη Χότζαινα που τον τάζε, τα Χοτζόπουλα που τον αγαπούσαν κι έπαιζαν μαζί του. Δεν αγαπούσε, όμως, το Χότζα. Όταν τον έβλεπε να έρχεται με τη βίτσα, το σαμάρι και τα σκοινιά για να τον ζεύξει, δεν τού άρεσε καθόλου. Σοφιζόταν ένα σωρό τεχνάσματα για να μην πάει μαζί του στο βουνό. Αρχίζε να γκαρίζει, να

κλωτσά με τα πισινά πόδια του, να κάνει τον άρρωστο κι ο Χότζας, με δυσκολία, κατόρθωνε να το δέσει και να τον πάει στο βουνό.

Στο βουνό πια, εκεί ήταν κι αν ήταν. Όταν ο Χότζας το φόρτωνε, στύλωνε τα πόδια του και δεν ήθελε να περπατήσει. Κι ο Χότζας, πολλές φορές, αναγκαζόταν να φορτωθεί ο ίδιος τα κλαδιά στην πλάτη του.

Είδε κι από είδε ο Χότζας και πήγε στο Νικόλα το φαρμακοποιό να τού δώσει ένα φάρμακο για να γιατρέψει το γάδαρο από την τεμπελιά. Πάει, λοιπόν, και λέει στο φαρμακοποιό:

- Νικόλα, ο γάδαρός μου είναι τεμπέλης και δε θέλει να κάνει δουλειές. Σε παρακαλώ, δώσε μου ένα φάρμακο να γίνει προκομμένος.

«Καλά λένε ότι ο Χότζας είναι χαζός. Τώρα θα τον κανονίσω», σκέπτεται από μέσα του ο φαρμακοποιός, και δυνατά, λέει στο Χότζα: «Νά, πάρε αυτό το φάρμακο και μόλις δεις ότι ο γάδαρός σου δε θέλει να περπατήσει, να τού βάλεις λίγο στον πισινό του» και του έδωσε ένα μπουκάλι νέφτι.

Παίρνει το φάρμακο ο Χότζας και χαρούμενος γυρίζει στο σπίτι του. Την άλλη μέρα παίρνει το γάδαρό του και με χίλια ζόρια φτάνουν στο βουνό. Το φορτώνει με ξύλα και τού λέει ν' αρχίσει να περπατά για να πάνε πίσω στο χωριό. Αλλά πού, ο γάδαρος δεν έκανε βήμα. Κλωτσούσε με τα δυο πισινά πόδια και γκάριζε, χωρίς να προχωρεί.

«Έτσι μού είσαι; να δεις τί θα σου κάνω!», λέει ο Χότζας και παίρνει το μπουκάλι το νέφτι, που τού έδωσε ο Νικόλας ο φαρμακοποιός, και βάζει λίγο στον πισινό του γαδάρου.

Μόλις τού το έβαλε, τόσο πολύ έτσουξε ο πισινός του, που ο γάδαρος έδωσε μια κλωτσιά και τό 'βαλε στα πόδια, τζαρίδι (πολύ γρήγορο τρέξιμο,) για να ξεκάψει. Πού να τον

προφτάσει ο Χότζας! Έτρεχε κι αυτός πίσω του, αλλά αδύνατο να τον προφτάσει.

«Αυτό το φάρμακο είναι θαυματουργό, αφού έκανε τον τεμπέλη γάδαρό μου να τρέχει, θα βάλω κι εγώ να τρέξω να τον προφτάσω», σκέφτηκε ο Χότζας κι έβαλε λίγο νέφτι στο δικό του πισινό. Μόλις έβαλε, τόσο πολύ έτσουξε που άρχισε να τρέχει κι ο ίδιος τζαρίδι πίσω από το γάδαρο του. Μπροσ ο γάδαρος, πίσω ο Χότζας, τρέχουν ... τρέχουν, φτάνουν στο χωριό, περνούν μπροστά από το σπίτι της Χότζαινας, αλλά πού να σταματήσουν! Τους βλέπει η Χότζαινα από το παράθυρο, όπου περίμενε να δει το Χότζα για να βάλει το αυγολέμονο στη σούπα, και φωνάζει:

- Ε Χότζα, σταμάτησε! Πού πας;

Ο Χότζας της πετά το μπουκάλι με το νέφτι και της λέει:

- Δεν μπορώ, καλέ γυναίκα. Νά, βάλε στον πισινό σου λίγο από το φάρμακο του μπουκαλιού να δεις γιατί δεν μπορώ να σταματήσω.

Η Χότζαινα, περίεργη να δει τί ήταν αυτό το φάρμακο, έβαλε λίγο στον πισινό της. Αμέσως την έτσουξε τόσο πολύ που άρχισε κι αυτή να τρέχει τζαρίδι, για να ξεκάψει. Κι έτρεχαν, μπροστά ο γάδαρος, πίσω από το γάδαρο ο Χότζας και πίσω από το Χότζα η Χότζαινα. Έτρεχαν, έτρεχαν κι έκαναν γύρους στο χωριό, αλλά δεν μπορούσαν να σταματήσουν.

Εκείνη τη στιγμή, νά και τα Χοτζόπουλα που γυρνούσαν από το σχολείο. Βλέπουν τον μπαμπά τους και τη μαμά τους να τρέχουν πίσω από το γάδαρο κι άρχισαν να κλαίνε.

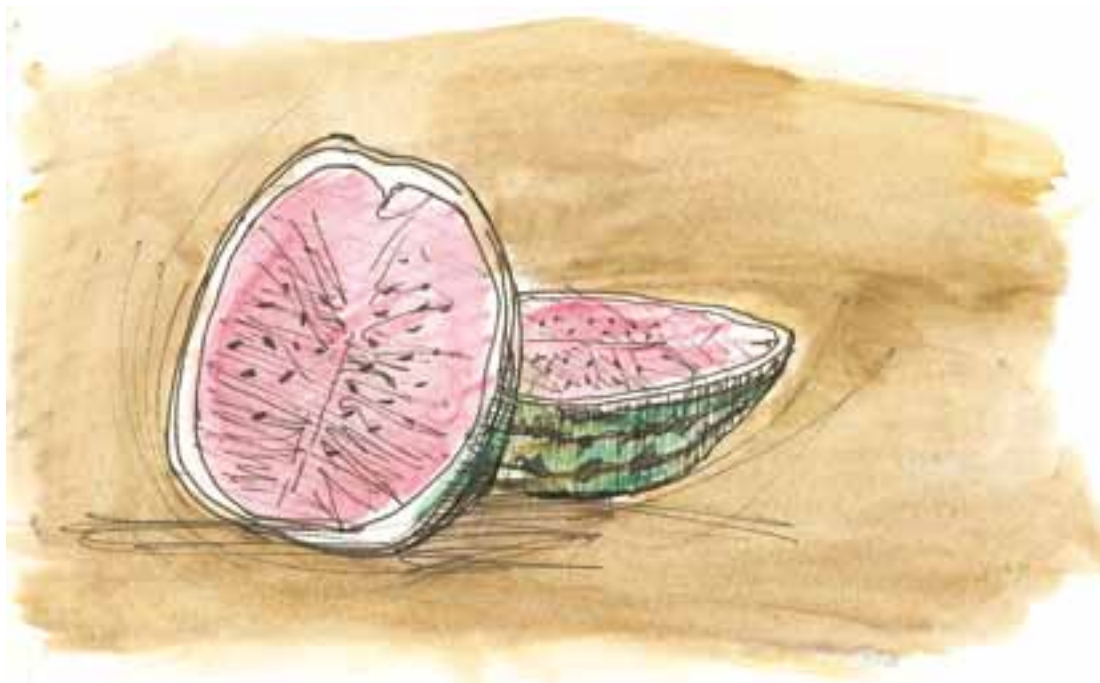
- Πού πάτε, καλέ; Ελάτε, να μας δώστε φαΐ να φάμε, γιατί πεινάμε και πρέπει να ξαναπάμε στο σχολείο, το απόγευμα.

Η Χότζαινα τούς απάντησε: «Μακάρι να μπορούσαμε να σταματήσουμε! Πάρετε κι εσείς αυτό το φάρμακο να βάλε-

τε στον πισινό σας και θα καταλάβετε γιατί δεν μπορούμε να σταματήσουμε».

Κι η Χότζαινα τους πέταξε το μπουκάλι με το νέφτι. Τα παιδάκια, περίεργα να δουν τί ήταν αυτό το φάρμακο, έβαλαν λίγο στον πισινό τους. Αμέσως τους έτσουξε τόσο πολύ, που άρχισαν κι αυτά να τρέχουν τζαρίδι για να ξεκάψουν. Κι έτρεχαν, μπροστά ο γάδαρος, πίσω από το γάδαρο ο Χότζας, πίσω από το Χότζα η Χότζαινα και πίσω από τη Χότζαινα τα Χοτζόπουλα. Έτρεχαν, έτρεχαν κι έκαναν γύρους στο χωριό και δεν μπορούσαν να σταματήσουν. Έτρεχαν ... έτρεχαν κι ακόμα τρέχουν.

3. Κι αυτό ακατούρητο είναι

Μια φορά, ο Χότζας πήγε στο βουνό, να κόψει κλαδιά για το φούρνο του. Ήταν καλοκαίρι κι έκανε πολλή ζέστη που έσκαζε κι ο τζιτζικας. Πήρε το γάδαρο του και δυο μεγάλα καρπούζια για να τα φάει και να δροσιστεί, όταν θα διψούσε στο βουνό. Καθώς, όμως, ανέβαινε το βουνό κι έφτασε στη μέση της ανηφόρας, εκεί που είναι το μεγάλο γέρικο πουρνάρι, σταμάτησε να ξεκουραστεί. Έδεσε το γάδαρό του στον κορμό του πουρναριού και ξάπλωσε πάνω στην πυρωμένη γη, ακουμπώντας το κεφάλι του σε μια κοτρύνα. Ύστερα από λίγο δίψασε και είπε:

-Θα κόψω το ένα καρπούζι να το φάω τώρα που δίψασα.

Θα έχω το άλλο για το γυρισμό.

Έκοψε, λοιπόν, το ένα καρπούζι να το φάει, αλλά το καρπούζι δε βγήκε καλό. Ήταν άσπρο και μαραμένο σαν κολοκύθα.

«Καρπούζι είναι αυτό ή κολοκύθα; Ούτε ο γάδαρός μου δεν το τρώει», λέει ο Χότζας και κόβει το δεύτερο καρπούζι που ήταν κατακόκκινο και δροσερό. Όπως ήταν διψασμένος, ο Χότζας το έφαγε όλο.

Αφού ξαπόστασε λίγο, λέει ο Χότζας:

- Καιρός είναι, να πηγαίνω στη δουλειά μου.

Καθώς πάει να φύγει, βλέπει το μαραμένο καρπούζι, που είχε πετάξει χάμω. Τού δίνει μια κλωτσιά με τα πόδια του και λέει: «Νά, να δεις τί θα σε κάνω παλιοκάρπουζο!». Και όπως η κοιλιά του ήταν γεμάτη νερό, αφού είχε φάει ένα ολόκληρο καρπούζι, το κατούρησε. Μετά ευχαριστημένος που το εκδικήθηκε, εξακολούθησε το δρόμο του.

Ανέβηκε στο βουνό Γριά και πήγε στο Νέφαμα, απ' όπου φαίνεται ο μικρός όρμος τ' Αϊ-Νικόλα, εκεί που φυτρώνουν οι αϊβγαλιές (φλομίσ, ασφάκα), οι ρίγανες και οι θρούμπες. Έκοψε αρκετά κλαδιά, για να πάρουν τη μυρωδιά τους τα κριθαρένια κουλούρια που η Χότζαινα θα φούρνιζε. Φόρτωσε τα κλαδιά στο γάδαρο και μετά πήγε στο δάσος του Καντού να μαζέψει και κουτσουνάρες, για να μαγειρεύει η Χότζαινα στην πέτρινη τσιμιά. Τις φόρτωσε κι αυτές στο γάδαρο και πήρε το δρόμο του γυρισμού.

Εκειδά, που κατέβαινε από τη Γριά, τον έπιασε πάλι η δίψα, αλλά δεν είχε τίποτα να ξεδιψάσει: ούτε νερό να πει, ούτε καρπούζι να φάει. Ήταν κουρασμένος και ο ιδρώτας έτρεχε ποτάμι πάνω του.

- Να είχα το καρπούζι που πέταξα, θα τό έτρωγα και θα ξεδιψούσα, ας ήταν και κολοκύθα, σκεφτόταν ο Χότζας.

Μόλις έφτασε στο πουρνάρι, είδε το κατουρημένο καρ-

πούζι. Σταμάτησε το γάδαρο και κοιτούσε το κατουρημένο καρπούζι με λαχτάρα, ενώ η δίψα όλο και μεγάλωνε και ο ιδρώτας στέγνωνε στο πρόσωπο του, προτού προλάβει να το σκουπίσει.

- Νά, λέει ο Χότζας, αυτό το τακκάκι (κομματάκι) στην άκρια δεν είναι κατουρημένο. Κόβει το κομμάτι αυτό και το τρώει, αλλά δε ξεδίψασε.

Ύστερα από λίγο, κόβει και τρώει ένα άλλο κομμάτι καρπούζι. Σιγά-σιγά έφαγε όλο το καρπούζι επαναλαμβάνοντας: «Κι αυτό ακατούρητο είναι, κι αυτό ακατούρητο είναι».

Ευχαριστημένος που ξεδίψασε, έδωσε τις φλούδες στο γάδαρο που κι αυτός διψούσε και πεινούσε. Ύστερα τραβώντας τον από το λουρί, έφτασαν στο σπίτι του που βρισκόταν στο μικρό, ψαράδικο χωριό Πέδι. Εκεί, τούς περίμενε η Χότζαινα μ' ένα ποτήρι δροσερό νερό από τη στάμνα που είχε γεμίσει από το πηγάδι του Αγγελίδη, μ' ένα ποτηράκι ρακί και μ' ένα αλατισμένο φρέσκο ξυλάγγουρο που είχε αγοράσει, για το Χότζα, από το μπαξέ του Νικόλα της Βράκας. Για το γάδαρο είχε μια αγκαλιά άχυρο κι έναν κουβά νερό που κουβάλησε από τα έξω φετρά (πηγάδια) που βρίσκονται μπροστά στο πετσάδικο (ταμπάκι) τού Σταμάτη.

Ο Χότζας διηγήθηκε στη Χότζαινα το κατόρθωμά του και οι δυο γελάν ακόμα για το πώς ο Χότζας την έσκασε στο καρπούζι και έφαγε όλα τα ακατούρητα κομμάτια του!

4. Το όνειρο του Χότζα

Μισοκοιμισμένος ακόμα, ο Χότζας κοίταξε ανάμεσα από τις γρίλιες του παράθυρου, ξεχώρισε ένα μικρό κομμάτι ουρανού κι έβλεπε, πάνω σ' αυτό, τ' άστρα να χλομιάζουν και να σβήνουν σιγά-σιγά. Η πρωινή αύρα έπαιζε χαρού-

μενα κουνώντας τις φυλλωσιές. Τεντώθηκε, χασμουρήθηκε και έτριψε τα μάτια του για να ξυπνήσει.

Θέλησε να σηκωθεί, αλλά αισθάνθηκε να το διαπερνά ένα ρίγος από το πρωινό αγιάζι κι ευθύς αμέσως έπεσε ξανά στο κρεβάτι. Έκλεισε τα μάτια, κρατώντας τα σφιχτά: «Καλύτερα να μείνω στο κρεβάτι, στα ζεστά μου», είπε. Τότε μόνο αντιλήφθηκε ότι το κρεβάτι ήταν ζεστό και υγρό, γιατί είχε κατουρηθεί στον ύπνο του. Είχε κάμει μούσκεμα τη σωβράκα του, την πουκαμίσια του, τα σεντόνια, το στρώμα.

«Πώ, πώ! Πώς να το πω στη γυναίκα μου, τη Χότζαινα που θα βάλει τις φωνές μόλις τα δει;», λέει από μέσα του ο Χότζας.

Φοβόταν τη Χότζαινα που δε χάριζε κάστανα. Σκεφτόταν, σκεφτόταν ... και βρήκε τί να πει, για να την καλοπιάνσει. Εκείνη τη στιγμή, μπαίνει στο δωμάτιο η Χότζαινα να δει αν ξύπνησε ο Χότζας.

- Καλημέρα Χότζα, τού λέει. Κοιμήθηκες καλά;

- Τί να κοιμηθώ καλά, Χότζαινα, που είδα ένα φοβερό όνειρο.

- Σαν τί όνειρο είδες Χότζα μου; Πες το και σ' εμένα.

- Νά! Είδα πώς πάνω στην κορυφή τού καμπαναριού τ' Αϊ-Γιάννη ήταν ένα τραπέζι, πάνω στο τραπέζι ήταν μια καρέκλα, πάνω στην καρέκλα ένα σκαμνί, πάνω στο σκαμνί ένα αυγό, πάνω στο αυγό μια βελόνα και πάνω στη βελόνα καθόμουν, όρθιος, εγώ. Πατούσα με το ένα πόδι πάνω στη βελόνα, με το άλλο πόδι ψηλά και με τα χέρια ανοιχτά, σαν πουλί πετούμενο. Προσπαθούσα να κρατηθώ, να μην πέσω κάτω και τσακιστώ ...

- Θεέ μου τι τρομαχτικό όνειρο! φωνάζει η Χότζαινα. Αν το έβλεπα εγώ, θα τα είχα κάνει πάνω μου από την τρομάρα μου!

- Ε! Αυτό έκαμα κι εγώ, γυναίκα. Μάζευέ τα, τώρα, να τα πλύνεις, τής είπε ο Χότζας, ενώ στα γελαστά του μάτια έλαμψε μια πονηρή σπίθα.

5. Όταν ο γάδαρος φήκει τρεις ...

Ένα χειμωνιάτικο πρωινό, ο Χότζας έριξε στους ώμους του το καφτάνι του που ήταν χλιοπαλωμένο, τρυπημένο από τ' αγκάθια και γεμάτο λαδιές και τύλιξε το κεφάλι του, με το μεγάλο, βρώμικο τουρμπάνι που από άσπρο είχε καταντήσει μαύρο. Στα πόδια του φόρεσε τα τρύπια στιβάλιά του, καβάλησε το γκρίζο γάδαρό του και πήγε στο δάσος να κόψει ξύλα για το φούρνο του. Ο ήλιος άστραψε στο γαλάζιο χειμωνιάτικο ουρανό. Ο Χότζας σιγοτραγουδούσε ένα λυπητερό αμανέ και κοίταγε τον ήλιο, χωρίς να μισοκλείνει τα ματόκλαδά του.

Διάλεξε ένα ολοπράσινο, μεγάλο πεύκο, ανέβηκε πάνω,

κάθισε σ' ένα κλαδί κι άρχισε να το πριονίζει. Εκείνη τη στιγμή, ένας χωρικός περνούσε από το μονοπάτι και βλέπει το Χότζα καθισμένο στο εξωτερικό μέρος του κλαδιού, με το κεφάλι γυρισμένο προς την πλευρά τού δέντρου να κόβει ανάποδα το κλαδί.

- Ε! Χότζα, τού λέει, τί κάνεις εκεί; Θα πέσεις να σκοτωθείς.

- Κάνε εσύ τη δουλειά σου και ξέρω εγώ τί κάνω, τού απαντά ο Χότζας.

Ο άνθρωπος, σήκωσε τους ώμους του αδιάφορα και προχώρησε στο δρόμο του. Δεν είχε προχωρήσει και πολύ, όταν το κλαδί, όπου ο Χότζας ήταν ανεβασμένος, έσπασε κι ο Χότζας, μ' ένα μεγάλο «ωχ», βρέθηκε πάνω στα *πευκοτζιάνα* (πευκοβελόνες).

Ο Χότζας, ζαλισμένος ακόμα από το πέσιμο και τρίβοντας τα πιασινά του, που τον πονούσαν από το χτύπημα, σκέφτηκε ότι ο άνθρωπος, αφού προέβλεψε πως θα πέσει, θα ήταν μάντης και πως θα ήξερε να τού πει και πότε θα πεθάνει. Έτρεξε ... έτρεξε και λαχανιασμένος, πρόκανε τον άνθρωπο.

- Ε! φίλε, τού φωνάζει, μάντης ήσουν; Αφού ήξερες πότε θα πέσω, πες μου και πότε θα πεθάνω.

Ο άνθρωπος τον κοίταξε καλά-καλά και είπε από μέσα του: «*Μάνα έουτος! Εν είναι στα καλά του!*» Για να τον κοροϊδέψει, τού λέει:

- Θα πεθάνεις, όταν ο γάδαρός σου φήκει τρεις πορδές. Στην πρώτη, θα φύγει η μισή ψυχή σου, στη δεύτερη ένα κομμάτι ακόμα και στην τρίτη ολόκληρη η ψυχή σου.

Φόρτωσε, λοιπόν, ο Χότζας τα ξύλα πάνω στο γάδαρο, και σκεπτικός και λυπημένος πήρε το δρόμο τού γυρισμού, περιμένοντας το ριζικό του, πότε ο γάδαρος θ' αφήσει τρεις πορδές, για να πεθάνει.

Εκεί, που κατέβαιναν κι ο γάδαρος ήταν κουρασμένος, άφησε μια πορδή, γκαρίζοντας: «Μπουρτ! Ουά, Ουά». Την ακούει ο Χότζας και μετρά δυνατά: «μια, άλλες δυο και θα πεθάνω».

Στη μέση του δρόμου, ο γάδαρος άφησε πάλι μια πορδή.
- Δυο, λέει ο Χότζας, άλλη μια και πάω, χάνομαι, πεθαίνω.

Μόλις έφτασαν στο σπίτι και ο Χότζας ξεφόρτωνε τα ξύλα, ο γάδαρος από τη χαρά του, που τέλειωσε η αγγαρεία για τη μέρα εκείνη, άφησε άλλη μια πιο δυνατή πορδή μ' ένα πιο δυνατό γκάρισμα, για ν' ακούσει η γαδάρα και τα γαδουράκια του ότι έφτασε και να τού αφήσουν κι εκείνου λίγα τρυφερά φύλλα φραγκοσουκιάς να φάει να δροσιστεί. Από το πρωί, που έφυγε δεν είχε βάλει τίποτα στο στόμα του, ούτε νερό, ούτε άχυρο, ούτε φυλλαράκι, μόνο κάτι γαϊδουράγκαθα που έκοβε βιαστικά-βιαστικά στο δρόμο, καθώς περπατούσε με το Χότζα.

Ο Χότζας άκουσε την πορδή και παράτησε το ξεφόρτωμα.

- Έφτασε το τέλος μου, είπε, αυτή ήταν η μοίρα μου, έτσι ήθελε ο Αλλάχ να σωθεί γρήγορα το λάδι μου. Ξάπλωσε στο χώμα ανάσκελα, έκλεισε τα μάτια του, σταύρωσε τα χέρια πάνω στο στήθος του κι έλεγε από μέσα του: «Πάει, πέθανα, αφού ο γάδαρός μου άφησε τρεις πορδές».

Η Χότζαινα, που περίμενε το Χότζα, άκουσε το γκάρισμα του γαδάρου, έβαλε το αυγολέμονο στη σούπα, ετοίμασε το τραπέζι για να φάνε και περίμενε το Χότζα. Όταν, είδε ότι ο Χότζας δεν ερχόταν, βγήκε έξω να δει τί συμβαίνει. Βλέπει το Χότζα ξαπλωμένο κατάχαμα με κλειστά τα μάτια και τού φωνάζει:

- Χότζα, τί έχεις; Έλα να φάμε και θα κρυσώσει η σούπα.

- Δε μπορώ, Χότζαινα. Πεθαμένος είμαι, τής απαντά ο Χότζας.

- Βρε Χότζα, πώς είσαι πεθαμένος; Μιλάν οι πεθαμένοι; Έλα σήκω να φάμε.

- Όχι γυναίκα πεθαμένος είμαι αφού ο γάδαρος άφησε τρεις πορδές είμαι πεθαμένος. Μού το είπε ο άνθρωπος που μάντεψε ότι θα πέσω από το κλαδί τού πεύκου.

- Χαζός είσαι, Χότζα μου και λες τέτοια λόγια; Σήκω γρήγορα γιατί θα δεις τί θα σου κάνω, να μάθεις αν είσαι πεθαμένος ή ζωντανός.

Και, καθώς ο Χότζας εξακολουθούσε να πιστεύει ότι ήταν πεθαμένος, η Χότζαινα πάει στην κουζίνα, γυρνά μ' έναν κουβά, γεμάτο κρύο νερό, και το ρίχνει όλο πάνω στο κεφάλι του Χότζα, που ξαφνιασμένος τινάζεται απάνω και δεν πιστεύει στα μάτια του ότι είναι ακόμα ζωντανός!

- Βλέπεις, τού λέει η Χότζαινα, πως δεν είσαι πεθαμένος; Έλα, τώρα, πάμε να φάμε τη σούπα, πριν κρυώσει, γιατί θα είσαι πεινασμένος. Κι άλλη φορά να μην είσαι ανόητος και πιστεύεις ό,τι σου λένε.

6. Καλός είναι κι ο Πάνω Κόσμος Παραλλαγή του 5.

Μια φορά ο Χότζας πήρε το γάδαρό του και πήγε στο δάσος να κόψει ξύλα για το φούρνο του. Διάλεξε λοιπόν ένα ολοπράσινο, μεγάλο πεύκο, ανέβηκε πάνω, κάθισε σ' ένα κλαδί κι άρχισε να το πριονίζει. Αλλά κάθισε ανάποδα στο κλαδί, δηλαδή κάθισε στο έξω μέρος του κλαδιού και έκοβε το κλαδί προς τα μέσα, προς την πλευρά του δέντρου.

Εκείνη τη στιγμή, ένας χωρικός περνούσε από κάτω και βλέπει το Χότζα να κόβει ανάποδα το κλαδί.

Ε! Χότζα, τού λέει, τί κάνεις εκεί; Θα πέσεις και θα σκοτωθείς.

Κάνε εσύ τη δουλειά σου και ξέρω εγώ τί κάνω. Τού απάντησε ο Χότζας.

Ο άνθρωπος, σήκωσε τους ώμους του αδιάφορα και προχώρησε στο δρόμο του. Δεν είχε προχωρήσει και πολύ όταν το κλαδί, όπου ο Χότζας ήταν ανεβασμένος, έσπασε κι ο Χότζας μ' ένα μεγάλο «Ωχ...» βρέθηκε πάνω στα *πευκοτζιάνα* (πευκοβελόνες).

Ζαλισμένος ακόμα από το πέσιμο και τρίβοντας τα πιασινά του, που τον πονούσαν από το χτύπημα, ο Χότζας σκέφτηκε ότι ο άνθρωπος, αφού πρόβλεψε πώς θα πέσει, θα ήταν μάντης και θα ήξερε ακόμα να του πει και πότε θα πεθάνει. Έτρεξε, έτρεξε και λαχανιασμένος πρόφτασε τον άνθρωπο.

- Ε! άνθρωπε, τού φωνάζει, μάντης ήσουν; εσύ, που ήξερες πότε θα πέσω, πες μου και πότε θα πεθάνω.

Ο άνθρωπος τον κοίταξε καλά-καλά και είπε από μέσα του:

- *Μάνα μου, μονοτάρου* (παλαβός) είναι ο Χότζας, και

για να τον κοροϊδέψει τού λέει:

- Αφού θέλεις να σου πω, θα σου πω τί σε περιμένει. Το ριζικό σου είναι γραμμένο και δεν ξεγράφεται. Θα πεθάνεις την Παρασκευή που μας έρχεται.

Πάνω σε τούτα τα λόγια, αφού έκρυσε για μια στιγμή το πρόσωπό του μέσα στα χέρια του, ο Χότζας, κουτσαίνοντας, γύρισε στο γάδαρο του. Τον αγκάλιασε κι έτριψε τα, υγρά από τα δάκρυα, μάγουλα του πάνω στο ζεστό και μρωδάτο λαιμό του ζώου.

- Βλέπεις, καλέ μου φίλε, είπε στο γάδαρο του, θα πεθάνω και θα με χάσεις πιστέ σύντροφε της ζωής μου. Είσαι ο μόνος που θα λυπηθείς.

Ο γάδαρος, σα να είχε καταλάβει πως το αφεντικό του ήταν λυπημένο, στεκόταν εκεί στητό, ακίνητο, γεμάτο καλοσύνη και υπομονή. Έπαψε μάλιστα να μασά το γαϊδουράγκαθο που απόμεινε κρεμασμένο στα σαγόνια του.

- Ας είναι, πάμε, τώρα, στο σπίτι και μέχρι την Παρασκευή έχει ο Αλλάχ, φώναξε ο Χότζας, χτυπώντας την παλάμη του στα καπούλια του γαδάρου.

Φόρτωσε, λοιπόν, ο Χότζας τα ξύλα πάνω στο γάδαρο και σκεπτικός και λυπημένος πήρε το δρόμο του γυρισμού, περιμένοντας το ριζικό του, πότε θα έρθει η Παρασκευή να πεθάνει.

Σαν καλός Μουσουλμάνος, που ήταν, αγόρασε κι ένα τόπι χασέ για το σάβανο του και περίμενε.

Όταν ξημέρωσε η Παρασκευή, αφού έκανε την τελευταία του προσευχή, ξάπλωσε στο πάτωμα, ανάσκελα πλάι στο τόπι χασέ, έκλεισε τα μάτια του, σταύρωσε τα χέρια του πάνω στο στήθος του κι έλεγε από μέσα του:

-Πάει, πέθανα. Έφτασε το τέλος μου, αυτή ήταν η μοίρα μου, έτσι ήθελε ο Αλλάχ να σωθεί γρήγορα το λάδι μου.

Η Χότζαινα, που περίμενε το Χότζα να φάνε το πρωινό τους, είδε ότι ο Χότζας αργούσε και πήγε μέσα στην κάμαρα να δει τί γίνεται. Μόλις βλέπει το Χότζα ξαπλωμένο χάρω ακούνητο, έβαλε τις φωνές κι άρχισε να τραβά τα μαλλιά της.

- Ά-χου Χότζα μου! Πέθανες και τί θα γίνω εγώ η έρημη! Γι' αυτό είχες αγοράσει και το σάβανο σου; Από τις φωνές ήρθαν και οι γειτόνισσες και όλες μαζί άρχισαν να μοιρολογούν, ξεχνώντας ότι έπρεπε να πάρουν το Χότζα στο Τζαμί για να το θάψουν.

Όταν το θυμήθηκαν ήταν κιάλας αργά. Ο ήλιος είχε αρχίσει την κατηφόρα και τράβαγε προς το βασίλειμα του. Το σαβάνωσαν στα γρήγορα. Έπρεπε να βιαστούν για να προφτάσουν να τον πάνε στο Τζαμί, προτού ο ήλιος βασιλέψει. Στους μουσουλμάνους, η ταφή δεν επιτρέπεται μετά το ηλιοβασίλειμα. Δεν πρόφτασαν όμως, κι έτσι τον άφησαν μέσα στο Τζαμί για να το θάψουν την άλλη μέρα.

Μέσα στη σιγαλιά του σούρουπου, ανέβηκε η στριγκιά, μακρόσυρτη και μελαγχολική φωνή του μουεζίνη. Προσκαλούσε τους πιστούς να κάνουν την προσευχή τους.

- Τον ίδιο μουεζίνη έχει κι ο Πάνω Κόσμος, σκέφτηκε ο Χότζας. Ίδια κι απαράλλαχτα με τον Κάτω Κόσμο.

Τη νύχτα, δυο ληστές μπήκαν μέσα στο Τζαμί κι άρχισαν να μοιράζουν τα φλουριά που μόλις είχαν κλέψει από ένα πλούσιο σπίτι. Μαζί με τα φλουριά είχαν κλέψει κι ένα μαχαίρι. Πώς να το μοιράσουν αυτό; Σκέφτηκαν, σκέφτηκαν και στο τέλος ο ένας από αυτούς πρότεινε τη λύση: «να το πάρει εκείνος που θα κόψει το λαιμό του πεθαμένου».

Μόλις ο Χότζας άκουσε ότι θα τού έκοβαν το λαιμό, πήδησε πάνω, ξεχνώντας ότι είναι πεθαμένος. Μόλις οι

ληστές είδαν τον πεθαμένο να αναστένεται, παράτησαν τα φλουριά και το έβαλαν στα πόδια.

Βλέπει ο Χότζας τα φλουριά, κι αντί να τα πάρει και να φύγει, θέλησε να τα μετρήσει για να δει πόσα ήταν. Οι ληστές, στο μεταξύ, όταν τούς πέρασε ο πρώτος φόβος λένε:

- Τί φοβητσιάρηδες, που είμαστε! Πάμε να δούμε τί ήταν.

Γυρνάν, λοιπόν, στο Τζαμί και βλέπουν το Χότζα να μετρά τα φλουριά τους.

- Χότζα δώσε μας πίσω τα φλουριά ή θα σε σκοτώσουμε, να πεθάνεις στ' αλήθεια.

Αλλά ο Χότζας πού να δώσει τα φλουριά! Οι ληστές όρμησαν επάνω του και άρχισαν να το δέρνουν. Φοβισμένος ο Χότζας παράτησε τα φλουριά κι άρχισε να τρέχει στο δρόμο για να σωθεί. Με τη φασαρία που έκανε, ξεσήκωσε όλα τα σκυλιά της γειτονιάς που έτρεχαν από πίσω του γαβγίζοντας, προσπαθώντας να το δαγκάσουν. Τον τραβούσαν από το σάβανο και τού το ξέσχισαν.

Με κόπο, έφτασε ο Χότζας στο σπίτι του, καταματωμένος και κουρελιάρης.

Τοκ, τοκ, χτυπά ο Χότζας την πόρτα του σπιτιού του.

- Ποιός είναι; φωνάζει η Χότζαινα.

- Εγώ είμαι ο άντρας σου.

- Ποιός άντρας μου; απαντά η Χότζαινα. Ο δικός μου άντρας πέθανε και το βάλαμε στο Τζαμί να το θάψουμε αύριο.

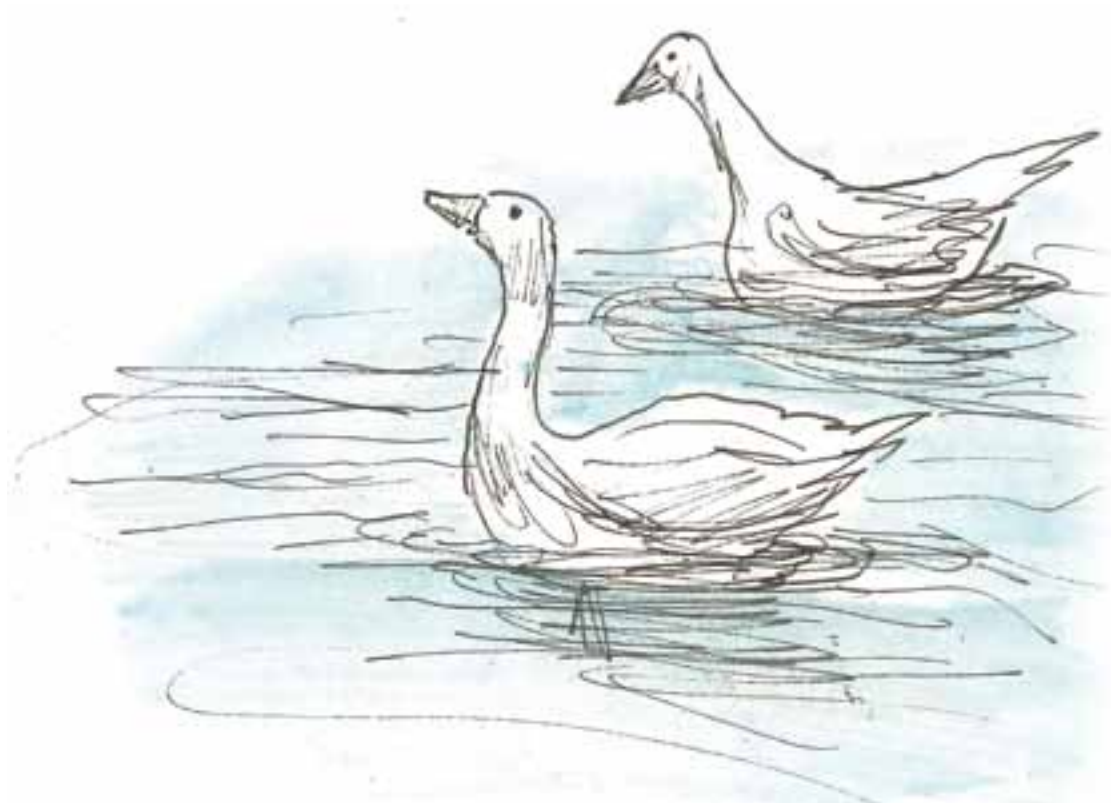
- Βρε γυναίκα, άνοιξε κι είμαι εγώ ο Χότζας σου.

Από τα πολλά η Χότζαινα δέχτηκε ν' ανοίξει και να δει ότι πράγματι ήταν ο άντρας της. Μόλις βλέπει τα χάλια του άντρα της, το ρωτά:

- Πώς γίνηκες έτσι, Χότζα μου; Από πού έρχεσαι;

- Πού να στα πω, γυναίκα! Εκεί που πήγα στον Πάνω Κόσμο ήταν κάτι ληστές που ήθελαν να μου κόψουν το λαιμό και κάτι αγριόσκυλα που με γάβγιζαν και, παρά λίγο, να με κατασπαράξουν. Δεν μου άρεσε ο Πάνω Κόσμος, γι' αυτό ξαναγύρισα. «Καλός είναι και ο Κάτω Κόσμος».

7. Καλύτερα να τα έχεις καλά με τον Καδή, παρά με το Βαλή

Μια φορά, το Χότζα τον είχαν κάνει Καδή. Από το πρωί καθισμένος σταυροπόδι στο δικαστήριο, άκουγε τα παράπονα των χωριανών κι έβγυνε το κεφάλι του να κατεβάσει ιδέες για να δώσει δικαιοσύνη. Μια μέρα, αφού τέλειωσε τη δουλειά του το μεσημέρι, γύριζε στο σπίτι του πεινασμένος και κουρασμένος. Δεν είχε φάει τίποτα από το πρωί

και η κοιλιά του γουργούριζε.

«Άραγε θα έχει ετοιμάσει κάποιο ορεχτικό φαγητό η Χότζαινα ή θα πήγε να γειτονέψει, πάλι, με τις άλλες Χανούμισσες και θα ξέχασε να μαγειρέψει; Όταν λείπω, βρίσκει ευκαιρία να το σκάζει από το σπίτι και είμαι αναγκασμένος να τρώω ψωμί κι ελιές.» Αυτά συλλογιζόταν ο Χότζας και περπατούσε βιαστικά να φτάσει γρήγορα σπίτι του.

Μόλις, πλησίασε το φούρνο τού Γιώργου του φούρναρη, μια γαργαλιστική μυρουδιά έφτασε στη μύτη του. Μπαίνει στο φούρνο και βλέπει, πάνω στο ξύλινο πάγκο, ένα ταψί με μια ροδοκόκκινη, ξεροψημένη χήνα που κολυμπούσε μέσα στο χρυσοκίτρινο λίπος της.

Ο Χότζας, μόλις την είδε, δεν κρατήθηκε από την πείνα. Ορμά και, πριν ο φούρναρης τον εμποδίσει, κόβει ένα πόδι από τη χήνα και το τρώει χτυπώντας δυνατά τις μασέλες και γλύφοντας τα χείλια του από τη νοστιμιά, ενώ τα τζουμιά έβαφαν κίτρινα τα κάτασπρα γένια του.

- Τί έκανες Χότζα; του λέει ο φούρναρης. Αυτή η χήνα είναι του Βαλή και τί θα τού πω τώρα, που θα έρθει να μου τη ζητήσει;

- Μη σε νοιάζει εσένα. Να του πεις ότι η χήνα είχε ένα μόνο πόδι και άφησε τον να έρθει σε μένα να πει τα παράπονα του. Καλύτερα να τα έχεις καλά με τον Καδή παρά με το Βαλή.

Έτσι κι έγινε. Όταν ο Βαλής πήγε να πάρει το ταψί με τη χήνα κι είδε ότι τής έλειπε ένα πόδι, έβαλε τις φωνές στο φούρναρη.

- Πού είναι το άλλο πόδι της χήνας; Τί το έκανες;

- Η χήνα αυτή είχε ένα πόδι μόνο, τού απάντησε ο φούρναρης.

Ο Βαλής έφυγε θυμωμένος, απειλώντας το φούρναρη ότι θα πάει στον Καδή να ζητήσει δικαιοσύνη. Την άλλη

μέρα, πράγματι, ο Βαλής πήγε στο Δικαστήριο, να καταγγείλει το φούρναρη.

Ο Χότζας, που έκανε τον Καδή, τον άκουσε ήρεμα-ήρεμα, έξυσε το κεφάλι του, χάδεψε τα γένια του και τού είπε:

- Βαλή μου, ο φούρναρης έχει δίκιο. Υπάρχουν χήνες, που έχουν μόνο ένα πόδι.

- Δε γίνεται αυτό, Χότζα. Δεν έχω ξαναδεί χήνα μ' ένα πόδι.

- Θα σε πάω εγώ να τις δεις. Το απόγευμα, πριν δύσει ο ήλιος, πέρασε από το σπίτι μου να πάμε να στις δείξω.

Το απόγευμα λοιπόν κατά τις πέντε η ώρα, ο Καδής και ο Βαλής ξεκίνησαν να πάνε στα Ξερολίμνια, όπου είχαν το λημέρι τους ένα σωρό, όμορφες, άσπρες χήνες. Όταν έφτασαν εκεί, ο ήλιος είχε πάρει να δύει και οι χήνες ξεκουράζονταν στην άκρη της λίμνης. Όλη τη μέρα την είχαν περάσει ψάχνοντας για φαγητό: βουτούσαν όταν έβλεπαν κανένα μικρό ψαράκι ή βατραχάκι κι έτρεχαν ποιά θα προλάβει να πιάσει το ψωμάκι που τα παιδάκια τούς πετούσαν. Κάθε τόσο, κάποια από αυτές, στα καλά καθούμενα, έτρεχε να μπει με ορμή στη λίμνη για να ξεμουδιάσει κι έδινε το σύνθημα στις άλλες μ' ένα ηχηρό κακάρισμα. Ευθύς, όλο το τσούρμο από χήνες βρισκόταν στο νερό και άρχιζαν τ' άγρια παιχνίδια. Κυνηγούσε η μια την άλλη κι όταν την έφτανε προσπαθούσε να χώσει το κεφάλι της στο νερό και να το κρατήσει μέσα, ενώ το θύμα αγωνιζόταν να ξεφύγει. Ξεκούφαιναν τον κόσμο από τα κακαρίσματα και τους παφλασμούς και τα ήσυχα νερά της λίμνης γίνονταν άγριο, αφρισμένο πέλαγος από το δυνατό φτεροκόπημά τους.

Τώρα, όμως, αυτήν την ώρα, ξεκουράζονταν στην άκρη της λίμνης, πριν φάνε το βραδινό τους και πάνε να κοιμηθούν στη μέση της λίμνης. Χουζούρευαν, όρθιες στο ένα πόδι, ενώ το άλλο το είχαν λυγίσει κάτω από τις φτερού-

γες τους και είχαν ακουμπήσει το κεφαλάκι τους πάνω στο λαιμό τους.

Όταν ο Χότζας και ο Βαλής έφτασαν στα Ξερολίμνια και είδαν τις χήνες να ξεκουράζονται στο ένα πόδι, λέει ο Χότζας στο Βαλή:

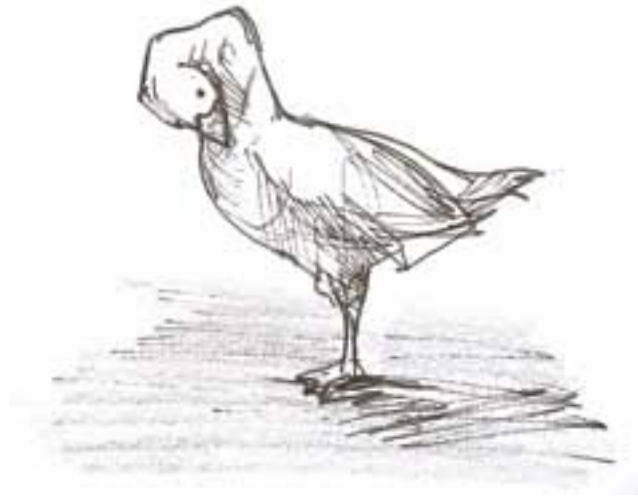
- Βλέπεις τί σου έλεγα; Οι χήνες αυτές έχουν, μόνο, ένα πόδι.

- Τί μου λες, Χότζα; Τώρα θα σου δείξω αν οι χήνες έχουν ένα ή δυο πόδια. Είπε ο Βαλής και, βγάζοντας την πιστόλα του, έριξε μια πιστολιά στον αέρα.

Αμέσως οι χήνες τρόμαξαν και όπου κόψει-κόψει. Κατέβασαν το δεύτερο πόδι και άρχισαν να πετούν και να τρέχουν χωρίς ν' αγγίζουν τη γη.

- Βλέπεις, Χότζα, ότι όλες οι χήνες έχουν δυο πόδια; λέει ο Βαλής. Κι ο Χότζας απαντά, ατάραχος:

- Μα κι εγώ, Βαλή μου, αν μου έριχνες μια πιστολιά, θα έτρεχα όχι με δυο αλλά με τέσσερα πόδια.

8. Ο Χότζας, ο Φούρναρης και ο Εβραίος

Μια φορά, ένας Εβραίος πήγε ν' αγοράσει ψωμί από το φούρνο τού Γιώργου, που ήταν στο Γιαλό κοντά στο μαγαζί του Φιλάρετου. Τη στιγμή, που ο Εβραίος μπήκε στο φούρνο, ο Γιώργος ξεφούρνιζε τα ψωμιά με το μακρύ, ξύλινο κοντάρι, το *φουρνέφτιο* (φουρνόξυλο) που στην άκρη ήταν καμωμένο σαν μια τεράστια, πλατιά κουτάλα. Μπαινόβγαζε το *φουρνέφτιο* στο φούρνο, για ν' αλλάξει θέση στα ψωμιά, για να τα αναποδογυρίσει και στο τέλος για να βγάλει έξω τα ψημένα και να τ' αραδιάσει στον ξύλινο πάγκο που βρισκόταν μπροστά στο άνοιγμα τού φούρνου.

Ο Εβραίος πλησίασε στον πάγκο, όπου τα φρεσκοψημένα ψωμιά, ροδοκόκκινα και μοσχοβολημένα περίμεναν τους αγοραστές. Ο Φούρναρης εξακολουθούσε τη δουλειά του και δεν πρόσεξε τον Εβραίο, που μπήκε στο φούρνο. Έτσι καθώς έβγαζε το *φουρνέφτιο* από το φούρνο, το έμπηξε στο μάτι του Εβραίου και τού το έβγαλε, χωρίς να το θέλει.

Κλαυθμός και οδυρμός ο Εβραίος. Τον άκουσε ο αδερφός του, που ερχόταν από πίσω του, κι έτρεξε να τον εκδικηθεί. Φοβήθηκε ο Φούρναρης και το έβαλε στα πόδια. Τρέχει ο Φούρναρης μπροστά κι ο αδερφός του Εβραίου από πίσω. Τρέχει, τρέχει ο Φούρναρης, αλλά ο Εβραίος κοντεύει να τον φτάσει. Βλέπει μια πόρτα ανοιχτή, μπαίνει μέσα στο σπίτι για να σωθεί, αλλά μπαίνει από πίσω του και ο Εβραίος. Ανεβαίνει ο Φούρναρης μια ξύλινη σκάλα και βρίσκεται στην ταράτσα του σπιτιού που ήταν, κατά τύχη, το σπίτι τού Εβραίου.

Ο Εβραίος βγαίνει, και αυτός, στην ταράτσα και ο Φούρναρης δεν έχει πια σωτηρία, δε θα τη γλιτώσει. Τί να κάμει; Προτιμά να σκοτωθεί, παρά να πέσει στα χέρια του Εβραί-

ου και παίρνει την απόφαση να πέσει από την ταράτσα κι ό,τι γίνει-γίνει. Για καλή του τύχη, κάτω στον δρόμο liaζόταν η γυναίκα του Εβραίου, που ήταν γκαστρωμένη. Πέφτει, λοιπόν, ο φούρναρης πάνω στη γυναίκα και σώζεται, αλλά η κακομοίρα η γυναίκα, από το φόβο της, έβγαλε το μωρό.

Στο τέλος, ο Εβραίος πιάνει το Φούρναρη και τον πάει στον Καδή να το δικάσει. Εκείνη την ημέρα Καδής ήταν ο Χότζας. Ακούει την υπόθεση, βλέπει καλά-καλά το Φούρναρη, θυμάται το πόδι της χήνας του Βαλή, που έφαγε, και τα πεσκέσια από *φτάτζυμα* (εφτάζυμα) ψωμάκια και βουτυρένια κουλουράκια, που τού έστειλε ο Φούρναρης, ξύνει τα γένια του και αργά-αργά λέει τη σοφή του απόφαση:

- Ο Φούρναρης πρέπει να καταδικαστεί. Η δικαιοσύνη λέει: «Οφθαλμό αντί Οφθαλμού και Οδόντα αντί Οδόντος». Ο Εβραίος να βγάλει το μάτι του Φούρναρη με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή με το φουρνέφτιο.

Ο Εβραίος δεν κρατιέται από τη χαρά του: «μπράβο, Χότζα μου, του λέει, είσαι σοφός άνθρωπος».

Αλλά ο Χότζας εξακολουθεί: «επειδή, όμως, το μάτι ενός Πιστού στον Αλλάχ ή ενός Χριστιανού, αξίζει δυο μάτια Εβραίου, θα πρέπει πρώτα ο Φούρναρης να βγάλει και το άλλο μάτι του Εβραίου».

Ο καημένος ο Εβραίος κιτρίνισε από το φόβο του και ζάρωσε, ενώ ο σοφός Χότζας συνέχιζε την απόφαση, ονειροπολώντας τα πεσκέσια του Φούρναρη:

- Ο Φούρναρης πρέπει να τιμωρηθεί και για το μωρό που απέβαλε η γυναίκα του Εβραίου. Να καθίσει η γυναίκα του Φούρναρη, που κι αυτή είναι γκαστρωμένη, κάτω από την ταράτσα του σπιτιού της και να πέσει ο Εβραίος από την ταράτσα πάνω της, κι όποιος σωθεί.

Ο καημένος ο Εβραίος δεν περίμενε ν' ακούσει το τέλος της απόφασης τού Χότζα. Έτρεξε να κρυφτεί στο σπίτι του, να μη το βρουν οι ζαπτιέδες κι εφαρμόσουν την απόφαση του Καδή.

9. Ο Φούρνος τού Χότζα

Κάθε Σάββατο, η Χότζαινα ξυπνούσε πολύ πρωί για να ζυμώσει τα ψωμιά, που θα έτρωγαν ο Χότζας και τα Χοτζόπουλα της, όλη τη βδομάδα. Έβαζε την καθαρή ποδιά της, σκέπαζε τα μαλλιά της με το άσπρο τσεμπέρι της, έπλενε τα χέρια της και αφού έλεγε και ένα «Ινσαλλάχ» άρχιζε το ζύμωμα.

Έπαιρνε τη ξύλινη σκάφη που ήταν στον αποκρέβατο, τον κενό χώρο-αποθήκη κάτω από το σουφά (το ξύλινο πλατύ κρεβάτι, το καρφωμένο στον τοίχο). Την ξεσκό-

νιζε καλά-καλά και την ακουμπούσε χάμω στο πέτρινο πάτωμα της κουζίνας. Κοσκίνιζε το αλεύρι μέσα στη σκάφη και στη μέση άνοιγε μια τρύπα, όπου έβαζε το προζύμι που είχε ετοιμάσει αποσπέρας. Γονατισμένη στο πάτωμα, ανακάτευε το αλεύρι με το προζύμι, προσθέτοντας, λίγο-λίγο, χλιαρό νερό. Ανεβοκατέβαζε τις γροθιές για να ζυμώσει το ζυμάρι και μονολογούσε:

- Πρέπει να βιαστώ να πλάσω τα ψωμιά, να τα βάλω στην πλασταριά και να τα σκεπάσω με την παννεβιά (κουρελού) για ν' ανεβούν. Δεν πρέπει ν' αργήσω, γιατί θα μου πάρουν τη σειρά μου, στο φούρνο της γειτονιάς, του Γιασεμιού. Δεν πειράζει όμως. Προτιμώ να πάω στο τέλος, γιατί ο φούρνος θα είναι ζεστός και θα χρειαστώ να πάρω μαζί μου μόνο λίγα κλαδιά.

Εκείνη τη στιγμή, ξύπνησε ο Χότζας κι είδε τη Χότζαινα να ζυμώνει.

- Χότζαινα, της λέει, αποφάσισα να χτίσω ένα φούρνο στην αυλή μας, να γλυτώσω από τα παράπονα της γειτονιάς. Κάθε βδομάδα έρχονται να παραπονεθούν, πότε ότι δεν κρατάς σειρά στο φούρνο, πότε ότι δεν τον ανάβεις ποτέ πρώτη και πότε ότι τούς κλέβεις τα κλαδιά. Θα σου φτιάξω ένα φούρνο στην αυλή μας, να γλιτώσει η γειτονιά από τις κατεργαριές σου κι εγώ από τη γκρίνια τους.

Αρχίζει, λοιπόν, να χτίζει το φούρνο και βάζει την πόρτα προς τη Δύση. Περνά ένας φίλος του και τού λέει:

- Χότζα, δεν είναι σωστό η πόρτα τού φούρνου να είναι προς τη Δύση. Όταν θα φουρνίζεις τα ψωμιά, θα έχεις γυρισμένα τα οπίσθια σου προς την Ανατολή, όπου βρίσκεται η Μέκκα, ο Ιερός Τόπος, όπου είναι θαμμένος ο Προφήτης μας. Να χτίσεις το φούρνο, έτσι που η πόρτα του να είναι γυρισμένη προς την αντίθετη πλευρά. Με αυτό τον τρόπο, όταν θα φουρνίζεις, θα είσαι γυρισμένος προς τη Μέκκα.

- Καλά τα λες, είπε ο Χότζας, και αμέσως γκρεμίζει το φούρνο και αρχίζει να το χτίζει, όπως τού είπε ο γείτονάς του.

Μόλις το χτίσιμο έφτασε στο ύψος της πόρτας, περνά ο φίλος του ο Καδής.

- Βρε Χότζα, τού λέει, τί είναι αυτά που κάνεις; Δεν βάζουν ποτέ την πόρτα του φούρνου να βλέπει προς το δρόμο. Θέλεις να βλέπουν τί φουρνίζεις, όσοι περνούν από τον δρόμο; Να τη βάλεις να βλέπει προς το Βοριά.

- Καλά τα λες και εσύ. Είπε ο Χότζας και αμέσως γκρέμισε το φούρνο και άρχισε να το χτίζει, όπως του είπε ο Καδής. Δεν πρόλαβε να φτάσει πάλι στην πόρτα και περνά ο Φούρναρης του Χωριού.

- Βρε Χότζα, του λέει, τί κάνεις; Χτίζουν ποτέ ένα φούρνο με την πόρτα γυρισμένη στο Βοριά; Όταν θα φυσά το

δυνατό βοριαδάκι δε θα μπορείς να τον ανάψεις. Γκρέμισε τον και γύρισε την πόρτα προς το Νοτιά.

Απελπισμένος ο Χότζας, έξυνε το κεφάλι του και τραβούσε τις τρίχες από τα γένια του για να σκεφτεί τί έπρεπε να κάνει.

Στο τέλος το βρήκε και χαρούμενος γκρέμισε το φούρνο και άρχισε να το χτίζει πάνω σ' ένα ... καρότσι.

Εκείνη τη στιγμή έφτασε η γυναίκα του, που ξαφνιασμένη τού φώναξε:

- Τί κάνεις, Χότζα μου, εκεί;

- Τί να κάνω, γυναίκα; Τρεις φορές γκρέμισα και ξανάχτισα το φούρνο για να κάνω το χαβέσι (την επιθυμία) των φίλων μου. Αλλά, δεν μπορώ να τους ευχαριστήσω όλους. Αποφάσισα, λοιπόν, να χτίσω το φούρνο πάνω σ' ένα καρότσι, ώστε όταν μού λένε να αλλάζω τη θέση της πόρτας, να γυρίζω το καρότσι. Έτσι θα είναι όλοι, ευχαριστημένοι.

10. Γεια σου Χότζα

Μια φορά, ο Χότζας ήταν δάσκαλος σ' ένα χωριό. Ήταν πολύ αυστηρός δάσκαλος και ήθελε οι μαθητές του να το σέβονται. Τούς είχε πει:

«Όταν φταρνίζομαι και κάνω «Αα...α...ψού», ν' αφήνετε ό,τι κρατάτε στα χέρια, να χτυπάτε παλαμάκια και να φωνάζετε τρεις φορές: Γεια σου Χότζα».

Τα παιδιά, λοιπόν, μόλις ο Χότζας φταρνιζόταν, άφηναν κάτω ό,τι κρατούσαν τη στιγμή εκείνη, πλάκες, κοντύλια, βιβλία, τετράδια και φώναζαν τρεις φορές: «Γεια σου Χότζα». Αν καποιο παιδί δε φώναζε, ο Χότζας τού έδινε μια δυνατή ξυλιά, με το χάρακα, στην παλάμη του χεριού.

Το χωριό αυτό δεν είχε βρύσες και τρεχούμενο νερό, όπως έχουμε εμείς σήμερα. Οι άνθρωποι έβγαζαν το νερό μ' έναν κουβά, δεμένο με σκοινί, από γιστέρνες (στέρνες), όπου μάζευαν το νερό της βροχής ή από πηγάδια που έσκαβαν στη γη. Έτσι, και το σχολείο του Χότζα είχε ένα πηγάδι στη μέση της αυλής. Από το πηγάδι αυτό γέμιζαν με νερό τη στάμνα που ο Χότζας είχε πάντα στην έδρα του για να πίνει νερό, όταν διψούσε. Μόλις τέλειωνε το νερό της στάμνας, ο Χότζας μαζί με τους μαθητές του πήγαιναν και τη γέμιζαν από το πηγάδι.

Μια μέρα, που τέλειωσε το νερό της στάμνας, ο Χότζας πήρε τους μαθητές του και πήγαν στο πηγάδι να τη γεμίσουν με νερό. Κατέβασαν στο πηγάδι τον κουβά, αλλά το σκοινί του κουβά ήταν παλιό. Έτσι, μόλις πήγαν ν' ανεβάσουν τον κουβά, γεμάτο νερό, το σκοινί κόπηκε κι ο κουβάς έπεσε μέσα στο πηγάδι.

Τί να κάμει τώρα ο Χότζας; Είπε, λοιπόν, στα παιδιά:

- Θα δεθώ από τη μέση στη μια άκρη του σκοινιού και θα κατέβω στο πηγάδι να πιάσω τον κουβά. Εσείς θα κρατάτε την άλλη άκρη, γερά. Όταν θα πιάσω τον κουβά, θα τραβήξω τρεις φορές το σκοινί, για να καταλάβετε ότι τον έπιασα και να με ανεβάσετε πάνω, τραβώντας όλοι μαζί το σκοινί.

Δέθηκε, λοιπόν, ο Χότζας στη μια άκρη του σκοινιού, κατέβηκε στο πηγάδι κι έπιασε τον κουβά. Τράβηξε τρεις φορές το σκοινί κι όλα μαζί τα παιδιά άρχισαν ν' ανεβάζουν το Χότζα, τραβώντας το σκοινί.

Κόντευε, πια, ο Χότζας να φτάσει στην πάνω άκρη του πηγαδιού και να βγει έξω, όταν κάνει ένα βροντερό «Αα...α

.. ψού», γιατί μέσα στο πηγάδι έκανε κρύο και πούντιασε. Αμέσως τα παιδιά άφησαν το σκοινί κι άρχισαν να φωνάζουν «γεια σου Χότζα, γεια σου Χότζα, γεια σου Χότζα» και να χτυπούν παλαμάκια. Ο Χότζας έπεσε μέσα στο πηγάδι μ' ένα μεγάλο μπλουμ.

Ξανά, πάλι, τα παιδιά άρχισαν να τραβάν το σκοινί, για ν' ανεβάσουν το Χότζα από το πηγάδι και ξανά ο Χότζας, όταν έφτασε στη μέση του πηγαδιού, φταρνίστηκε και ξανά τα παιδιά άφησαν το σκοινί για να χτυπήσουν παλαμάκια και να φωνάξουν τρεις φορές «γεια σου Χότζα» και ξανά ο Χότζας έκανε μπλουμ μέσα στο πηγάδι.

Ξανά και ξανά τα παιδιά προσπαθούσαν να τραβήξουν το Χότζα από το πηγάδι, αλλά, μόλις κόντευαν να το βγάλουν έξω, ο Χότζας φταρνιζόταν και τα παιδιά τον άφηναν να πέσει στο πηγάδι, για να χτυπήσουν παλαμάκια και να φωνάξουν τρεις φορές «γεια σου Χότζα».

Τα παιδιά είχαν πια κουραστεί και όλο με πιο μεγάλο κόπο ανέβαζαν το σκοινί. Άρχισε κιόλας να βραδιάζει και ο Χότζας θα έμενε στο πηγάδι να πουντιάσει. Τα παιδιά έβαλαν τα κλάματα και δεν ήξεραν τί να κάμουν, όταν, για καλή τύχη, πέρασαν δυο χωρικοί που γυρνούσαν με τα γαϊδουράκια τους από τα χωράφια.

-Τί κάνετε, βρε παιδιά εκεί; Πού είναι ο δάσκαλος σας;

Όταν έμαθαν τί συνέβη, οι άνθρωποι γέλασαν με την καρδιά τους και είπαν:

- Θα έπρεπε να τον αφήσουμε στο πηγάδι να μάθει, αλλά χαλάλι του.

Οι δυο άνθρωποι πήραν το σκοινί από τα χέρια των παιδιών, τράβηξαν, έξω από το πηγάδι, το Χότζα που έτρεμε σα βρεγμένο κοτόπουλο και τού είπαν:

- Χότζα, τύχη είχες αυτή τη φορά. Άλλη φορά, αν σου πέσει ο κουβάς στο πηγάδι, να τον αφήσεις μέσα στο πηγάδι και να πάρεις έναν άλλο.

11. Όλος ο καβγάς ήταν για το πάπλωμα

Μια φορά, ο Χότζας κοιμόταν αγκαλιά με τη Χότζαινα του. Ήταν χειμώνας, έκανε κρύο και είχαν σκεπαστεί με το νυφικό μεταξωτό πάπλωμα, που η Χότζαινα είχε πάρει προίκα από τη μάνα της, που κι αυτή το είχε πάρει προίκα από τη δικιά της μάνα και αυτή από τη δικιά της ... Η Χότζαινα το φύλαγε μέσα στην κασέλα και μόνο όταν έκανε πολύ κρύο το έβγαζε να σκεπαστούν, να μην κρυώνει αυτή

και ο Χότζας της. Το φύλαγε να το δώσει προίκα στην κόρη της, όταν, με το καλό, θα ερχόταν η ώρα.

Κοιμόνταν, ζεστά-ζεστά, κάτω από το πάπλωμα, όταν δυο άνθρωποι άρχισαν να μαλώνουν κάτω από το παράθυρο τους. Τους άκουσε η Χότζαινα, φοβήθηκε και σκούνησε το Χότζα να τον ξυπνήσει

- Χότζα μου ξύπνα. Δεν ακούς τις φωνές; Σήκω, να πας να δεις τί συμβαίνει.

- Πώς να πάω, καλέ γυναίκα, μέσα στη νύχτα και στο κρύο, που φορώ μόνο την πουκαμίσσα μου; Θέλεις να πουντιάσω, ν' αρρωστήσω και να πεθάνω;

- Όχι, Χότζα μου, ο Αλλάχ να σε φυλάει. Νά, τυλίξου με το πάπλωμα, άναψε και το καντήλι και πήγαινε να δεις τί γίνεται, να μου πεις κι εμένα. Τού λέει η Χότζαινα που την έτρωγε η περιέργεια.

Τί να κάνει ο Χότζας; Σηκώνεται, τυλίγεται με το πάπλωμα και βγαίνει έξω από το σπίτι του, να δει τον καυγά. Οι δυο άνθρωποι που καυγάδιζαν, μόλις είδαν το Χότζα τυλιγμένο με το όμορφο, μεταξωτό πάπλωμα, παράτησαν τον καυγά, άρπαξαν το πάπλωμα και όπου κόψει-κόψει (φύγει-φύγει).

Ο Χότζας, τουρτουρίζοντας από το κρύο, μόνο με την πουκαμίσσα του, γυρίζει πίσω στην κάμαρα του.

- Τί ήταν ο καυγάς, Χότζα μου; το ρωτάει μισοκοιμισμένη η Χότζαινα.

- Όλος ο καβγάς ήταν για το πάπλωμα, γυναίκα. Σήκω, τώρα, και φέρε καμιά βελέτζα (κουβέρτα), να σκεπαστούμε να μην πουντιάσουμε.

12. Δεν πιάνεται η μαρτυρία σου

Κάθε Δευτέρα, ο Καδής πήγαινε στη μεγάλη αίθουσα του Δικαστηρίου και κάθιζε σταυροπόδι στον οντά, πάνω στα κεντητά, μεταξωτά, μαξιλάρια. Ρουφούσε σιγά-σιγά το ναργιλέ του, μετρώντας τις χάντρες του κεχριμπαρένιου κομπολογιού του. Σ' ένα στρογγυλό, χαμηλό, ξύλινο, σκαλιστό τραπεζάκι, ήταν ακουμπισμένος ένας ασημένιος δί-

σκος με ένα φλιτζάνι βαρύ-γλυκύ καφέ, ένα ποτήρι νερό κι ένα κουτί λουκούμια. Πλέοντας σε πελάγη ευδαιμονίας, διάκοπτε πού και πού το ρούφηγμα του ναργιλέ και άπλωνε το άσπρο, παχουλό χέρι του να πάρει ένα λουκούμι ή να ρουφήξει με θόρυβο μια γουλιά καφέ. Με αυτόν τον τρόπο, δίκαιζε τις διάφορες υποθέσεις.

Ήταν πολύ σοφός ο Καδής και οι αποφάσεις που έπαιρνε, αφού έξυνε το κεφάλι του και χάδευε τη μακριά, άσπρη γενειάδα του, ήταν σεβαστές σε όλους. Η φήμη του είχε φτάσει σε όλο το Βασίλειο και πολλοί ταξίδευαν με τα γαϊδουράκια τους από πολύ μακρινά χωριά, για να ζητήσουν δικαιοσύνη από το σοφό Καδή. Η αίθουσα του Δικαστηρίου γέμιζε από ανθρώπους που, καθισμένοι σταυροπόδι κατάχαμα, περίμεναν τη σειρά τους να δικαστούν. Είχαν φέρει και τους μάρτυρές τους. Τσιμουδιά δεν ακουγόταν, μόνο το γουργουρητό του ναργιλέ και το ηχηρό ρούφηγμα του καφέ από τον Καδή. Και τί δεν δίκαιζε ο Καδής!

Το Μαριώ έκλειψε τ' αυγά από το κοτέτσι του Κατερινιού. Η απόφαση ήταν δίκαιη: η κατηγορουμένη να δώσει πίσω τ' αυγά στο Κατερινιό και άλλα τόσα στον Καδή.

Ο γάδαρος του Κεριακού του Νίσκιου πέρασε από την αυλή της Ελένης του Βυτζανιάρη, σκουντούφλησε και έριξε χάμω τις γλάστρες με το βασιλικό. Ο Κεριακός έπρεπε να δώσει καινούριες γλάστρες με βασιλικό στην Ελένη και άλλες τόσες στον Καδή.

Τα κατσίκια του Νικόλα του Σκορπιού μπήκαν στο περιβόλι του Κοτσάφτη και δεν άφησαν πράσινο φύλλο. Ο Κοτσάφτης έπαιρνε την άδεια ν' αμολήσει τα δικά του κατσίκια στο περιβόλι του Σκορπιού και να το κάνουν λίμπα, αφού θα έκοβε πρώτα όλα τα σταφύλια και θα τα έστελνε πεσκέσι στον Καδή.

Ο Γιώργης του Μπουκιού φούνταρε τη ψαράδικη βάρ-

κα του μπροστά στο λιμανάκι του γείτονά του, τού Μιχάλη του Γιακιότζη, και δεν ήθελε να τη βγάλει. Ο Γιώργης καταδικαζόταν να στέλνει στον Καδή πεσκέσι δυο μεγάλα ψάρια για τόσες μέρες, όσες μέρες είχε αφήσει τη βάρκα του, φουνταρισμένη στο ξένο λιμανάκι.

Η Ερήνη της Τιναμένης, έχυσε όλα τα νερά της λάτρας της και λέρωσε την αυλή της Φωτεινής του Φωτεινού. Η Ερήνη έπρεπε να παστρέψει (καθαρίσει) και ασπρίσει με ασβέστη την αυλή της Φωτεινής τού Φωτεινού και την αυλή τού Καδή.

Η Ανετζούλα τού Νικόλα της Βράκας έκλεψε τα κλαδιά που η Αννίκα του Μπουκιού είχε μαζέψει για ν' ανάψει τον φούρνο. Η Ανετζούλα καταδικαζόταν να δώσει στην Αννίκα όσα κλαδιά της είχε κλέψει και άλλα τόσα στον Καδή για ν' ανάψει η γυναίκα του το φούρνο που είχαν στην αυλή τους.

Κι έτσι και ο Καδής καλοπερνούσε και οι άνθρωποι ήταν ευχαριστημένοι με τις αποφάσεις του.

Μια φορά, έπρεπε να δικάσει δυο συμπεθέρους. Είχαν καυγαδίσει για την προίκα, που ο πατέρας της νύφης, τού Μαρριού της Σβήνας, έδινε στον γιο τού συμπεθέρου. Βρίστηκαν και ήρθαν στα χέρια. Ο πατέρας της νύφης φώναξε το συμπέθερο του «γάδαρο» και ο πατέρας του γαμπρού φώναξε το συμπέθερο του «γουρούνη». Πήγαν, λοιπόν στον Καδή να τους λύσει τη διαφορά τους κι ο πατέρας της νύφης πήρε, μαζί του, το Χότζα για μάρτυρα.

Ο Καδής, αφού άκουσε τους δυο συμπεθέρους, τί είχαν να πουν, ρώτησε και το μάρτυρα να πει και κείνος τί συνέβη. Ο Χότζας διηγήθηκε τον καυγά, όπως τον άκουσε. Άμα ο Χότζας τέλειωσε τη μαρτυρία του, το ρωτά ο Καδής:

- Τούς είδες να τσακώνονται;
- Όχι, τού λέει, ο Χότζας, τούς άκουσα από την κάμαρη

μου, όπου είχα ξαπλώσει να κοιμηθώ, το μεσημέρι. Δε με άφησαν να κοιμηθώ, γιατί καυγάδιζαν κάτω από το παράθυρο μου.

- Αφού δεν τούς είδες, δεν πιάνεται η μαρτυρία σου, πήγαινε. Τού λέει ο Καδής.

Έφυγε, λοιπόν, ο Χότζας από το Δικαστήριο, αλλά καθώς έφευγε, άφησε μια δυνατή πορδή. Θύμωσε ο Καδής και το φώναξε πίσω:

- Ε! Χότζα, αυτό, που έκανες, είναι ασέβεια προς το Δικαστήριο και θα τιμωρηθείς. Θα σε βάλω φυλακή.

Γυρίζει πίσω ο Χότζας και τού απαντά:

- Καδή μου, την είδες την πορδή;

- Όχι, απαντά ο Καδής, δεν την είδα, την άκουσα όμως.

- Τότε δεν πιάνεται η μαρτυρία σου, τού λέει ο Χότζας και καμαρωτός- καμαρωτός βγήκε από το Δικαστήριο.

13. Κι εσύ δίκιο έχεις

Μια άλλη φορά ο Χότζας ήταν Καδής και δίκαιε μια πολύ δύσκολη υπόθεση.

Η Ερήνη της Τιναμένης είχε κλείσει το στενό δρομάκι, που ήταν μπροστά από το σπίτι της και το έκαμε αυλή. Φύτεψε μπόλικά λουλούδια και μια κληματαριά για να τρώει σταφύλια και να έχει σκιά το καλοκαίρι. Έκλεισε το δρόμο και κανένας δεν μπορούσε να περάσει. Όλοι οι γείτονες αναγκάζονταν να κάνουν διπλό γύρο, αλλά η Ερήνη καμάρωνε, που κατόρθωσε να μετατρέψει το δρόμο, κήπο.

Ο γείτονας της, ο Νικήτας του Κοντογιάννη, είδε κι από' δε, που δεν μπορούσε να περνάει από το δρομάκι σαν και πρώτα και αποφάσισε να ζητήσει δικαιοσύνη από τον Καδή. Πήρε και για μάρτυρα τη γείτονισσα του, τη Σοφία του Θεού. Ο Χότζας άκουσε πρώτα το Νικήτα τού Κοντογιάννη:

- Καδή μου, από πίσω από το σπίτι μου ήταν ένα δρομάκι,

που δεν ανήκε σε κανένα, ήταν των παντών. Ήταν δρόμος για να περνούν οι άνθρωποι και να πηγαίνουν στις δουλειές τους. Τώρα, που η Ερήνη τον έκλεισε, για να πάμε στο Πέταλο, όπου έχουμε ραξιμιές (αραγμένες) τις βάρκες μας, πρέπει να κάνουμε διπλό γύρο. Ανεβαίνουμε τη σκαλούρα της Τιναμένης, μας πονούν τα γόνατα μας και ξαργωνόμαστε (καθυστερούμε) από τις δουλειές μας. Ο τοίχος, που πάνω στερέωσε την κληματαριά της, είναι ο δικός μου τοίχος. Καδή μου, σου ζητώ να τη διατάξεις, ν' αφήσει λύτερο το δρομάκι, όπως ήταν από τα προ-πατρογονικά μας, να πηγαίνω λύτερα στη βάρκα μου, να ρίχνω τα δίχτυα, να πιάνω κανένα κόκκινο γαριδάκι, να το πηγαίνω στον Καδή μου, να πίνει το ούζο του.

- Δίκιο έχεις, λέει ο Χότζας και, γυρνώντας στην Ερήνη της Τιναμένης, τής λέει:

- Και τώρα, πες μας εσύ γιατί έκλεισες το δρόμο.

- Καδή μου, τί πράμα ήταν να περνούν μπροστά από την πόρτα μου, άντρες, γυναίκες, παιδιά, σκυλιά, γιατί, να μην μάς αφήνουν ησυχία, ούτε να φάμε, ούτε να κοιμηθούμε; Και τις κασίκες τους, ακόμα, τις περνούσαν και λέρωναν τον κόσμο με τις προβατσιλλίες τους. Είπα κι εγώ, για να γλιτώσω απ' αυτό το βάσανο, να κλείσω το δρόμο, να φυτέψω μια κληματαριά απ' αυτές, που κάνουν τα σταφύλια με τις μεγάλες, κόκκινες ρόγες και που ωριμάζουν του Παερμιώτη (στη γιορτή του Πανορμίτη, το Νοέμβριο), όταν δεν έχει άλλα σταφύλια, να πηγαίνω και καμιά σουπιέρα πεσκέσι στον Καδή μου.

- Δίκιο έχεις, λέει ο Χότζας ξύνοντας το κεφάλι του, αλλά χωρίς να μπορεί να κατεβάσει ιδέες.

Η Σοφιά του Θεού που περίμενε τη σειρά της, να εξετασθεί σαν μάρτυρας, δεν κρατήθηκε και φώναξε στο Χότζα:

- Καδή μου, πώς μπορεί και οι δυο να έχουν δίκιο;

- Δίκιο έχεις κι εσύ παιδί μου, τής απαντά ο Χότζας, με περισπούδαστο ύφος, ενώ σκεφτόταν κι έγλυφε από τώρα τα χείλη του για τα κόκκινα γαριδάκια που θα τού πήγαινε πεσκέσι ο Νικήτας ο Κοντογιάννης και για τη σουπιέρα με τα τραγανά σταφύλια της Ερήνης της Τιναμένης, που θα έτρωγε το Νοέμβρη.

14. Το σώβρακο του Χότζα και οι κλέφτες

Εκείνη η μέρα, ήταν η μέρα, που η Χότζαινα έβαζε μπουγάδα. Σηκώθηκε πρωί-πρωί, μάζεψε όλα τα άσπρα ρούχα, σεντόνια, μαξιλαροθήκες, πετσέτες, τραπεζομάντιλα, τα μεσοφόρια και τις βράκες της, τις πουκαμίσες και τα μακριά σώβρακα του Χότζα. Αφού τα σαπούνισε καλά-καλά με τη μεγάλη πλάκα από πράσινο, κρητικό σαπούνι, τ'έβαλε μέσα σε μια κοφίνα και κάτω από την κοφίνα έβα-

λε μια μεγάλη, μπακιρένια βατσέλλα (στρογγυλή, μπρούτζινη σκάφη). Σκέπασε τα ρούχα μ' ένα χοντρό άσπρο πανί και πάνω στο πανί έριξε έναν κουβά στάχτη για να κάνει την αλισίβα με το ζεματιστό νερό, που έβραζε σ' ένα μεγάλο καζάνι στην πλαϊνή τσιμιά (τζάκι). Το καυτό νερό, που έριχνε πάνω στη στάχτη, γινόταν αλισίβα (αλκαλικό διάλυμα, Υδροξείδιο του Καλίου, κοινώς σταχτόνερο), περνούσε από τα ρούχα και τ' άσπριζε σαν να είχε μαγική δύναμη.

Μετά, έπρεπε να τα ξεβγάλει με καυτό νερό, δυο τρεις φορές, για να καθαρίσουν από τις στάχτες και στο τέλος να τ' απλώσει στην αυλή να στεγνώσουν. Τ' άφηνε κρεμασμένα στο σκοινί, όλη τη νύχτα, για να πάρουν το πρωινό αγιάζι και να μοσχοβολήσουν.

Έτσι, λοιπόν, κι εκείνη τη μέρα, αφού κρέμασε τα ρούχα, έφαγε με το Χότζα μια ψευτόσουπα (σούπα χωρίς ζωμό κρέατος, κότας ή ψαριού) και κουρασμένοι κι οι δυο έπεσαν να κοιμηθούν. Κατά τα μεσάνυχτα, η Χότζαινα άκουσε ένα θόρυβο και ξύπνησε. Σκούνησε το Χότζα της, που ροχάλιζε μακαρίως δίπλα της, και τού λέει:

-Χότζα μου, ξύπνα. Ακούω κλέφτες κάτω στην αυλή. Τρέχα να δεις ποιός είναι.

Αγουροξυπνημένος, ο Χότζας σηκώνεται, παίρνει την πιστόλα του και πάει να δει ποιός ήταν κάτω στην αυλή. Βλέπει δυο ανθρώπους να κλέβουν τα μπουγαδιασμένα ρούχα που η Χότζαινα είχε κρεμάσει στο σκοινί. Τους ρίχνει μια πιστολιά και οι δυο κλέφτες το 'βαλαν στα πόδια. Ο Χότζας, ευχαριστημένος που έδιωξε τους κλέφτες, πήγε πίσω στη κάμαρα να εξακολουθήσει τον ύπνο του, που οι κλέφτες είχαν διακόψει.

Την άλλη μέρα πρωί-πρωί, ο Χότζας και η Χότζαινα κατέβηκαν στην αυλή να δουν τί απώλειες είχαν. Οι κλέφτες δεν είχαν προλάβει να πάρουν κανένα ρούχο, και μόνο η

σωβράκα του Χότζα ήταν τρυπημένη από τις πιστολιές του Χότζα. Λέει λοιπόν η Χότζαινα στο Χότζα:

- Αχού, Χότζα μου, πάει η όμορφη σωβράκα σου που ήταν και καινούργια. Όλο τρύπες την έκανες με τις πιστολιές σου.

Και ο Χότζας τής απαντά:

- Να ευχαριστείς τον Αλλάχ, που δεν ήμουν κι εγώ μέσα στη σωβράκα. Δεν θα με είχες ζωντανό κοντά σου αυτή τη στιγμή!

15. Ο Χότζας και τα 100 φλουριά

Ο Χότζας κάθε βράδυ, μετά τη βραδινή προσευχή, ανέβαινε στην ταράτσα του σπιτιού του, και παρακαλούσε, με δυνατή φωνή, τον Αλλάχ, κάνοντας μετάνοιες.

- Αλλάχ, Αλλάχ μου, έλεγε, αν επιθυμείς ν' αποκτήσεις την ευγνωμοσύνη μου, στείλε μου ένα πουγκί με 100 φλουριά. Πρόσεξε όμως, αν είναι 99 δεν τα θέλω.

Ο γείτονάς του, που τον άκουγε από τη διπλανή ταράτσα, ήταν περίεργος να δει τί θα έκανε ο Χότζας, αν ο Αλλάχ τού έστειλε 99 φλουριά. Και μια μέρα έβαλε στην ταράτσα του Χότζα ένα πουγκί με 99 φλουριά.

Το βράδυ, ο Χότζας πήγε να παρακαλέσει τον Αλλάχ για τα φλουριά. Βλέπει το πουγκί με τα φλουριά και χαρούμε-

81

νος, που ο Αλλάχ εισάκουσε την προσευχή του, άρχισε να τα μετρά. 1, 2.....98, 99. Παίρνει το πουγκί με τα φλουριά και ετοιμάζεται να κατεβεί από την ταράτσα, όταν παρουσιάζεται ο γείτονας και τού λέει:

- Ε! Χότζα, εγώ άφησα το πουγκί με τα 99 φλουριά, για να δω τί θα έκανες εάν ο Αλλάχ σου έστελνε μόνο 99 φλουριά. Δώσε μου τα πίσω.

- Τί λες, που εσύ μου τά 'στειλες! Αυτά μου τα έστειλε ο Αλλάχ, και αφού μού έστειλε τα 99, θα περιμένω να μου στείλει και το ένα που λείπει!

16. Σκύλος αντί αρνί

Μια φορά, κάποιος χασάπης είχε πουλήσει, στο Χότζα, κρέας από σκύλο για αρνάκι του γάλακτος. Πήγαν, λοιπόν, οι δυο αντίδικοι, ο Χότζας, και ο χασάπης στον Καδή για να βρουν το δίκιο τους.

Πρώτος μίλησε ο Χότζας:

- Καδή μου, πήγα να αγοράσω λίγο αρνάκι, να το κάμει η Χότζαινα, στιφάδο με φρέσκα κρεμμυδάκια και άνηθο, κι αυτός ο αχαΐρευτος μου έδωσε κρέας από σκυλί, να μας φαρμακώσει κιόλας. Ήταν σκληρό σαν πετσί και βρωμούσε.

Κι ο Καδής ρωτάει το χασάπη:

- Γιατί τού έδωσες κρέας από σκύλο; Δεν ξέρεις, ότι αυτό απαγορεύεται από τον Προφήτη μας και ότι θα τιμωρηθείς αυστηρά;

- Καδή μου, λέει ο χασάπης, αρνάκι γάλακτος ήταν. Νά, σου έφερα κι εσένα ένα μπουτάκι, να δεις τί νόστιμο είναι το αρνάκι που τού πούλησα.

- Κι εσύ από πού κατάλαβες ότι το κρέας, που σου πούλησε ο χασάπης, ήταν σκύλος; Ρωτάει ο Καδής το Χότζα.

- Να, Καδή μου, από τα συμπτώματα. Μόλις τό 'φαγα και βγήκα έξω, να πάω στη δουλειά μου, σήκωνα το πόδι μου και κατουρούσα σε όλους τους στύλους με φανάρια, που έβλεπα!

- Ο Καδής έμεινε μια στιγμή σκεφτικός, ξύνοντας το κεφάλι του, όπως συνήθιζε όταν ήθελε να κατεβάσει ιδέες, και κοιτάζοντας το αρνίσιο μπουτάκι, που το φανταζόταν κιόλας να μοσχομυρίζει ροδοκόκκινο στο ταψί, ψητό στο φούρνο με μπόλικο σκόρδο και πιπέρι. Το άρπαξε και βιαστικά σηκώθηκε να φύγει, λέγοντας:

- Ελάτε αύριο, να σας δώσω την απόφαση μου, αφού φάω το κρέας και βεβαιωθώ αν ήταν σκύλος ή αρνί.

17. Ο τεμπέλης γάδαρος, η ζάχαρη και τα σφουγγάρια

Ο Χότζας, για να κερδίζει το ψωμί του, είχε ένα γκριζο γάδαρο και έκανε μεταφορές από το Γιαλό στο Χωριό. Εκείνες τις μέρες, είχε έρθει ένα καϊκι, φορτωμένο με ζάχαρη. Ο Χότζας πήγε να μεταφέρει τα τσουβάλια με τη ζάχαρη, γιατί σκεπτόταν ότι θα μπορούσε να γλύψει λίγη ζάχαρη, να γλυκαθεί το στόμα του. Φόρτωσε το γάδαρό του και άρχισε ν' ανεβαίνει στο Χωριό. Ήταν, όμως, καλοκαίρι κι έκανε πολύ ζέστη και ο γάδαρος, μετά από λίγο, κουράστηκε και δεν ήθελε να προχωρήσει. Είδε κι έπαθε ο Χότζας να φτάσει στον προορισμό του.

Την άλλη μέρα, πάλι τα ίδια. Ο γάδαρος δεν ήθελε να προχωρήσει. Σκέφτηκε, λοιπόν, ο Χότζας να πάρει ένα άλλο μονοπάτι, που περνούσε μέσα από ένα ρυάκι. Έτσι ο γάδαρός του θα μπορούσε να πιει νερό να ξεδιψάσει και να πάρει δύναμη.

Μόλις έφτασαν στο ρυάκι και πήγαν να το προσπεράσουν, ο γάδαρος γλίστρησε πάνω σε δυο γλιστερές πέτρες και έπεσε μέσα στο νερό. Μέχρι να πάει ο Χότζας να το βοηθήσει να βγει από το νερό, είχε λιώσει η μισή ζάχαρη και ο γάδαρος, ξελάφρωτος, άρχισε να περπατά γρήγορα και ο Χότζας χαιρόταν, που θα γύριζε γρήγορα στο σπίτι του.

Τις επόμενες μέρες, πάλι τα ίδια. Ο Χότζας φόρτωνε το γάδαρό του, με δυο τσουβάλια ζάχαρη, και περνούσαν από το ποταμάκι, όπου ο γάδαρος είχε συνηθίσει να κάθεται μέσα στο νερό για να λιώσει η ζάχαρη. Μετά ξεκούραστοι, Χότζας και γάδαρος, συνέχιζαν το δρόμο τους και ο Χότζας παρέδινε τη μισή ζάχαρη από όση είχε παραλάβει, χωρίς κανείς να το αντιληφθεί.

Μια μέρα, στο λιμάνι ήρθε ένα άλλο καϊκι, φορτωμένο

με τσουβάλια, γεμάτα σφουγγάρια. Φώναξαν, πάλι, το Χότζα να τα μεταφέρει στο Χωριό με το γάδαρό του. Πάει ο Χότζας φορτώνει το γάδαρο με δυο τσουβάλια σφουγγάρια και παίρνουν το μονοπάτι με το ρυάκι. Μόλις έφτασαν στο ποταμάκι, λέει ο Χότζας στο γάδαρο.

- Έλα, κυρ-Μέντιε, πήγαινε στο ποταμάκι να πιείς νερό ...

Ο γάδαρος, χωρίς πολλά παρακάλια, μπήκε στο νερό και όπως είχε συνηθίσει με τη ζάχαρη, κάθισε μέσα στο νερό για να λιώσει το φορτίο του και να ξελαφρώσει.

Σε λίγη ώρα, ο Χότζας, αφού ξεκουράστηκε κι αυτός, λέει στον γάδαρο ότι ήταν ώρα να σηκωθεί. Πού να σηκωθεί, όμως, ο γάδαρος. Προσπαθεί ο Χότζας να το σηκώσει, αλλά αδύνατο. Τα σφουγγάρια είχαν μουσκέψει νερό και είχαν γίνει βαριά σαν μολύβι.

Ο Χότζας, ακόμα προσπαθεί να καταλάβει, γιατί όταν βρέχονταν τα τσουβάλια με τη ζάχαρη, ο γάδαρος ξελάφρωνε, ενώ με τα βρεγμένα σφουγγάρια, ο γάδαρός του κόντεψε να πνιγεί.

18. Ο Χότζας και το Τίποτα

Στο χωριό του Χότζα, ζούσε ένας πλούσιος έμπορας που εκμεταλλευόταν τους φτωχούς χωριανούς, που πήγαιναν να ψωνίσουν από το εμπορικό του, αλλά δεν είχαν λεφτά να τον πληρώσουν. Τους πουλούσε δανεικά το αλεύρι, το λάδι και τα άλλα τρόφιμα. Έγραφε, σ' ένα δεφτέρι, τα δανεικά και κατόπιν τούς τα ζητούσε διπλά και τρίδιπλα, για τον τόκο. Είχε τον τρόπο, να τούς κάνει να τα ξεπληρώνουν.

Μόνο ένας πολύ φτωχός άνθρωπος δεν πήγαινε ποτέ ν' αγοράσει δανεικά. Προτιμούσε να μην έχει να φάει παρά να χρεωθεί. Στον πλούσιο έμπορα δεν άρεσε αυτό και προσπαθούσε να τον κάμει να τού ζητήσει δανεικά, αλλά δεν τα κατάφερνε. Σκέφτηκε, λοιπόν, έναν άλλον τρόπο να καταφέρει να τού πάρει λεφτά.

Μια μέρα, ο πλούσιος έμπορας βρίσκει στο δρόμο τον

φτωχό άνθρωπο και του λέει:

- Έι, φίλε, μου χρωστάς «τίποτα» και πρέπει να μου το δώσεις!

- Μα εγώ, τού λέει ο φτωχός άνθρωπος, δεν αγόρασα «τίποτα» από το κατάστημα σου. Δεν σου χρωστώ «τίποτα».

- Όχι, μου χρωστάς «τίποτα» και, αν δεν μου το δώσεις, θα σε πάω στον Καδή, να σε βάλει φυλακή.

- Εντάξει να πάμε στον Καδή, λέει ο φτωχός άνθρωπος.

Την άλλη μέρα, πήγαν στο Δικαστήριο. Εκείνη τη μέρα, ο κανονικός Καδής έλειπε και τον αντικαταστάωσε ο Χότζας.

Λέει ο πλούσιος έμπορας:

- Χότζα μου, αυτός ο άνθρωπος μου χρωστάει «τίποτα» και δεν θέλει να μου το δώσει. Σου ζητώ, να τον βάλεις φυλακή.

- Είναι αλήθεια αυτά, που λέει ο έμπορας; Ρωτά ο Χότζας τον φτωχό άνθρωπο.

- Ναι, Χότζα μου, δεν του χρωστώ «τίποτα».

- Α! τότε είσαι ένοχος και πρέπει να τιμωρηθείς, αποφασίζει ο σοφός Χότζας.

Ο φτωχός άνθρωπος άρχισε να τρέμει από το φόβο του και με αγωνία περίμενε την απόφαση. Και ο Χότζας συνέχισε:

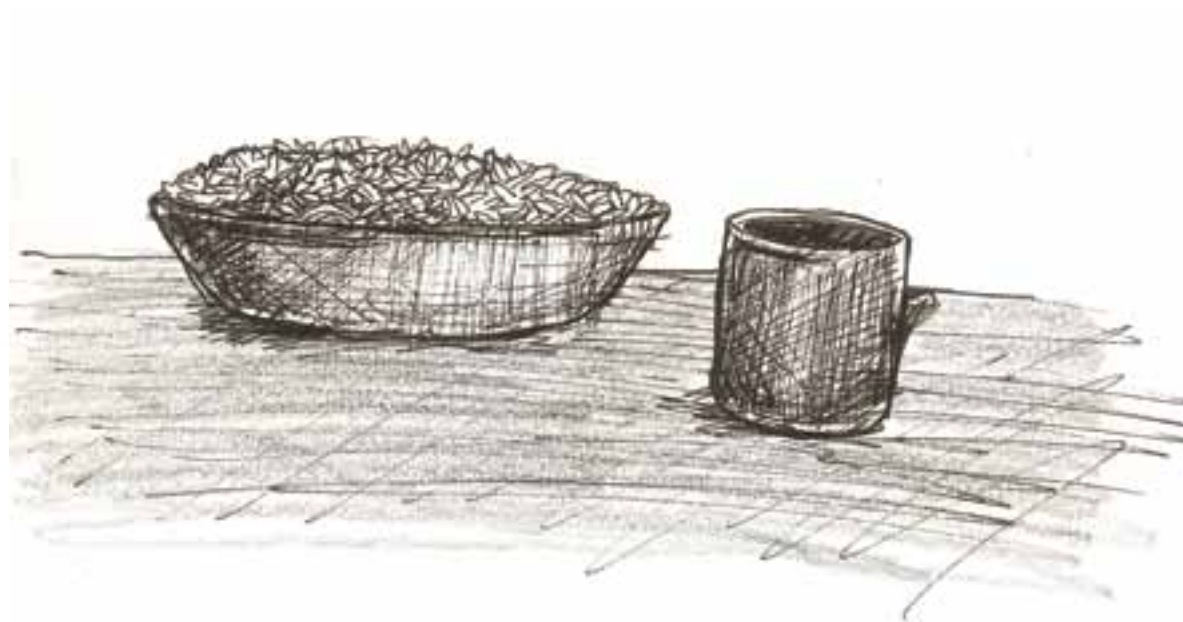
- Βλέπεις αυτό το κόκκινο χαλί, που πατάν πάνω τα πόδια μου; Σήκωσε την άκρη του και πες μου, τί βλέπεις από κάτω.

Ο φτωχός άνθρωπος, έκανε ό,τι τού είπε ο Χότζας και σήκωσε την άκρη του χαλιού.

- «Τίποτα», Χότζα μου. Δεν βλέπω «τίποτα».

- Πολύ καλά, λέει ο Χότζας, πάρε αυτό το «τίποτα» και δώσε το στον έμπορα, να ξεχρεώσεις!

19. Ο Χότζας και το βάζο με τα φλουριά

Μια φορά ο Βαλής θα έφευγε, να πάει να προσκυνήσει στη Μέκκα. Έβαλε όλα του τα φλουριά μέσα σ' ένα μεταλλικό βάζο και για να τα κρύψει, τα σκέπασε με ξερά μπιζέλια. Μετά πήρε το βάζο στο σπίτι του Χότζα και τού είπε:

- Σε παρακαλώ, φύλαξε μου αυτό το βάζο, μέχρι να γυρίσω από τη Μέκκα. Αλλά, πρόσεξε να μην αγγίξεις τα μπιζέλια, που έχει μέσα.

Ο Χότζας και η Χότζαινα δέχτηκαν και ο Βαλής έφυγε ήσυχος για το ταξίδι του.

Μια μέρα, ο Χότζας κάλεσε μερικούς φίλους για τραπέζι, χωρίς να ειδοποιήσει τη Χότζαινα.

- Χότζα, του λέει η Χότζαινα, τί να μαγειρέψω για τους φίλους σου; Δεν έχουμε τίποτα στο σπίτι.

- Μη στεναχωριέσαι Χότζαινα, τής απάντησε ο Χότζας. Έχουμε εκείνο το βάζο με τα ξερά μπιζέλια, που μας άφησε ο Βαλής. Πάρε όσα θέλεις και, αύριο, θα πάω στην αγορά ν' αγοράσω μερικά, να τα βάλουμε πίσω.

- Καλά το σκέφτηκες Χότζα μου, λέει η Χότζαινα και πάει να πάρει μερικά μπιζέλια, από το βάζο.

Μόλις όμως πήρε τα πάνω-πάνω, είδε ότι από κάτω ήταν φλουριά και φώναξε το Χότζα:

- Χότζα, κοίτα τί έχει μέσα το βάζο. Έχει φλουριά.

- Ωραία Χότζαινα! Θα πάρουμε τα φλουριά και θα γεμίσουμε το βάζο με ξερά μπιζέλια, είπε ο Χότζας, γεμάτος χαρά, που δεν θα ήταν πια υποχρεωμένος να δουλεύει, για να ζησει τη Χότζαινα και τα Χοτζόπουλα.

Κι έτσι έκαναν. Πήραν όλα τα φλουριά και γέμισαν το βάζο με ξερά μπιζέλια.

Όταν ο Βαλής γύρισε από το ταξίδι, ζήτησε το βάζο από το Χότζα και δεν άργησε να αντιληφθεί ότι έλειπαν τα φλουριά. Πήγε, πίσω, στο σπίτι του Χότζα να του ζητήσει τα φλουριά.

- Τί είναι αυτά, που λες Βαλή μου; Εμείς δεν αγγίξαμε το βάζο. Σου το δώσαμε πίσω, όπως μας το είχες παραδώσει.

Τί να κάνει ο Βαλής; Πάει στον Καδή για να βρει το δίκιο του.

Ο Καδής όμως δεν μπορούσε να βρει ποιά ήταν η αλήθεια, γιατί ο Χότζας επέμενε ότι ήταν αθώος. Φώναξε το Λατζί, το μαραγκό, και τού είπε να κατασκευάσει ένα ξύλινο άγαλμα, που να είναι κούφιο και να το μεταφέρει μπροστά στο Τζαμί. Ύστερα, διάταξε έναν ζαπτιέ να κρυφτεί μέσα στο άγαλμα.

Κατόπι, είπε στον Χότζα, ότι αν ήθελε να αποδείξει την αθωότητά του, έπρεπε να πιάσουν το άγαλμα αυτός και η Χότζαινα και να κάνουν τον γύρο του Τζαμιού και αυτό, χω-

ρίς να τους βλέπει κανείς.

Το άγαλμα ήταν πολύ βαρύ και πολύ δύσκολο, να το μεταφέρουν. Όταν, λοιπόν, έκαναν το μισό γύρο, άφησαν το άγαλμα χάμω, για να ξεκουραστούν λίγο.

- Χότζαινα, λέει ο Χότζας στη γυναίκα του, το αμάρτημά μας ζυγίζει πολύ βαριά. Μακάρι, να μην είχαμε ποτέ κλέψει τα φλουριά του Βαλή.

Μόλις, ο ζαπτιές άκουσε αυτά τα λόγια, βγήκε από το άγαλμα και έτρεξε να τα πει στον Καδή. Ο Καδής τιμώρησε το Χότζα να δώσει στο Βαλή τα διπλά φλουριά από εκείνα, που έκλεψε, και τον έβαλε και φυλακή.

Ο Χότζας και η Χότζαινα ορκίστηκαν να μην ξανακλέψουν ποτέ ούτε μια δεκάρα.

20. Σε πλήρωσε με το κουδούνισμα τού παρά του

Μια φορά ο Χότζας πήγαινε στη Μέκκα για προσκύνημα. Περνώντας από ένα χωριό, άκουσε να γίνεται μεγάλο νταβατούρι μέσα σε μια ταβέρνα. Όπως ήταν περίεργος, μπήκε μέσα να δει τί τρέχει. Είδε τον ταβερνιάρη, με τη χοντρή κοιλιά και με τα κατακόκκινα μάγουλα, να έχει αρπά-

91

ξει από τον γιακά έναν φουκαρά. Τον τράνταζε και τού ζητούσε να πληρώσει.

- Τί είναι αυτή η φασαρία; Τί τρέχει; Ρώτησε ο Χότζας.

- Αυτός ο αλήτης, αυτός ο κουρελής, αυτός ο κλέφτης, πρέπει να τον πάω στον Καδή να το βάλει φυλακή. Μπήκε στο μαγαζί μου κι έβγαλε, από την τσέπη τής κελεμπίας του, ένα ξεροκόμματο ψωμί. Το κράτησε πάνω από τον αχνό της κατσαρόλας, όπου μέσα ψήνω ένα λαχταριστό στιφάδο με κρεμμυδάκια και μπόλικο λαρδί και πιπέρι. Το κράτησε πάνω από τον αχνό του στιφάδου μου, ώσπου να μουσκέψει και να γίνει νόστιμο, και μετά το έφαγε με μια μπουκιά. Τώρα, αυτός ο κλέφτης δε θέλει να με πληρώσει.

- Είναι αλήθεια; ρωτά ο Χότζας τον φτωχό άνθρωπο.

Αλλά ο φτωχός άνθρωπος δεν μπορούσε να βγάλει μιλιά από το φόβο του.

- Ο ταβερνιάρης έχει δίκιο, εξακολουθεί ο Χότζας. Δεν είναι σωστό να χρησιμοποιείς τα ξένα πράγματα, χωρίς να πληρώσεις.

- Ακούς, παλιάνθρωπε, τί λέει ο ξένος άνθρωπος; Φωνάζει ο ταβερνιάρης χαρούμενος.

- Έχεις χρήματα, ρωτά ο Χότζας το ζητιάνο.

Ο ζητιάνος, χωρίς να μιλήσει, ψάχνει μέσα στην κελεμπία του, βρίσκει δυο μπακιρένια δεκαράκια και τα δίνει στο Χότζα. Ο ταβερνιάρης τσίττωσε (άπλωσε) τα χέρια του για να τα πάρει.

- Περίμενε μια στιγμή, αξιосέβαστε ταβερνιάρη. Περίμενε και άνοιξε καλά τα αυτιά σου ν' ακούσεις.

Και ο Χότζας άρχισε να κουδουνίζει τις μπακιρένιες δεκάρες κοντά στο αυτί του ταβερνιάρη. Μετά τις ξανάδωσε στο ζητιάνο, λέγοντας του:

- Πήγαινε στο καλό, φτωχέ μου άνθρωπε.

- Τί έκανε λέει; φωνάζει ο κοιλαράς ταβερνιάρης. Θέλω

τις δεκάρες. Είναι δικές μου.

- Δεν έχεις δίκιο, τού αποκρίθηκε ο Χότζας. Σε πλήρωσε με το παραπάνω. Εκείνος πήρε τη μυρωδιά του ψητού σου κι εσύ άκουσες το κουδούνισμα του παρά του.

21. Ο Χότζας κάνει τον πεθαμένο

Μια φορά, ο Χότζας πήγε στην πολιτεία για κάποια δουλειά. Αφού τέλειωσε τη δουλειά του και έφαγε σ' ένα μαγέρικο, πήρε τον δρόμο να γυρίσει στο χωριό του. Στον δρόμο κουράστηκε και ξάπλωσε να ξεκουραστεί στο μαλακό χορτάρι, κοντά σ' ένα ποταμάκι. Το κελάηδημα των πουλιών και το ανάλαφρο φλοίσβισμα του νερού το νανούριζαν. Ο Χότζας αποκοιμήθηκε βαθιά και ονειρεύτηκε πως είχε πεθάνει.

- Αφού είμαι πεθαμένος, δεν πρέπει ούτε να κουνηθώ ούτε ν' ανοίξω τα μάτια μου, σκέφτηκε ο Χότζας. Δεν είναι άσκημα να είσαι πεθαμένος. Δε θα είμαι πια υποχρεωμένος να πηγαίνω με τον τεμπέλη γάδαρό μου στο βουνό και

να δουλεύω για ένα κομμάτι ψωμί. Θα γλυτώσω και από τη γκρίνια της Χότζαινας.

Έμεινε, λοιπόν, ακίνητος για πολλή ώρα. Μια μύγα, βρήκε την ευκαιρία να χωθεί στη μύτη του και να τον τριβελίζει, αλλά ο Χότζας τίποτα, έμενε ακίνητος.

Εκείνη τη στιγμή, μια παρέα από χωρικούς γυρνούσε από τα χωράφια τους και πήγαιναν στο χωριό τους, που ήταν το ίδιο με το χωριό του Χότζα.

- Κοιτάτε! Φώναξε κάποιος απ' αυτούς. Κάποιος είναι ξαπλωμένος στο χορτάρι.

- Είναι ο Χότζας και είναι πεθαμένος, πρόσθεσε ένας άλλος.

- Πρέπει να τον κουβαλήσουμε στο χωριό, στο σπίτι του. Να τον πλύνουν και να τον θάψουν σαν καλό μουσουλμάνο, είπε ένας τρίτος.

Οι χωρικοί, λοιπόν, έκοψαν μερικά κλαριά λυγαριάς, έφτιαξαν ένα πρόχειρο φορείο και τον ξάπλωσαν πάνω. Έπιασαν το φορείο, δυο χωρικοί μπροστά και δυο πίσω και, σιγά-σιγά, άρχισαν να περπατάν με το Χότζα τεντωμένο στο φορείο και με κλειστά τα μάτια.

Σταμάτησαν όμως και άρχισαν να συζητούν, για το πού βρίσκεται το πιο ρηχό μέρος του ποταμιού, για να το περάσουν. Στο τέλος, αποφάσισαν ότι το πιο κατάλληλο μέρος ήταν εκεί, όπου ακριβώς βρίσκονταν.

Ο Χότζας μισάνοιξε τα μάτια, είδε ότι βρισκόντουσαν στο πιο επικίνδυνο μέρος του ποταμιού, όπου το νερό ήταν βαθύ κι έτρεχε με πολλή ορμή. Ανησύχησε, γιατί σ' αυτό το μέρος οι πέτρες του βυθού ήταν γλιστερές, και δυο τρεις είχαν πνιγεί. Σκέφτηκε, ότι έπρεπε να τούς ειδοποιήσει. Ανασηκώθηκε από το φορείο και τούς είπε με σβηστή φωνή:

«Ακούστε, καλοί μου φίλοι, όταν ήμουν ζωντανός, περνούσα το ποτάμι λίγο πιο κάτω, εκεί που είναι η συκιά, με

τα γλυκά, μαύρα σύκα. Εδώ το πέρασμα είναι επικίνδυνο.»

Ύστερα, έκλεισε ξανά τα μάτια του, τσιτώθηκε, κάνοντας πάλι τον πεθαμένο. Οι χωρικοί στην αρχή φοβήθηκαν, που άκουσαν τον πεθαμένο να μιλά. Μετά όμως κατάλαβαν το κόλπο του Χότζα, τίναξαν το φορείο στον αέρα και ο Χότζας έπεσε φαρδύς-πλατύς στο χώμα, σπάζοντας τα πλευρά του. Μετά ρίχτηκαν πάνω του και το ρήμαξαν στο ξύλο, για να τού βάλουν γνώση.

Ο Χότζας σώθηκε από τη μανία των χωρικών, γιατί έβαλε στα πόδια του, φτερά. Τούς ξέφυγε, φωνάζοντας:

- Βρε παιδιά, γιατί με χτυπάτε; Εγώ το καλό σας ήθελα, να μην περάσετε από κει, που το νερό είναι τρία μπόγια ανθρώπου και πνιγείτε. Δεν ήθελα να σας χάσουν οι γυναίκες σας και τα παιδιά σας. Εμένα, πεθαμένο άνθρωπο, δεν μ'ένοιαζε αν πνιγόμουν. Έτσι κι αλλιώς πεθαμένος ήμουν.

Ο Χότζας καθώς έτρεχε συλλογιζόταν: Δεν ήμουν πεθαμένος. Δεν είμαι δα και τόσο κουτός, που να μην ξεχωρίζω αν είμαι πεθαμένος ή ζωντανός. Απλούστατα ήμουν σκοτωμένος από την κούραση, δεν είχα όρεξη να περπατήσω και μόλις τους είδα να έρχονται, λεβέντες μέχρι εκεί πάνω, σκέφτηκα να κάνω τον πεθαμένο, για να με μεταφέρουν στο σπίτι μου. Αυτό, να μου γίνει μάθημα και να μη ξεγελώ τους ανθρώπους.

22. Ο τέντζερης που γεννά

Ήταν τέλη Αυγούστου, εποχή του τρύγου, και οι χωριανοί είχαν κόψει τα σαββατιανά σταφύλια με τις άσπρες, ζουμερές, μικρές ρόγες: αυτά, που έσφιγγαν για να κάνουν το μούστο για το κρασί και τη μισοκοφτή (μουσταλευριά). Πήγε, λοιπόν, και η Χότζαινα στο περιβόλι της και αφού έκοψε τα σταφύλια, τα έβαλε σε δυο τεράστια κοφίνια και τα μετάφερε στο σπίτι της. Τα άπλωσε στη δυτική τάρτα του σπιτιού, πάνω σε ψάθες, και τα άφησε τρεις μέρες να λιαστούν, να μαραλλιάσουν (να μαραθούν) και να γίνει ο μούστος πιο γλυκός. Μετά έβαλε τα σταφύλια μέσα σε ένα καθαρό, άσπρο τουλπάνι. Ζουλούσε, με τα χέρια της, το τουλπάνι και ο μούστος, με τη μεθυστική μυρωδιά του, έτρεχε άφθονος μέσα σ έναν κάδο. Ζουλούσε το τουλπάνι και συγχρόνως μονολογούσε:

«Δεν είναι κατάσταση αυτή να κουράζομαι τόσο εγώ, για να έχει ο Χότζας το γλυκό του κρασάκι και να μεθοκοπά-

ει, κρυφά, κάθε νύχτα, να μην το δουν οι γείτονες και τον καταγγείλουν στον Καδή. Αφού το ξέρει ό,τι απαγορεύεται από το Κοράνι. Αλλά, καλά, λέει η παροιμία: «Δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτεις». Να είχαμε, τουλάχιστο, ένα χειροκίνητο πατητήρι, σαν αυτό που έχει ο Νικόλας ο Σκορπιός. Αυτή τη φορά, όμως, θα κάνω λίγη μισοκοφτή, να τη ξεράνω στον ήλιο να την τρώμε το χειμώνα, όταν δεν υπάρχουν λιξές (στη Σύμη, τα καλοκαιρινά φρούτα στα περβόλια: σταφύλια, σύκα, φραγκόσυκα). Αλλά, χρειάζομαι ένα μεγάλο τέντζερη (χάλκινο μαγειρικό σκεύος) και δεν έχω. Θα πω στο Χότζα μου, να πάει να δανειστεί ένα από τη γειτόνισσα μας, το Γιασεμί του Κόκκινου.»

Μόλις ο Χότζας γύρισε σπίτι του από τον καφενέ, όπου συνήθιζε να ρουφά το ναργιλέ του, η Χότζαινα του λέει:

-Χότζα μου, πήγαινε στη γειτόνισσα μας, το Γιασεμί του Κόκκινου, να την παρακαλέσεις να μας δανείσει τον τέντζερη της. Θα σου κάνω μια σταφυλλένη μισοκοφτή να γλύφεις τα δάχτυλά σου.

Πάει ο Χότζας δανείζεται τον όμορφο, μπακιρένιο τέντζερη, που λαμποκοπούσε, και το φέρνει στη Χότζαινα. Την άλλη μέρα, αφού η Χότζαινα τέλειωσε τη μισοκοφτή, ο Χότζας επέστρεψε στο Γιασεμί τον τέντζερη μαζί με ένα κομμάτι μισοκοφτή και ένα μικρό τεντζεράκι.

- Γιατί, τον ρωτά το Γιασεμί, μού έφερες κι αυτό το μικρό τεντζεράκι;

- Α! της απαντά, ο Χότζας. Ο τέντζερης γέννησε ένα μικρό παιδάκι.

-Πολύ ωραία, απαντά το Γιασεμί και παίρνει και τον τέντζερη και το τεντζεράκι.

Μετά από μερικές μέρες, η Χότζαινα χρειάστηκε πάλι τον τέντζερη, για να κάνει, τη φορά αυτή, φραγοσुकένη μισοκοφτή.

Περνούσαν όμως οι μέρες και ο Χότζας δεν επέστρεφε τον τέντζερη. Μετά από τέσσερις μέρες, το Γιασεμί έχασε την υπομονή της και πάει και χτυπά την πόρτα τού Χότζα. Ο Χότζας τής ανοίγει και την ρωτά:

-Τί με θέλεις;

-Χρειάζομαι τον τέντζερή μου να κάνω παστοκύδωνο, λέει το Γιασεμί.

-Ζωή σε λόγου σου, της απαντά ο Χότζας, ο Τέντζερής σου μας άφησε χρόνους.

-Δεν είσαι στα καλά σου, Χότζα. Μπορεί ένας τέντζερης να πεθάνει;

-Φυσικά και μπορεί, τής απαντά ο Χότζας. Αφού μπορεί να γεννά, μπορεί και να πεθάνει.

23. Το μικρό σπίτι του Μιχάλη

Κοντά στο σπίτι του Χότζα, έμενε ένας φτωχός άνθρωπος, ο Μιχάλης ο Χρυσογόντης που ήταν μπαξεβάνης. Πήγαινε, κάθε πρωί, στον μπαξέ του που ήταν δίπλα στο σπίτι του Χότζα και μέχρι το βράδυ έσκαβε, πότιζε, έκοβε τα καρπούζια και τα ζαρζαβατικά.

Πολλές φορές, ο Χότζας έστελνε τα Χοτζόπουλα να παν να ψωνίσουν καρπούζια, ντομάτες και κρεμμύδια από το Μιχάλη. Πιο μικρά, αυτά δεν ήθελαν, γιατί ο Μιχάλης είχε δυο χρυσά δόντια που, μέσα στο σούρουπο, άστραφταν και τα φόβιζαν. Μετά, όμως, τον συνήθισαν, και το να παν στον μπαξέ ήταν η καλύτερή τους διασκέδαση. Περίμεναν το Μιχάλη να γυρίσει στη δουλειά του, και τότε έτρεχαν στη

μικρή δεξαμενή με το νερό για πότισμα, όπου φύτευαν καλάμια. Έκοβαν όσα προλάβαιναν και γύριζαν στο σπίτι, περήφανα για τα λάφυρά τους. Στον γυρισμό, περπάταγαν αργά επειδή, τάχατες, τα λάφυρά τους ήταν βαριά.

Αυτός ο Μιχάλης, λοιπόν, ήταν καλός άνθρωπος, αλλά πολύ γκρινιάρης. Γκρινίαζε για τη φτώχεια του, γκρινίαζε για τη σκληρή δουλειά, γκρινίαζε για τον καιρό, μα πάνω από όλα, γκρινίαζε για το σπίτι του. Όλο έλεγε στο Χότζα πόσο μικρό ήταν το σπίτι του, πώς δεν χώραγε αυτός με τη γυναίκα του, πώς δεν είχε μέρος για τα παιδιά του.

Μια μέρα ο Χότζας τού λέει:

-Κατσίκα έχεις;

-Ναι, έχω.

-Και πού μένει;

-Έξω στο περβόλι.

-Να τη βάλεις μέσα στο σπίτι.

-Μέσα στο σπίτι; είσαι με τα καλά σου; δεν χωρά.

-Να την βάλεις και θα δεις!

Τί να κάνει ο Μιχάλης; τον αγαπούσε πολύ τον Χότζα και τον σεβόταν. Τον άκουσε, λοιπόν, και έβαλε την κατσίκα μέσα στο σπίτι.

Σε δυο μέρες, συναντά ο Χότζας το Μιχάλη και το ρωτά:

-Πώς πάμε;

-Έ, πώς να πάμε, στριμωχμένα ...

-Δεν μου λες, γάδαρο έχεις;

-Ναι, έχω.

-Και πού τον έχεις;

-Έξω στον μπαξέ.

-Να τον βάλεις μέσα στο σπίτι.

-Τον γάδαρο, μέσα στο σπίτι;

-Ναι, μέσα στο σπίτι.

Περνάν άλλες δυο μέρες, συναντά πάλι ο Χότζας το Μιχάλη και το ρωτά:

-Μην τυχόν έχεις και κότες;

-Ναι έχω τρεις κότες κι ένα κοκόρι.

-Και πού μένουν;

-Έ, δεν είχα χώρο στο περβόλι, και τις έχω σ' εκείνη την αναποδογυρισμένη βάρκα, στο μόλο.

-Να τα βάλεις όλα μέσα στο σπίτι.

Σε μια βδομάδα, περνά ο Χότζας από τού Μιχάλη, χτυπά την πόρτα και μπαίνει μέσα. Γινόταν χαμός, δεν μπορούσε να προχωρήσει, η γυναίκα τού Μιχάλη μαγείρευε στη γωνιά, τα παιδιά του έπαιζαν χάμω στο πάτωμα, ο γάδαρος έτρωγε σανό μέσα από τη σκάφη του πλουσίματος, οι κότες και το κοκόρι ήταν ανεβασμένα στα κάγκελα του κρεβατιού, η κασίκα ήταν στρογγυλοκαθισμένη στον πέτρινο φούρνο, πάνω στο κρεβάτι κοιμόντουσαν δυο γάτες και ο Μιχάλης, όρθιος στο ένα πόδι, προσπαθούσε να πει τον καφέ του.

-Πώς τα πάτε; ρωτά ο Χότζας.

-Πώς να τα πάμε, στριμωχμένα αλλά τα καταφέρνουμε, απάντησε ο Μιχάλης.

-Αύριο το πρωί, θα βγάλεις όλα τα ζωντανά έξω, πίσω στο μέρος τους, είπε χαμογελώντας ο Χότζας.

Σε μια βδομάδα συναντά ο Χότζας το Μιχάλη και το ρωτά.

Τί έγινε Μιχάλη, πώς τα περνάτε;

-Αχ! Χότζα μου, τί να σου πω, έγινε κάποιο θαύμα, απάντησε λαχανιασμένος ο Μιχάλης.

-Θαύμα; τί θαύμα; έκανε γεμάτος απορία ο Χότζας.

-Νά, το σπίτι μου μεγάλωσε ξαφνικά, τώρα έχουμε πολύ χώρο, η γυναίκα μου για τις δουλειές της, τα παιδιά για να παίζουν κι εγώ για να πίνω τον καφέ μου.

-Είδες, Μιχάλη μου, αρκεί να μην γκρινιάζεις, κι όλα θα σου φαίνονται καλύτερα ..., τού είπε ο Χότζας, γελώντας.

24. Το Τεμπελχανείο

Μια φορά βγήκε Δήμαρχος, ο γιατρός του νησιού. Αυτός ήταν πολύ καλός άνθρωπος και ήθελε να φτιάξει πράγματα για όσους ήταν πιο αδύνατοι. Έτσι, ανάθεσε στο Χότζα να φροντίσει γι' αυτούς. Ο Χότζας τα κατάφερε καλά. Ένα σπίτι παρατημένο στο Χωριό, το έκανε Φτωχοκομείο για τους φτωχούς, ένα άλλο στον Κάμπο του Πεδιού, το έκανε Γηροκομείο, όπου φρόντιζαν τους ηλικιωμένους. Ένα πράγμα, όμως, στεναχωρούσε το Χότζα, ακόμη. Εκεί, στην Τεμπελόσκαλα, αμέσως μετά από τα Χασαπιά, μαζεύονταν όλοι οι τεμπέληδες του νησιού και χάζευαν όσους δούλευαν: τα φουρναράκια που άναβαν τους φούρνους το χάρμα και κουβάλαγαν τα σακιά με το αλεύρι, τα μαναβάκια

που ξεφόρτωναν από τα καϊκία τα καφάσια με τα ζαρζαβατικά, τους χαμάληδες με τα ξύλινα καρότσια τους και με τις μεταλλικές ροδίτσες, τον καθαριστή της Δημαρχίας, που κάθε πρωί μάζευε τις σβουινιές (τις ακαθαρσίες) από τα γαϊδουράκια που κατέβαιναν από την Καλή Στράτα. Τα γαϊδουράκια, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τις αγγαρείες, που ήταν υποχρεωμένα να κάνουν, τα έκαναν, με το που έφταναν στο λιμάνι και μύριζαν τη θάλασσα, ανοιγοκλείνοντας τα μεγάλα τους ρουθούνια.

Αλλά, αυτό, που στεναχωρούσε πιο πολύ το Χότζα, δεν ήταν ότι οι τεμπέληδες κάθονταν και χάζευαν. Ήταν, το ό,τι οι τεμπέληδες μίλαγαν, σχολίαζαν και ενοχλούσαν τους ανθρώπους. Αποφάσισε, τότε, ο Χότζας να φτιάξει ένα Τεμπελχανείο. Πήρε μια παλιά αποθήκη δίπλα στο Τελωνείο, που ήταν παρατημένη, έβαλε τους εργάτες της Δημαρχίας να την καθαρίσουν, κι έβαλε τον ντελάλη να διαλαλήσει ότι όποιος ήταν τεμπέλης και δεν άντεχε να δουλέψει, μπορούσε να έρθει να κάθεται στο Τεμπελχανείο.

Η παρέα των τεμπέληδων από την Τεμπελόσκαλα, ήταν η πρώτη που ήρθε να στρογγυλοκαθίσει στο καινούργιο στέκι κι έτσι, ησύχασε για λίγο ο τόπος και μπορούσαν, το πρωί, οι άνθρωποι να κάνουν τη δουλειά τους και τα γαϊδουράκια να κάνουν την ανάγκη τους.

Σιγά σιγά, όμως, μαθεύτηκε ότι στο Τεμπελχανείο περνούσαν όλοι μια χαρά, κι έτρωγαν το πρωί ταχίни με μέλι και το μεσημέρι φακές με ρύζι, χωρίς να κουνάν το δαχτυλάκι τους. Κι άρχισαν να έρχονται κι άλλοι που δεν ήταν τεμπέληδες, τα φουρναράκια, τα μαναβάκια, οι χαμάληδες, ο καθαριστής και σιγά-σιγά άδειασε η Σκάλα.

Ο Δήμαρχος παραπονέθηκε στο Χότζα και τού 'πε να κλείσουν το Τεμπελχανείο. Ο Χότζας όμως το σκέφτηκε καλά και δεν τον άφησε.

-Θα πρέπει να φύγουν οι ψεύτικοι και να μείνουν οι αλη-

θινοί τεμπέληδες, απάντησε.

-Και πώς θα γίνει αυτό; ρώτησε ο Δήμαρχος. Ο καθένας θα λέει ότι είναι τεμπέλης για να μείνει στο Τεμπελχανείο...

-Έλα να δεις, του λέει ο Χότζας.

Πάνε, λοιπόν, το απομεσήμερο, που οι τεμπέληδες κοιμόνταν του καλού καιρού, και ο Χότζας βάζει δυο ανθρώπους να μαζέψουν άχυρα από αυτά που τρώνε τα γαϊδουράκια. Έβαλαν τα άχυρα γύρω-γύρω από το Τεμπελχανείο, έριξαν νέφτι πάνω τους και έβαλαν φωτιά. Σε πέντε λεπτά η φωτιά είχε φουντώσει και η παλιά αποθήκη τυλίχτηκε στις φλόγες. Ο Δήμαρχος ανησύχησε.

-Θα τους κάψεις τους ανθρώπους, φώναξε.

Μην ανησυχείς, απάντησε ο Χότζας.

-Θα δεις ότι όλοι, όσοι δεν είναι πραγματικοί τεμπέληδες, θα σηκωθούν να φύγουν.

Πράγματι. Σε λίγο, άρχισαν να σηκώνονται οι άνθρωποι και να τρέχουν έξω. Πρώτα τα φουρναράκια, μετά τα μανabάκια, μετά οι χαμάληδες, μετά ο καθαριστής του Δήμου. Και μόνο έμειναν τρεις: Ο Νικόλας της Μπόμπας, ο Λευτέρης ο αλλοίθωρος και ο Ηλίας ο παλαβός, με τον επίδεσμο στο πόδι. Αυτοί έβλεπαν τη φωτιά να πλησιάζει, έκαναν να σηκωθούν, αλλά χασμουριόνταν κι άλλαζαν πλευρό. Την τελευταία στιγμή, ο Χότζας είπε στους ανθρώπους του να πάν να τους σηκώσουν με το ζόρι, να τους βγάλουν έξω να μην καούν.

-Αυτοί είναι οι πραγματικοί τεμπέληδες, είπε ο Χότζας στο Δήμαρχο, αφού βαρέθηκαν, ακόμα, και να σηκωθούν για να σωθούν από τη φωτιά. Αυτούς θα τους βάλουμε σε ένα μικρό καμαράκι στη Δημαρχία και δε θα δεχτούμε άλλους για πολύ καιρό.

Και έτσι τέλειωσε για πάντα το θέμα του Τεμπελχανείου, που έστησε ο Χότζας.

25. Η Αλήθεια

Μια ομάδα αναζητητών της Αλήθειας ήρθε να συναντήσει το Χότζα για να ακούσει τη διδασκαλία του:

«Αν θέλετε να μάθετε την Αλήθεια», τούς λέει εκείνος, «θα πρέπει να το πληρώσετε ακριβά». «Και γιατί θα πρέπει να πληρώσουμε ακριβά, για να μάθουμε κάτι σαν την Αλήθεια», ρώτησε ένας από την ομάδα. «Δεν έχετε προσέξει», είπε ο Χότζας «ότι η σπανιότητα ενός πράγματος είναι που καθορίζει την τιμή του;».

26 Το λάθος του ... Χάρου

Ο Χότζας είχε πέσει στο κρεβάτι, βαριά άρρωστος. Όλοι νόμιζαν πως θα πεθάνει. Η γυναίκα του ντύθηκε στα μαύρα κι άρχισε τα κλάματα και τα μοιρολόγια. Οι μαθητές του, που είχαν μαζευτεί γύρω από το κρεβάτι του, τον κοίταζαν με βαθιά θλίψη. Μόνο ο Χότζας, έμενε ατάραχος και κάθε τόσο γελούσε.

«Δάσκαλε», το ρωτάει ένας από τους μαθητές του, «πώς γίνεται να αντιμετωπίζεις το θάνατο με τέτοια ψυχραιμία, και μάλιστα κάθε τόσο να γελάς, ενώ εμείς, που δεν πρόκειται να πεθάνουμε, αγωνιούμε μήπως μας αφήσεις;» «Πολύ απλό», απάντησε ο Χότζας. «Καθώς σας κοιτάζω, ξαπλωμένος, λέω στον εαυτό μου: όλοι σας έχετε τόσο βαριά, θλιμμένα όψη, που είμαι σχεδόν σίγουρος ότι όταν έρθει ο Άγγελος του Θανάτου, θα νομίσει ότι κάποιος από εσάς είναι που τον περιμένει και θα τον πάρει κατά λάθος, και θ' αφήσει εμένα να ζήσω κι άλλο. Γι' αυτό, κάθε τόσο, με πιάνουν τα γέλια ...».

27. Θα μπορούσε να συμβεί κάτι χειρότερο

Ο Χότζας ενοχλούσε τους φίλους του με την αιώνια αισιοδοξία του. Όσο άσκημη κι αν ήταν μια κατάσταση, εκείνος έλεγε πάντοτε: «θα μπορούσε να είχε συμβεί κάτι το χειρότερο».

Οι φίλοι του, για να τον θεραπεύσουν από αυτή την ενοχλητική συνήθειά του, αποφάσισαν να τού παρουσιάσουν μια κατάσταση τόσο μαύρη, τόσο ζοφερή, που να μην μπορεί ο Χότζας να βρει καμία ελπίδα μέσα σ' αυτήν. Μια μέρα, ένας απ' αυτούς τον πλησίασε στον καφενέ και τού είπε: «Χότζα, άκουσες τί συνέβη στον Ονούρ; Χθες βράδυ, πήγε στο σπίτι του, βρήκε τη γυναίκα του στο κρεβάτι με έναν άλλο άντρα, τους σκότωσε και τους δύο κι ύστερα αυτοκτόνησε».

«Τρομερό» είπε ο Χότζας, «θα μπορούσε όμως να είχε συμβεί κάτι χειρότερο».

«Τί, στα κομμάτια, θα μπορούσε να είχε συμβεί, που να ήταν χειρότερο απ' αυτό;»

«Αν είχε συμβεί προχθές, θα μπορούσε, τώρα, να είμαι εγώ ο σκοτωμένος!».

28. Ο Χότζας βγάζει Λόγο

Μια Παρασκευή, προσκάλεσαν το Χότζα να κάνει κήρυγμα στο Τζαμί. Όταν ανέβηκε στο μινμπάρ, το ξύλινο υπερυψωμένο έδρανο, ρώτησε το Εκκλησίασμα:

Ω! Αγαπητοί μου Μουσουλμάνοι, γνωρίζετε το θέμα για το οποίο θα σας μιλήσω σήμερα;

Όχι, το αγνοούμε, τού φώναξε το Ακροατήριο, κι ο Χότζας απάντησε:

Πώς μπορώ να σας αναπτύξω ένα θέμα που αγνοείτε; Δεν επιθυμώ να μιλήσω σε ανθρώπους, που δεν γνωρίζουν τί θα τούς πω, τούς είπε ο Χότζας κι έφυγε.

Οι άνθρωποι σάστισαν, αλλά, την προσεχή Παρασκευή, το φώναξαν ξανά να τούς κάνει Κήρυγμα. Αυτήν τη φορά, όταν τούς ρώτησε: «Ξέρετε τί θα σας πω;», το Ακροατήριο απάντησε: «Ναι».

Τότε ο Χότζας τούς είπε: «Πολύ καλά, αφού γνωρίζετε ήδη τί θα σας πω, δεν επιθυμώ να σας κάνω να χάσετε την ώρα σας!» κι έφυγε.

Τώρα, πιά, οι άνθρωποι τα είχαν τελείως χαμένα και δεν ήξεραν τί να κάνουν.

Αποφάσισαν, λοιπόν, να ξαναδοκιμάσουν και προσκάλεσαν ξανά το Χότζα, να τούς κάνει κήρυγμα, την επόμενη βδομάδα. Ξανά, ο Χότζας τούς έκανε την ίδια ερώτηση: «Ξέρετε τί θα σας πω;».

Τώρα, οι άνθρωποι ήταν προετοιμασμένοι και οι μισοί απάντησαν «Ναι», ενώ οι άλλοι μισοί απάντησαν «Όχι».

Και ο Χότζας είπε: «Ωραία, οι μισοί που γνωρίζουν τί θέλω να πω, ας το πουν στους άλλους μισούς που δεν γνωρίζουν».

29. Το γάδαρό μου θα πιστέψεις ή εμένα;

Μια μέρα, ο γείτονάς του, ο Νικόλας η Βράκα, πήγε στην εξώπορτα της αυλής του Χότζα και το φώναξε. Ο Χότζας βγήκε έξω, να δει τί τον ήθελε.

«Σε παρακαλώ, Χότζα μου, δάνεισε μου το γάδαρό σου μόνο για σήμερα. Έχω κάτι πράγματα να μεταφέρω στο κοντινό χωριό και ο δικός μου γάδαρος έσπασε το πόδι του».

Ο Χότζας δεν ήθελε να δανείσει τον γάδαρό του στον Νικόλα τη Βράκα, αλλά για να μην φανεί αγενής, τού είπε:

«Λυπάμαι, αλλά το γάδαρό μου, τον έχω δανείσει κιόλας στον Κυριακό του Νίσκιου».

Εκείνη τη στιγμή, ο γάδαρος άρχισε να γκαρίζει δυνατά πίσω από τον τοίχο της αυλής.

«Αλλά, Χότζα μου, τον ακούω να γκαρίζει, πίσω από τον τοίχο της αυλής σου».

Και ο Χότζας απάντησε θυμωμένα: «Ποιόν θα πιστέψεις, άπιστε, το γάδαρο ή το Χότζα σου»;

30. Το Όνειρο που απογοητεύει

Μια νύχτα, ο Χότζας βλέπει στο όνειρό του, ότι ένας φίλος του τού έδινε εννιά φλουριά. Ο Χότζας, όμως, θέλει δέκα, αλλά, ο φίλος του αρνείται. Πάνω στα παζαρέματα, ο Χότζας ξυπνά και βλέπει ότι δεν κρατά τίποτα στα χέρια του.

Κλείνει, τότε, ξανά τα μάτια και λέει: Καλά, φίλε, δώσε μου εννέα.

31. Ότι μού έκανες θα σου κάνω

Μια μέρα, η Χότζαινα λέει στον Χότζα:

«Πάρε, από την κούνια του, το γιο μας που κλαίει και περπάτησε τον, λίγο, να ησυχάσει, γιατί εγώ βάζω μπουγάδα».

Ο Χότζας παίρνει, στα χέρια του, το μωρό και αρχίζει να πηγαиноέρχεται στην κουζίνα. Σε μια στιγμή το μωρό κατούρησε και έβρεξε το Χότζα. Αμέσως ο Χότζας, χωρίς να αργοπορήσει, αφήνει το μωρό χάμω και το κατουρά, μουσκεύοντας το.

«Τί κάνεις Χότζα μου, τρελάθηκες»; τού λέει η γυναίκα του.

« Όχι, καλέ γυναίκα», λέει ο Χότζας, «τού ανταπέδωσα ό,τι μού έκανε. Αν μου το έκανε κάποιος άλλος θα τού το ανταπέδιδα με χειρότερο τρόπο»!

32. Τράβηξε το φεγγάρι από το πηγάδι

Ένα βράδυ με Πανσέληνο, ο Χότζας πάει στο πηγάδι της γειτονιάς να γεμίσει τη στάμνα του με νερό. Στην επιφάνεια τού πηγαδιού, βλέπει να καθρεφτίζεται η εικόνα του φεγγαριού, τόσο καθαρά, σαν το φεγγάρι να είχε πέσει μέσα στο πηγάδι.

Πρέπει να το βγάλω, αμέσως, από το πηγάδι, σκέπτεται ο Χότζας. Παίρνει ένα σκοινί, που στην άκρη είχε ένα γάντζο και το ρίχνει μέσα στο πηγάδι.

Ο γάντζος μπλέχτηκε σε μια πέτρα που βρισκόταν στο βυθό του πηγαδιού. Τραβά ο Χότζας το σκοινί με όλη του τη δύναμη, τόσο που το σκοινί φεύγει από το γάντζο και ο Χότζας βρίσκεται ανάσκελα και βλέπει το φεγγάρι στον ουρανό.

Δοξασμένο να είναι το όνομα του Αλλάχ, λέει. Κουράστηκα, αλλά έβαλα πάλι το φεγγάρι στη θέση του.

Επίλογος: το τελευταίο παραμύθι

Το καλοκαίρι όμως κάποτε τέλειωνε. Ερχόταν η ώρα να φύγουμε. Τα παραμύθια με το Χότζα, τη Γριά, το Χαϊλέ Σελασιέ, τους Αστερισμούς τέλειωναν κι αυτά. Αλλά έμενε το τελευταίο, το πιο γλυκό παραμύθι, αυτό της προετοιμασίας για την αναχώρηση.

Εκείνα τα χρόνια το πλοίο έφευγε, χαράματα, από το Γιαλό, το λιμάνι της Σύμης. Έπρεπε, λοιπόν, μία μέρα πριν, να κλείσουμε το εξοχικό σπίτι στο Πέδι στο ψαράδικο χωριό, κοντά στη θάλασσα και να μεταφερθούμε όλοι, ολόκληρο караβάνι, ο παππούς, η γιαγιά, η προγιαγιά, και τα μικρά τα ξαδέλφια στο σπίτι στο Πιτίνι, στο λιμάνι τού Γιαλού. Εκεί θ' ανοίγαμε το σπίτι, για να μείνει η προ-γιαγιά το Χειμώνα, θα μέναμε το βράδυ και χαράματα θα φεύγαμε για Πειραιά μέχρι το επόμενο καλοκαίρι, που θα ακολουθούσαμε -αντίστροφα- την ίδια ιεροτελεστία.

Την προτελευταία μέρα, λοιπόν, το πρωί, όλοι οι μεγάλοι ήταν απασχολημένοι με το κλείσιμο του σπιτιού στο Πέδι. Μάζευαν τα τελευταία τρόφιμα, αμπάρωναν τα ξύλινα παντζούρια, κλείδωναν τη στέρνα, έστρωναν τα καλύμματα πάνω στους καναπέδες. Ήταν η καλύτερή μας μέρα, μια και είμασταν ελεύθεροι να κάνουμε ό,τι θέλουμε, χωρίς παρακολούθηση.

Το μεσημέρι, έφτανε η μεγάλη ώρα. Φορτωνόμασταν όλοι στη μικρή, εξωλέμβιο βάρκα του παππού, τη «Φωτεινή», και ξεκινάγαμε για το λιμάνι του Γιαλού. Καθώς ο παππούς πήγαινε σιγά-σιγά και ακτή-ακτή, έχοντας να προσέξει τόσα εγγόνια, ξαναβλέπαμε όλα τα μυθικά μέρη που περάσαμε το καλοκαίρι μας. Τις παραλίες με τα μικρά εκκλησάκια, τον Άγιο Νικόλα και την Αγία Μαρίνα, το Παξιμάδι το μικρό βράχο, όπου ο μαύρος πλοίαρχος είχε παρατή-

σει το αυτοκίνητο του Χαϊλέ Σελασιέ.

Όταν φτάναμε στο Πιτίνι, μάς περίμεναν μερικοί γνωστοί του παππού από παλιά, για να βοηθήσουν στην καθιερωμένη, από χρόνια, διαδικασία επιστροφής στο χειμωνιάτικο σπίτι: να ανεβάσουν τα πράγματα, από την πέτρινη σκάλα στην αυλή του σπιτιού, να βοηθήσουν την προγιαγιά να βγει από τη βάρκα, να βγάλουν τη βάρκα από τη θάλασσα, να τη βάλουν στην αποθήκη στο Κατώι, να ξεπλύνουν την εξωλέμβια μηχανή με γλυκό νερό, να καπνίσουν έναν «Ασσο Φίλτρο κασετίνα» παρέα.

Εμάς, για να μην είμαστε μπλεγμένοι στα πόδια τους, μάς έστειλε η γιαγιά κάτω στην αγορά τού Γιαλού να ψωνίσουμε παξιμάδια, τυρί, σαλάμι. Το «εκδρομικό» μενού ενίσχυε, ακόμη, παραπάνω την αίσθηση της κατασκήνωσης που είχαμε για την τελευταία μέρα, και τρέχαμε να γυρίσουμε στο σπίτι. Με το που μπαίναμε στην αυλή μάς καλωσόριζε η τόσο ιδιαίτερη μυρωδιά από τις γαρδένιες, τα φούλια και την κληματαριά. Μυρωδιά που είχε νοτίσει τους τοίχους, γιατί ακόμα και σήμερα, που το σπίτι είναι άδειο, πλανιέται στον αέρα όταν μπαίνεις.

Το απόγευμα ήταν αφιερωμένο στην εξερεύνηση. Ανεβοκατεβαίναμε τρέχοντας στο σπίτι. Κάθε χώρος ήταν κι ένα άλλο βασίλειο, που μας μετέφερε νοερά σε άλλες εποχές. Στο κατώι ήταν μία παλιά παροπλισμένη βάρκα με σκουριασμένη μηχανή και εξαρτήματα από τα σφουγγαράδικα καϊκια που είχε κάποτε ο προπάππος. Στο σαλόνι ήταν τα παλιά βιβλία του παππού, με πρώτο, τους προπολεμικούς τόμους της «Διάπλασης των Παίδων» όπου βυθιζόμασταν στις περιπέτειες, σε εξωτικά μέρη, στο Μαρόκο, στην Αργεντινή κι αλλού. Στο πατάρι χανόμασταν στα εκατοντάδες μικροπράγματα, φυλαγμένα σε μπαούλα, που μίλαγαν για την καθημερινή ζωή μιας άλλης εποχής: φωτογραφίες, χαρτιά, κουμπιά, σκεύη κουζίνας, η παλιά κινημα-

τογραφική μηχανή του θείου μου Φωτεινού, εργαλεία. Μικροπράγματα, που η φαντασία μας τα μεγέθυνε και τα έκανε σκηνικά για περιπέτειες σε τόπους μακρινούς. Και τελευταία στάση, η σοφίτα. Ξαπλώναμε αθόρυβα στα ξύλινα σανίδια του ταβανιού και μέσα από τις χαραμάδες παρακολουθούσαμε, γελώντας, τον κόσμο των μεγάλων κάτω, τη γιαγιά να μαγειρεύει, τον παππού να διαβάζει την αξία των μετοχών στην εφημερίδα του, την προγιαγιά να τακτοποιεί τα δεκάδες μαντηλάκια της σε τσέπες και συρτάρια.

Βράδιαζε, όμως, κι ερχόταν η ώρα να κοιμηθούμε. Αυτή η νύχτα ήταν η πιο μαγική του καλοκαιριού. Στρώνανε στρωματσάδα κάτω στο πάτωμα, στο σαλόνι, σεντόνια και κουρελούδες, και από νωρίς μάς έβαζαν για ύπνο. Πού να κοιμηθούμε εμείς, όμως! Εδώ, ήταν λιμάνι, δεν ήταν το χωριουδάκι με την ησυχία του. Κάθε τόσο ακουγόταν κι ένα γκατζολίνι, ένα μηχανοκίνητο βαρκάκι με το χαρακτηριστικό στακάτο ήχο του, ή μια παρέα κεφάτη να προσπερνάει τα κοιμισμένα σπίτια, τραγουδώντας. Πού και πού περνούσαν τα -σπάνια τότε- μηχανάκια, βέσπες και εγγλέζικες «Νόρτον», και τα φώτα τους έμπαιναν, έρποντας, μέσα από τις σχισμές των παντζουριών, και έφτιαχναν φωτεινές γραμμές, που έτρεχαν παράλληλες, πάνω στους τοίχους με τα κάδρα των προ-παπούδων, προ-προ-παπούδων και προ-προγιαγιάδων, και μετά στο ταβάνι με τις ζωγραφιές με τ' αγγελάκια. Οι σουρεαλιστικές εικόνες και οι ήχοι στοίχειωναν μέσα μας και μας κράταγαν ξύπνιους, μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες.

Αυτό ήταν το δικό μας παραμύθι, το ωραιότερο του καλοκαιριού, μέχρι να μάς σηκώσει στις πέντε η γιαγιά, να ετοιμαστούμε για τις έξι που άρχιζε να φαίνεται μακριά, νυσταγμένο και βαρύ, το βαπόρι...

Νίκος Βρατσάνος

Τα τρία ξαδέλφια στην αυλή στο Πέδι

Άλλα έργα της Φωτεινής Κλαδάκη - Μενεμενλή

1. Για τη Σύμη ... Αφηγήματα και Ιστορικά Κείμενα του Νικήτα Φωτ. Κλαδάκη. Επιμέλεια και συμπληρωματικά κείμενα Φωτεινής Κλαδάκη - Μενεμενλή και Ελένης Κλαδάκη - Βρατσάνου. Έκδοση: Montréal, 1998.
2. Από την Εκπαιδευτική Ιστορία της Ρόδου (1889-1989), Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή και Αδ. Τιμόθεος Φρέρης. Έκδοση Δήμου Ροδίων, Σύρος, 2002.
3. Στη Σύμη των Παραμυθιών, Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή και Ελένη Κλαδάκη - Βρατσάνου. Έκδοση: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, Αθήναι 2004.
4. Από το Γιαλό στο Πέδι, Φωτεινή Κλαδάκη - Μενεμενλή. Έκδοση: Κοινωνικός Σύλλογος «Ο Πανορμίτης», Αθήναι 2007.
5. Επιστημονικό Έργο Χρήστου Δ. Μενεμενλή Τόμος Α΄ και Τόμος Β΄. Επιμέλεια Φωτεινής Κλαδάκη - Μενεμενλή και καθηγήτριας Ελευθερίας Πυργιώτη. Έκδοση Πανεπιστημίου Πατρών, Αθήναι 2010.
6. Μια Ζωή Πρόσφυγες. Από τα Βουρλά στο Μόντρεαλ, 1817-2014. Έκδοση Μιχ.Τουμπή, Αθήναι 2014

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΦΕΓ-
ΓΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ
ΝΑΣΤΡΑΝΤΙΝ ΧΟΤΖΑ ΤΗΣ ΦΩ-
ΤΕΙΝΗΣ ΚΛΑΔΑΚΗ - ΜΕΝΕΜΕΝ-
ΛΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ, ΦΙΛΜΟ-
ΓΡΑΦΗΘΗΚΕ, ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΚΑΙ ΒΙ-
ΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΗΝ Μ. ΤΟΥ-
ΜΠΗΣ Α.Ε. ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ
2014 -ΣΕ ΧΑΡΤΙ VELVET/300gr.
ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΚΑΙ ΣΕ ΧΑΡΤΙ
VELVET/100gr. ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ-
ΣΕ 1000 ΑΝΤΙΤΥΠΙΑ

Το βιβλίο περιλαμβάνει μια συλλογή ανεκδότην του Ναστραντίν Χότζα, που οι συγγραφείς άκουγαν από τον πατέρα και παππού τους στις βραδινές βεγγέρες, στην αυλή του εξοχικού τους σπιτιού, στο μικρό νησί της Σύμης.

Τα παραμύθια ακολουθούσαν τον Κύκλο του Φεγγαριού: άλλα στη Γέμιση και άλλα στη Χάση του.

Οι αφηγήσεις δεν ήταν σα μικρά ανέκδοτα, αλλά σα γεγονότα που είχαν γίνει με πρωταγωνιστές τους κατοίκους του νησιού και σύμφωνα με τα τότε ήθη και έθιμα.

Αυτή την εικόνα, οι συγγραφείς προσπάθησαν να δώσουν χρησιμοποιώντας συχνά λέξεις από την ιδιαίτερη ντοπιολαλιά.

